

YÖN

HAFTALIK GAZETE

MİLLÎ
KURTULUŞ SAVA-
ŞININ
GİZLİ BELGELERİ...

OKUYUCU'DAN YÖNE

İlkokullarda ihtilallerin okunması yasak!

Bu yıl, ilkokul öğretmenlerinin Seminer Çalışmalarında Yeni İlkokul Program Taslağı ele alındı. Seminerde öğretmenler, komisyonlar bülünde çalıştılar, 1948 programıyla 1962 programını karşılaştırarak eleştirdiler. Bu eleştirilerden edindiğimiz izlere göre, gerek eski programda, gerekse yeni programda, çağdaş eğitimin amaçları kesin olarak tanımlanmamıştır. Sadece; «kişisel, toplumsal, insanlık münasebetleri ve ekonomik bakımdan» gibi yuvarlak deyimlerle eğitimin amaçları belirtilmeye çalışılmıştır. Halbuki çağdaş eğitim; «kişinin doğuştan gelen yeteneklerini geliştirerek, işe, eyleme itmek» olduğuna göre, bizim okulların da eğitim amaçları böyle olmalı ve bunu da Yeni Program Taslağı açıkça belirtmeliydi. Öğretmenler de yeni insanın nasıl yetişmesi gerektiğini iyice anlamalıydı.

Bunun nedenini, programı hazırlayanların amaçlarında aramak gerekmektedir. Herkesin bildiği gibi, her şeyimizi hazırlayan Amerikalılar, okullarımızda tatbik edilecek programı da hazırlamışlardır. İşin kötü yanı, Amerikalı uzmanlarla bizdeki yarım eğitimciler birleşerek, 1948 programında olan en önemli konuları çıkartmışlar ve yeni programa almamışlardır. Tarihi küçültün, ilkokulu bitirenlere tarih bilgisi vermeyi çok gören emperyalist beyler, ilkokul Programından, «Fransız İhtilali, Sırp - Yunan İsyanları, Rönesans hareketleri»ni tamamen kaldırmışlardır. Böylece ilkokulu bitiren köylüler, işçiler, tüm fakar halk, «ihtilal», «isyan» kavramlarından yoksun kalacaklar, her yerde saygılı, el oğuşuran, bel hiken bir emir kulu gibi yetişeceklerdir.

Halbuki ihtilaller, uygarlığın ilerlemesine, gelişmesine yardım eden, kişilere yön veren, yeni çağlar açan, odunları tutuşturan kıvılcım gibi hareketlerdir. İlkokulu bitirenleri, tarihi olaylardan yoksun bırakmak, dünyayı dar göstermek, sadece emperyalist ulusların sinsi plânlarıdır.

Bugün, ilk'inden yükseğine değin tüm okullar, yalnız çocuk yetiştiren kurumlar olarak düşünülmemelidir. Bir ülkedeki tüm

okullar, halkın eğitim kurumları olarak görülmelidir. Hem de «çocuk» olsa bile okullarda, onlara «büyük» gözüyle bakmak zorunluğudur. O gözün ışığı altında oralardaki çocuklara eğitim taibik etmek, kendi ulusal benliğimize göre kişi yetiştirmek zorunluğundadır.

Emperyalist ulusların çıkık eğitimcileriyle, geri kalmış ülkelerin yarım eğitimcileri birleşerek sözde «kalkınma» plânları hazırlanır. Hazırlanan plânlar, yıllar sonra geri kalmış ülkelerde emperyalistlerin siyasi amaçlarını tahakkuk ettirir.

Bizim ülkede de durum bundan başka bir şey değildir. Amerikalı eğitimcilerle işbirliği yapan yetkili eğitimcilerimiz, yeni eğitim programları hazırlayarak Türkiye'nin gelecek kuşaklarını belli bir çerçeveye içine sokma çabasındadırlar. Bu tutuma göre, Türkiye'nin gelecek kişileri, söğüt ağacı gibi bir sıraya dizileceklerdir.

Tarihi tarih yapan, belki ihtilallerdir. Bu şuradan yoksun kalan köylü fakar çocukları, ilkokulu bitirdikten sonra kendilerine açık olan İmam - Hatip okullarına gidecekler, oranın programı içinde kişiliklerini tamamlayacaklardır. Türkiye'nin gelecek alanı, bu söğüt tipi kişilerle dolacaktır. Bunlarla da, «çağdaş uygarlığa uymak», «uyarı bekçileri olmak» şöyle düşünün, köstebekler gibi gözlerimiz kapalı sınırlarımızdan girenleri göremeyeceğiz.

Geri kalmış ülkelerde hazırlanan programların amaçlarının bir kolu da, kişileri ortaçağ düzeyine indirmektir. Halkı uyarmamak, bir başa bağlamak, eli önünde Tanrısına dua etmek, kendi işinden başka işle uğraştırmamaktır.

Bu, hem emperyalistlerin, hem de tutucuların bir özlemidir.

Halbuki, «zaman»ın akışı, tarihi doğurur. Tarih bir atılımdır. Atılımlar, uygarlığı meydana getirir. Bu bakımdan zamanla gelen programlar, yönetmelikler daima «yenilik»ler, «ilerilik»ler getirmesi gerekmektedir. Bizdeki hazırlanan Yeni İlkokul Programı, «yenilikler» değil, tutuculuklar getirmiştir. «İhtilal», «Rönesans» gibi kişileri etkileyici kavramları tümünden götürmüştür.

Bu itibarla Yeni İlkokul Programının yetiştireceği kişiler de şimdiden gözlerimizin önünde canlanmaktadır. Bu boyun bükken insanlara acımamak elimizden gelmemektedir.

Mustafa Öz

Öz ve şekil

Memur sendikalarının sayısı gün geçtikçe artmakta, Çeşitli memur sendikaları federasyonları, konfederasyonlar şeklinde birleşmektedirler. İyi bir örgütlenme. Ne var ki bu kuruluşların çoğu sendika olmaktan uzaktırlar.

Memur sendikalarının büyük bir kısmı sakat bünyeli doğmuşlardır. Emekçiden yana olmak niteliği çoğunda yoktur. Temelde bu sakatlık olduğu sürece, örgütlenmeler hiç bir işe yararıyacaktır. Çalışan sınıfın haklarını korumak fikrinden yoksun, bir muhtevası olmayan kuruluşlar yüzeyde kalmaya mahkûmdurlar. Emekçiye faydalı olamazlar. Zaten böyle gayeleri de yoktur. Bunlar sözde sendikalardır.

Emekçiden yana olmayan kişilerin ellerinde tuttukları sendikalara gerçek anlamda sendika adını veremeyiz. Bunlar çeşitli nedenlerle kurulmuş gerçek dışı (zahirî) sendikalar. Bu yanlış oluşun, bu gayeden sapmanın bir çok nedeni vardır. 624 sayılı kanun da bu nedenler arasında. Gerçekten sözü edilen kanun grev ve toplu sözleşme hakkını tanınamakta, sendika yöneticilerini teminat altına almamaktadır. Ve başka olanaksızlıklar. Fakat bütün bunlar bizi sözde sendikalar kurmağa yöneltmemelidir. Ortamın elverişliliği oranında emekçiye en faydalı olabilecek örgütlenmeler olmalı. Yoksa işverene paralel kuruluşlar değil. Madem ki sendika adını taşıyan örgütlenmelere gitmekteyiz, o hâlde sendika kavramının niteliklerini bu örgütlere vermeliyiz. Çalışandan yana olmayan bir kuruluş, sendika niteliğini taşıyamaz.

Emekçiden yana olmayan kişilerin sendika yöneticiliğini ellerinde tutmaları en büyük endişemizdir. Emekçilerin aydın grubu sayılabilecek memurlar, temsilcilerini seçmekte yanlışlıklara düşmemelidirler. Sınıflarının bilincine varmaları gerekir. Temsilcilerini kendi gruplarından, gerçek emekçilerden seçmelidirler.

Sendikacılığımızın uzun bir geçmişi yoktur. Özellikle memur sendikaları emekleme çağında dırlar. Sendikacılık konusunda tam bir düşünce birliğine ulaşılmamıştır; tam bir yerleşme yoktur. Aykırı düşüncelerle sık sık karşılaşmak olağan olmaktadır. Biz bu konudaki düşüncelerimizi şöyle özetlemek istiyoruz:

- 1 — Sendika işveren karşısında emekçiyi temsil eden bir örgüttür; emekçinin işveren karşısında örgütlenmesinin bir ifadesidir.
- 2 — Memur sendikaları da sendika olmanın asgarî niteliklerine sahiptirler. (Grev hakkının yokluğu sendikacılığın etkili olabilmesi ile ilgilidir).
- 3 — Mevcut düzende (624 sayılı kanunun düzenlediği güç de olsa sendikacılık kabildir. Memur sendikalarını alelade dernekler niteliğinde görmek yanlışlıktır.

BASINDAN

SAHİL YAĞMASI

Dünya

POLİTİKA

Yaz geldi. İstanbul'un iki milyon nüfusu var. Zengini, orta hallisi, yoksulu var.

43 yıldan beri halkçılık dâvası güden bu devletin en büyük şehrine soruyorum: Açıkta denize girmek, hakk olarak, yasak. Pekiyi adam başına iki üç lira vermeden denize girilecek bir yer gösterir misiniz?

Neden şehir ve çevresinin bütün kıyı ve kumsallarını özel mülkiyete kapattınız ve kapatıyorsunuz? Havayı satamıyorsunuz, denizi niçin satıyor ve satırıyorsunuz?

Ayda yedi yüz lira maaş üç çocuklu bir aile nasıl olur da her gün denize girmek için on beş lira yahut yarısı kadar para verir?...*

Amerika'da halk için parasız golf yerleri var. Belediyeler yapmışlardır. Golf bile lüks değil. Onun için Amerika Rus soluğu değil.

Siz denizi, tanrının tuzlu sularını bile halkın yarısından fazlası için lüks hâline getirdiniz.

Deniz milletin. Hava gibi. Zavalı halk lâğim ağzlarında. Pislik ve murdarlık içinde.

Yıllardır, yahuu kıyıları serbest bırakmış, kumsalları satmayın, satırmayın, kapatmayın, kapatırmayın diye yazıyoruz.

Parasız, parasız... Milyarderler Amerikasında kumsal parasız. Zenginler Fransasında deniz kıyısı devletin...

Halk yığınları yah ve köşk bahçelerinin kapılarını kırarak özel plâjlara akın etseler komünist mi diyeceksiniz onlara! Yaz sıcaklarında yanıyorlar yah! Orta maaşlı memur, öğretmen ve nice çalışanların kızları ve çocukları, bir konağa, bir yata, bir Cadillac'a imrenir gibi tuzlu suya da mı imrenecekler?

Yirmi dört saat içinde Türkiye'nin bütün kıyı bölgeleri için çözülecek bir mesele, büyük bir mesele bu!

Koskoca Meclislerde Türkiye halkının bir tek de mi temsileisi yok?

Hopa'dan İskenderun'a kadar deniz! Karadeniz'de Bulgaristan sınırlarından boğaz dışında Yunanistan kıyılarına kadar deniz!

Şuradan girmek istersin, yasak. Oradan girmek istersin, adam başına üç lira!

Ne hacet sabahları evinden çıkan her Türkten Türkiye havalarını teneffüs etme haracı alınız.

FATAY

4 — Memur genel anlamda emekçidir.

Sakat doğan memur sendikalarını işverene paralel yol tutup öldürmeğe çalışmak, memurlara yapılacak en büyük ihanettir. Dernek çalışmalarından hoşlanmakla sendika yöneticiliği yap-

mak farklı şeylerdir. Böyle heveslerden ötürü emekçiyi temsil etme görevini yüklenen emekçiye bir sorumluluktur.

Selâhatün Bağdatlı

(Türkiye PTT Memur ve Hizmetlileri Sendikası Merkez Yürütme Kurulu üyesi)

SINIF AÇISINDAN AZGELİŞMİŞLİK

Yazan: YVES LACOSTE

Çeviren: SEVİL AVCIOĞLU

4 Lira

KİTAPÇINIZDAN İSTEYİNİZ!

VARLIK YAYINEVİ

Bu ay çıkan yeni kitaplarını sunar:

1. Hükümet Devirme Tekniği (Malaparte) 5 lira.
2. Stepangikovo Köyü (Dostoyevski) 4 lira.
3. Vatikan'ın Zindanları (Andre Gide) 4 lira.
4. Uşak (Panait Istrati'nin romanı) 4 lira.
5. Küçük Lord (Çocuk romanı) 2 lira.

GÜNAYDIN

Aşk üzerineydi diyeceklerim,
Yaşamak üzerineydi.
Kardeşcene, güzel - güzel...

Bir yanda mutluluklar oysa,
Tutsaklık ve ölüm diğer yanda...

Ölümlü dünya diyoruz ya!...
Çekişiyoruz ya, kıyasıya...
Bir dilim özgürlük uğruna tüm.
Bre savulun yurdumuzdan!...
Diyemiyoruz bre - kilitli ağızımız...

Çekin tutsaklık perdesini,
Görsün gün ışığını halkım...
BİTSİN TÜRKÜLERDEKİ EZİKLİK...

Bu hava - Bu güneş - Bu su.
Ha boşandı - Ha boşanacak gökten!...
Yıkanaacak özgürlükle ortaklık.
Tüm sömürülmüşler adına muştuluyorum;
Bitecek bu yağışlı günler - Biter bre!...
Gelecek güneşli aydınlığa günaydın...

Turgut AKIN

HAFTALIK GAZETE

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu
- Münfer Soyse - Doğan Avcioğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcioğlu
Basıldığı yer: Göney Matbaacılık T. A. Ş.

Yazı İşleri: Sömer Sokak No: 18/8. Yenicebir - ANKARA Telefon: 176989 - İstanbul Bürosu (Satış Hân ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No 32. Cağaloğlu - İstanbul Telefon: 229570 - Posta Kutusu: 312 İSTANBUL.

Bir yıllık (52 sayı) 50 TL., Altı aylık (26 sayı) 30.- İ.L., Üç aylık (13 sayı) 15.- İ.L. dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilave yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 İ.L.'dir

35.- İ.L.'dir Sürekli Beher editönde sentim çıkacak olan ve reklâmlarla kitap olanları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmların yayımlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenmez.

VIETNAM HARBİ VE KORKUNÇ BİR TEORİ

Önce sahte bir barış teşebbüsü yapılıyor, sonra Çin'e doğru uzatılan harp merdiveninde bir basamak daha tırmanılıyor. Bu «tırmanma»nın nerede duracağı belli değildir. Görünüş odur ki, Washington, Güney Doğu Asyada her ne pahasına olursa olsun, zorbalıkla kalma azmindedir.

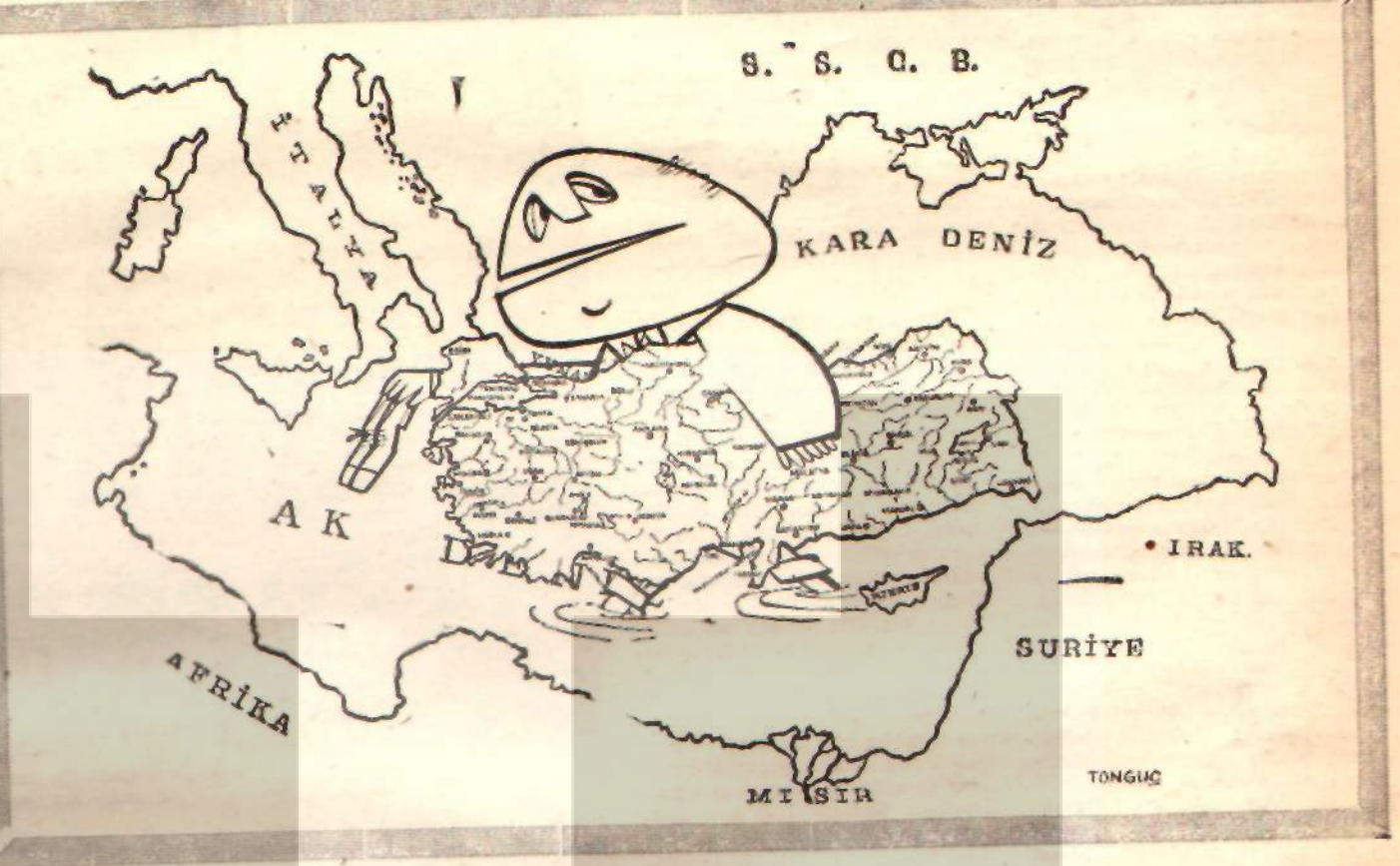
Dünya kamu oyunun «barbarlık» saydığı ve en yakın müttefiklerinin dahi karşı olduğu bir harpçi tutumda Johnson yönetiminin ısrarı neden? Washington Üniversitesi Sosyoloji Profesörlerinden Jules Henry, herkesin sorduğu bu soruya korkunç, fakat büyük bir ihtimalle gerçeğe yakın bir cevap getirmektedir. Amerikalı profesörün, Lenin'in Yirminci Yüzyılın başlarında ortaya attığı emperyalizm teorisini bir anlama doğrulayan ve bütün Üçüncü Dünya ülkelerini yakından ilgilendiren tezi, kendi ifadesiyle, şudur: «Amerikanın az gelişmiş ülkelere yerleşmesinin nedenini görebilmek için, ABD ekonomisini öteki gelişmiş ülkelerin ekonomilerinden ayıran fark anlaşılmalıdır. İngiltere ile Japonya ve daha ufak ölçüde Fransa ile Batı Almanya, sermaye de ihrac etmekle beraber, aslında büyük çapta emtia ihracatçısı ülkelerdir. ABD'de ise, sermaye ihracı, ciddi bir dolar buhranına yol açacak biçimde, emtia ihracını kat kat aşmaktadır. ABD, esas itibarıyla, sermaye ihracatçısı bir millet olarak yatırım için pazarlara muhtaçtır.

1939 yılından beri, ABD'nin milli geliri, geniş ölçüde soğuk harbi yürütmek ve Amerikanın evrensel jandarmalığını sürdürmek için silâh talebinin genişlemesi yüzünden, hızla artmıştır. Bu faaliyetin temel amacı, sosyalizmin ilerlemesini engellemektir. Bu engellemeye iten başlıca neden de, sosyalist ülkelere, büyük çapta sermaye ihracına dayanan bir ülkeye yararsızlığı idi. Zira sosyalist ülkeler, ticaret yapmakta, fakat imkân ölçüsünde yabancı sermaye olmadan kalkınmak istemekteydiler. Komünist ülkeler ile ekonomik ilişkilerimizin çok zayıf kalışı, onlarla ticaret yapmak taki isteksizliğimizden çok, bizim ticaretten fazla sermaye ihracı ile ilgilendiğimiz sonucudur.

Öte yandan, Amerikan yatırımı için dünyayı açık tutma yolundaki askeri çabalarımız, muazzam ekonomik fazlalar, yani yatırılması gereken sermaye yaratmaktadır. Zira harple beslenen sanayiler, ABD de ekonomik fazlayı genişletmektedir. Böylece, dünyayı Amerikan yatırımı için koruma süreci, yatırım yapılacak alanlara duyulan ihtiyacı daha da arttırmaktadır. Çok büyük çapta olan ve gittikçe çoğalan ekonomik fazlanın varlığı, Amerikan yatırımı için dünyanın açık tutulmasını mutlak bir zorunluluk haline getirmektedir. Bu sebeple, bugünkü ekonomik sistem altında, az gelişmiş ülkelere aske ri birliklerimizi, onun yerini alacak bir jandarma düzeni kuramadığımız müddetçe, asla çekemeyiz. Büyük şirketlerin kârları için gidecek başka yer yoktur. Zira ABD'de yatırım alanları gittikçe daralmaktadır.

Asya, sermaye yatırımı açısından son hudutlardan birini teşkil etmektedir.

Asyada hâlen, bize orada ikinci

Dünya Harbini yaptırın nedenler yüzünden savaşıyoruz. 1941'de, Çin'in ekonomik imkânlarının büyük kısmını tekelleştiren Japonya'ya, oradan çıkıp gitmesini söylemiştik. Şimdi de Asyanın - Çin de dâhil - ekonomik imkânlarını Çin'in tekel altına almasını önlemek için savaş tığımız kanısındayız. Böylece, Asyada Amerikan yatırıma kapıyı açık tutmak amacıyla, İkinci Dünya Harbinden başlayarak bugüne kadar hemen aralıksız bir seri harp te dövmekteyiz. Güney Doğu Asyada ekonomik yerleşme, Amerikan sermayesinin orada genişlemesini sağlayacaktır. Hattâ Amerikan sermayesinin Çin'e bile muhtemel bir akışı, ekonomiden anlayan uzak görüşlü bir devlet adamı için tamamen boş bir hayal değildir.

Eğer Çin, «Mukul» hareket ettirebilseydi, hangi bir biçimde Amerikan sermayesine açılmaya rıza gösterirdi..

Ekonomik fazla, bir mahreç elde etmek için kendini savunur, sonra ısrar eder ve muhtemelen kuvvete başvurabilir. Fakat hiç bir zaman ümidini yitirmez. Zira ümidin yitirilmesi, ekonomik fazlanın Amerikada hapsedilmesi, bu da Amerikan ekonomisinin boğulması demektir. Az gelişmiş ülkelerin sosyalizme yönelmelerini önlemeye çalışılmaktadır. Fakat sosyalist olsun olmasın, ekonomik ayakta bu ülkelerin kapılarında içeri atılmak istiyoruz..

Hükümetin Vietnam ile ilgili sözlerindeki çelişmeleri ve karışıklığı görünce ve oradaki askeri taahhütlerimizin muazzam ölçüde arttığını düşününce, Washington'daki yöneticilerin çıldırdıklarına hükümlüne bilir. Fakat bir adamın deliliğini ilân etmeden çareler tüketilmelidir. Sanırım ki, Asyadaki ekonomik durumumuzun incelenmesi, hükümetin, tamamen aklı başında olduğunu gösterecektir. Ne var ki, yöneticiler, davranışlarının gerçek nedenlerini açıklamaya cesaret edememektedirler. Zira bunların açıklanması, harbin derhal millet desteğinden yoksun kalmasına yol aç-

caktır. Aslında ABD, Vietnam'da her zaman yaptığını yapmaktadır. Bu da doların peşinden gitmek ve Doları oraya çekmektir. Theodore Roosevelt'in günlerinden beri sözler değişmiştir, fakat bizim dış politikamız değişmiş değildir. Ekonomik şartların ışığı altında, Çin ile tam anlamıyla kavgadayız. Bu kavgada, Çin'in Güney Doğu Asyayı fiziki bakımdan yutacağı anlamında değildir. Fakat Çin ile, -Japonya ile- ekonomik rekabet, nâhoş da olsa, kaçınılmaz bir olaydır. Biz şimdi, İkinci Dünya Harbinde Japonya'ya karşı yaptığımız gibi, silâh gücü ile bir pazarı tekelimiz altına almaya çalışıyoruz.

Bu sebeple, belki de yüzyıl sürebilecek olan bir askeri kamp yaşayışına hazırlanmalıyız. Zira kafamıza yazmalıyız ki, bütün zaferlerimiz, ele geçirilen bölgenin jandarmalığını gerektirecektir ve boyunduruk altına aldığımız halklar, bize karşı ayaklanacaklardır. Bu alnya zısmın değiştirilmesi, ekonomimizin yapısı ve psikolojik tabiatı yüzünden güçtür. Otomasyonun Batı Almanya'da uygulanışı ile bizdeki uygulananı arasındaki farkı belirtirsek, mesele kolayca kavranabilir. Batı Almanya'da fiyatları düşürmek için otomasyona gidilmektedir. Fiyatlar düşüncü, tüketim artmakta ve tüketim artışıyla genişleyen pazar, otomasyonun yarattığı işsizliği önlemektedir. Fiyatlarda düşüş, ayrıca dış pazarlarda başarılı rekabete imkân vermektedir. Nitekim Almanya, Batı Avrupa'nın hâlen en kudretli ekonomisine sahiptir. ABD'de ise, otomasyon yolu ile, fiyatların düşmesi sağlanmakta değildir. Otomasyon sayesinde elde edilen tasarruflar, kâr olarak dağıtmakta, ya da gelecekteki yatırımlar için saklanmaktadır. Böylece, büyük Amerikan şirketleri, borçlanmaksızın yeni yatırımlara gidebilmektedir.

Kapitalizm, bir cadı değirmeni-

dir ve bu değirmenin ekonomik fazla öğütmesini durduracak sihirli sözü kimse bilmemektedir. Değirmen, ülkeden ülkeye yer değiştirir, fakat ekonomik fazla öğütme bir an bile vazgeçmez.» (The Nation, 25 Nisan 1966).

Prof. Jules Henry'nin çizdiği tablo korkunçtur. Bu tabloya göre, Amerikan emperyalizmi, sermaye ihracı zorunluluğu ile, Üçüncü Dünyayı boyunduruğu altında tutmaya çalışacak ve bu yüzden milli kurtuluş hareketlerini kanla boğmayı deneyecektir. Yirminci yüzyılın başlarında Lenin de, emperyalizm çağında kapitalizmin belli başlı özelliklerinden birinin, bütün sonuçları ile, sermaye ihracı olduğunu ileri sürmüştü. Genişlemekte olan üretim güçleri ile sınırlı bir tüketim arasında görülen ve gittikçe büyüyen ziddiyet, sermaye fazlasına mahreç bulma zorunluluğunu yaratmaktaydı. Fakat harp sonrası dönemde, Üçüncü Dünyaya giden yabancı sermayenin azalma kaydetmesi, emperyalizmin bu temel özelliğini yitirdiği düşüncesini yaratmıştı. Hattâ Pierre Jalee, «Yoksul Ülkeler Nasıl Soyuluyor» adlı kitabında bu azalmanın geçici bir olay olmadığı ve gelecekte de süreceği sonucuna varmıştı. Fakat son yıllarda, Amerikan sermayesinin az gelişmiş ülkelere olan ilgisinin arttığını gösteren belirtiler vardır. Milli kurtuluş hareketlerini kanla boğacağını ilân eden Johnson Doktrini, sermayenin Üçüncü Dünyaya karşı artan ilgisinin bir ifadesi olsa gerektir. Henüz bu konuda kesin bir kanaata varmak hayli güç ise de, Prof. J. Henry'nin çizdiği tablonun gerçekleşmesi, kuvvetli bir ihtimaldir.

Bu tablo, yabancı sermayenin kanlı hegemonyasından habersiz, onun çığırkanlığını yapanların, nasıl bir «gaflet, dalâlet ve hatta ihanet içinde» bulduklarını göstermeye yeterli değil mi?

Doğan Avcıoğlu

IRAK BAŞBAKANININ ZİYARETİNDE, EN ÖNEMLİ KONU, KÜRT MESELESİ OLDU..

Irak Başbakanı Bazzaz'ın ciddi bir hükümet darbesi teşebbüsünden hemen sonra, ziyaretin geciktirilmesi yoluna gitmeyip Türkiye'ye gelmesi, onun Ankara görüşmelerine ne kadar çok önem verdiğinin delilidir. Ankarada da, Bazzaz, Demirel ve Çağlayangil'in son cerece gizli tutulan başbaşa konuşmalar yapmaları, ziyaretin öneminin başka bir belirtisidir.

Başbakanlar kademesindeki görüşmelerin siyasî bir anlaşmaya yol açmayacağı açıktır. Irak'ın 1958 ihtilali ile ayrılmasıyla çöken ve CENTO adı ile yaşatılan Bağdat Paktına, yeniden katılmayacağı aşikârdır. Irak, tarafsız bir politika izlemekte devam edecektir. Gerçi Türkiye, Irak'ın Nâsır ile yakınlaşmasını daima endişeyle karşılamış, onu Nâsır'dan imkân ölçüsünde uzaklaştırmayı devamlı arzulamıştır. Bu tutumunu, Ankara görüşmelerinde de herhalde hissettirecektir. Irak'ın Nâsır ile münasebetleri iyidir. Fakat İran ve Suriye ile arası açıktır. Bu durum, Irak'ın iç şartları da gözönünde tutulunca, öteki komşusu Türkiye ile iyi geçinmeye zorlamaktadır. Üstelik Türk dostluğu, Bağdat'ın Tahran ile de ilişkilerinin düzeltilmesini kolaylaştıracaktır. Bu sebeple, Bazzaz'ın Nâsır'a fazla yakınlığının tehlikelerini değerlendireceği ve Ankaranın görüşlerine önem vereceği aşikârdır. Ama bütün bunlar, münasiflarla ilgilidir. Bağdat, Ankara ile ilişkilerinin düzeltmeye çabalarını Ka-hire ile olan iyi ilişkilerini sürdürmeye de herhalde dikkat edecektir. Bu durumda, Ankara görüşmeleri önemli siyasî sonuçlara varacak değildir. Turistik ve kültürel plânda anlaşmalara ve Keban konusunda bir anlayışa varılabilecektir.

İki ülke, en çok onları yakından ilgilendiren Kürt meselesi üzerinde duracaktır.

Ziyaret, Bağdat hükümetinin Barzani ile anlaşmaya varma yolunda olduğunu açıklamıştıktan hemen sonra vuku bulmuştur. Bazzaz, Türkiye'ye hareketinden üç gün önce, «radyotelevizyon» bir konuşma ile, Kürt meselesini göz mek amacıyla 12 maddelik bir plân açıklamıştır. Barzani de, Bazzaz Plânını iyi karşıladığını ve desteklediğini, Bazzaz'a gönderdiği bir telgrafta açıklamıştır. Fakat taraflar, ateş kesmiş değildir. Barzani, ateş-kesil müzakerelerin olumlu sonuçlanmasından sonrası için düşünmektedir. Daha önce iki kez ateş kesilmiş, fakat yapılan müzakereler sonuçsuz kalmıştı. Bu sebeple, taraflar bir anlaşmaya varmış olmanın uzaktı. Bazzaz Plânı da, Irak Kürtlerinin taleplerini yeter ölçüde karşılamakta değildir. Bazzaz, Irak hükümetinin, Kürt milletçiliğini tanıyacağını, idarî teşkilâtı merkeziyetçilikten uzaklaştırma amacını güden «Bölge Teşkilâtı Kanunu Tasarısı»nda bunun gözönünde tutulacağını açıklamıştır. Öte yandan, Kürt çoğunluğu bulunan bölgelerde, Kürt ce resmi dil olacaktır. Kürtler, müfusları oranında idarenin ve ordunun her kesiminde yer alacaklardır. Bağdat Üniversitesinde, Kürtçe okutulacaktır. Kürt bölgelerinde memurlar Kürtlerden seçilecektir. Kürtlerin kendi gazeteleri olacaktır. Geçici Anayasasının öngördüğü süre içinde Yasama Meclisi seçimleri yapılacaktır. Kürtler, parlamenter hayatın gerektirdiği her türlü örgütlenmeye yararlanabileceklerdir. Ateş-kes anlaşması imzalanır imzalanmaz, genel af ilân edilecek. Orduya ve polise mensup Kürtler, iki ay zarfında, eski görevine dönebileceklerdir. Kuzey Bölgesi için özel bir bakanlık kurulacak, hükümet, imkân ölçüsünde, Kürt yaralı, yetim ve dulalara tazminat ödeyecektir.

Bazzaz Plânı, kısaca budur. Kürtlerin talepleri ise, çok daha aşırıdır. Onlar, Kürt bölgelerinde idarî muhtariyet tanımmasını, bir Kürt Başkan Yardımcısının

tâyinini, Irak ordusunda devamlı olarak Kürt bölgesinde tutulacak bir Kürt polisünün kurulmasını, Kürt bölgesi için yasama ve yürütme görevlerini yerine getirecek bir Kürdistan Temsilî Meclisi olmasını petrol gelirlerinin Kürt bölgesine bırakılmasını istemektedirler. Halbuki Bazzaz Plânı, Kürtlerin istedikleri biçimde geniş bir muhtariyet getirmekten uzaktır. Nitekim, «muhtariyet» sözünü kullanmaktan kaçınmakta ve yalnız Kürt bölgesinde değil, bütün Irak'ta kültür, eğitim ve belediye işlerinde merkezi yetçiliği gevşetmekle yetinmektedir.

Öte yandan Bazzaz'ın teklifi, Irak ordusundan ayrılan Kürt subaylarından söz etmekteyse de, Barzani'nin çekirdekteki yetişme savaşçıları konusunda susmaktadır. Bağdat, bu birliklerin şimdiye kadar dağıtılmasını savunmuş, Barzani ise onların kesinlikle muhafazasını istemiştir. Bundan başka Kürtler şimdiye kadar tamamen kendilerine ait bir Kürt askerî birliği kurulmasında, uzlaşmaz davranmışlardır. Bu sebeple, bir ateş-kes'e ve anlaşmaya varmak herhalde kolay olmayacaktır. Esasen Bazzaz'ın anlaşma teklifinde samimi olup olmadığı şüphelidir. Gerçi İran'ın aracılığı ile ağır silahlar alan ve Şah'tan yardımlar gören Barzaniyi silah zoru ile yenmek çok güçleşmiştir. Barzani, İran hududuna tamamen hâkimdir ve buradan Amerikanın da misafihastıyla rahatça beslenmektedir. (Bakınız: YON, Sayı: 158). Fakat Kürtleri yenmenin güçlüğüne rağmen, çeşitli Irak hükümetleri, şimdiye kadar samimi bir anlaşma teklifiyle ortaya çıkmış değildir. Bazzaz da bir taraftan bazı plânlar ile Kürtleri oyalarken, öte yandan Barzani'nin komşu ülkelerden, özellikle İran'dan yardım görmesini önlemeyi asıl amaç edinmiştir. New York Times'ın Barzani'nin şahsî dostu olan yazarı Dana Adam Schmidt bu konuda şunları yazmaktadır: «Bazzaz, Kürtler ve İranlılar arasındaki ilişkileri bozmaya büyük önem vermektedir. Askerî bakımdan Kürtleri yenemeyen Bazzaz, Tahran'da bir Şah'ı okşama kampanyasına girişmiştir. Nâsır'ın Irak'a nüfuzu konusunda Şah'ın korkularının yersiz olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Bağdat'ta olgunlaşmamış bir Nâsirci darbenin başarısızlığı iddialarını desteklemiştir.»

Bazzaz'ın Tahran'dan sonraki Ankara ziyareti de, aynı amacı gütmektedir. Yalnız Ankara'nın bu konudaki politikası, Tahran'ınkinden tamamen farklıdır. Şu ya da bu biçimde bir muhtariyetin yankıları, endişe uyandırmaktadır. Bu sebeple, Ankarada Bazzaz'ın anlaşma meselesinde ihtiyatlı davranmasını teşvik edecek teklif ve telkinlerde bulunulduğu muhakkaktır. Bazzaz'ın Ankaradan Tahran'a tutumunu etkileyecek biçimde çaba göstermesi vadedini aldığı da şüphesizdir.

Tabii ki, esas itibariyle, Kürt meselesi etrafında dönen Ankara müzakerelerinden sonra yayımlanan resmî tebliğde, Kürt meselesi yer almayacaktır. Bazzaz, hava alanında gazetecilerin bu konuda ki sorusunu «Tamamen bir iç mesele» diye geçiştirdi. Demirel de gazetecilere «Bir de bunu çıkarmayın» dedi. Fakat Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Vekili Ali Binkaya, «görüşmelerde Barzani meselesi de söz konusu oldu» sorusunu, «Bölgeyi ilgilendiren bütün meseleler görüşüldü» diye cevaplandırdı. Irak Başbakanı, Türkiye gezisinden herhalde memnun ayrılacaktır.

Bazzaz'ın ziyaretinden birkaç gün önce de, Millî İstihbarat Teşkilâtı Müsteşar Vekili Fuat Doğu'nun başkanlığında, Marmara Köşkünde 21 müsteşarın katıldığı bir

Irak Başbakanı Bazzaz ve Süleyman Demirel Barzani üzerine hasbihal..

toplantı yapılmıştır. Yeni Gazete, bu toplantı hakkında şu bilgiyi vermiştir: «Özellikle 16 ilimizde Kürçürlük cereyanının tâkibi ile bunlardan altı vilâyet üzerinde önemle durulacaktır. Bu 16 vilâyetin kültür ve ekonomik yönden kalkındırılmaları, Kürçürlük eğilimi taşıyan kütüphaneler böylece uzun vâdede bu cereyanın dışına çekilmeleri mümkün kılınacaktır. Bu amaçla ismi açıklanmayan 16 ilimizde, yatırım faaliyeti hızlandırılacak, daha çok okul açılmasına çalışılacak, öte yandan da bu illerde çok sıkı bir emniyet ağı kurulacaktır. Irak'ta yıllardır devam eden Kürt ayaklanmasından sonra, Türkiye'nin de benzeri bir problemle karşı karşıya kalması için şimdiden tedbirli olmak ihtiyacı duyulmuştur.»

Millî Emniyet yetkilileri, müsteşarları, Amerikalıların Bakanlıklarda yürüttükleri anketler konusunda da uyardılar. Başbakanlığın, «Türk, Kürt, Zaza, Azeri, Türkmen» ayrımlarıyla ilgili sorular ihtiva eden ve memurlar arasında yapılan anketler hakkındaki uyarması da, Millî Emniyetin çabalarının sonucudur. Amerikalılar, yıllardır bu konularla çok yakından ilgilennmektedirler ve bir Başkan, böyle anketlerin yapıldığını neden sonra farkına varabilmektedir!

İsmail Rüştü Aksal ve Turhan Feyzioğlu «Sola mı, sağa mı?»

CHP'de yön tartışmaları

Şimdi artık söz, İnönü'nündür. YON, baskıya girerken CHP Genel Başkanı İnönü, henüz konuşmuş değildi. Fakat daha önce CHP'nin ağır topları Satır Feyzioğlu ve Aksal, ortanın ortasındaki görüşlerini açıkladılar. Sağın lideri Gülek de, «Kenedy yıllarca fabrika kapılarında el sıkı» diyerek, «sosyal toplumsal parti» sıfatını yakıştırdığı CHP'ye vermek istediği halkçı, fakat sağ yönü ortaya koydu. Gülek, «Evet, CIA vardır» demeyi de unutmadı.

Kemal Satır, ortanın ortasının pragmatik partisi gözüyle savunmasını yaptı ve ortanın solu da bir temenna çıktı. Feyzioğlu, «aynı görüşün daha yüksek plânda, şaheser bir savunmasını verdi. Feyzioğlu, «ortanın solu politikasına varım, ama ortanın solu deyimine yokun» diye, iki buçuk saat süreyle bütün hitabet ve belâgatini bir mâsum deyimî yıkamak için kullandı! Her şeye evet, ama sol deyimine hayır!

«Ortanın solundaki arkadaşların istedikleri her şeye evet diyen Feyzioğlu, «ortanın solu» denmeden yürütülecek «ortanın solu politikası» mı kimlerle yürütereceğini gayet iyi açıkladı. Feyzioğlu, ilk hükümet programında

da ortanın solu savunmuştu, fakat o zaman «bu görüşleri ilimî bulan ve CHP devletçiliğinin mutlaka bir sosyalist zemine çekilmesini isteyen YON'de ağır hücumlara uğramış» idi. Şimdi «kıvıncı» görmekteydi ki bütün CHP'liler «partinin sosyalist olmadığını» söylemekteydi. Feyzioğlu, haklı çıkmıştı!

İlk hükümetin Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu, o zamanlar özel teşebbüsçülüğün aşırı dogmatik partisi AP ile «Atatürk devletçiliğini» uygulamaktaydı. Sonra Alkan ile birlikte de uyguladı. Bu da yetmeyince, yeniden AP ile Atatürk Devletçiliği yapmak istedi. İnönü buna karşı çıkınca, kabine dışı kaldı. Feyzioğlu şimdi, Plânı ve Plânın öngörüldü reformları kuşa çeviren bu dönem devletçiliğini övmektedir! Ve CHP içindeki aslında AP de olmasın gereken kişilerle partinin ilkelereyi saminiyet ve cesaretle savunan kişilerin aynı görüşte olduklarını, tam bir tesanüt içinde «ortanın solu politikası» nı uygulayacaklarını ileri sürmektedir. Feyzioğlu'nun kendi ifadesiyle tek günah işlediği için, sadece bu partide hem su arkadaşına, hem bu arkadaşına ver vardır dediği için sadece birbirimizi iterek, sağa sola doğru parça parça dağılmayalım, ileri doğru tesanüt içinde hamle yapalım dediği için, bu arkadaş tehlifçi diye van bakılacak... Bu olmaz arkadaşlar...

Benim günahım bu! Bu bir günahsa ben bu günahın kefareti için soldan ve sağdan uğrayacağım hücumlarla ödemeye hazırım. CHP'nin tesanüdü için, güçlü kalması için çalışmaya devam edeceğim.

Ne var ki, gericilerle bile ilerici politika yapabileceğini iddia eden tesanütlü Feyzioğlu, yıllar boyu yakın arkadaşlık ettiği, inandırıcı CHP'li Bülent Ecevit'te tesanüdü bozucu bir çamur atıktan kendini alamadı! Amerika'ya çatan Ecevit'in neden Rusya'ya da çattımadığını —İhtimal Akis dergisinde, gelen işaretin cazibesine kapılarak—, şüpheler yaratacak bir eda ile sordu. Ecevit, «Rus tehlifesi okul kitaplarında bile yazıyor. Ama ötekisi yazılı değil» diyerek, bu orta yol demagojisini cabuk bitirdi.

Feyzioğlu'dan sonra sıra ortanın ortasının en ağır topu Aksal'a geldi. Aksal, orta yolculuğun Feyzioğlu'dan çok daha fazla CHP sağ cenahının hoşuna gidecek bir savunmasını yaptı: «Türkiyede Türkiye'nin şartları içinde politika yapacağız. Bu ba-

siyasi notlar

Öğretmenler

Federasyonu Kongresi

kından siyasal hayatta uzlaştırıcı hal çareleri ileri sürmeleri oportünizmle itham etmek, bunu prensiplerden fedakârlık ve taviz şeklinde mánlandırmak, demokrasinin dayandığı uzlaşma müessesesini inkâr etmek olduğu kadar, ameli zaruretleri, nazariyelerle feda etmek, hayal ile hakikatı birbirine karıştırmak olur. Değerli bir arkadaşımızın belirttiği gibi, oportünizm ile siyasal oportünisteyi birbirine karıştırmak, Batıdaki demokratik gelişmenin başarı sebeplerini anlamamak olur. Bu anlayışta birleşirsek, aramızda gerçek fikir birliğini de, gerçek tesanüdü de sağlamak güç değildir.»

«Aynı zamanda ve aynı kararlılıkla, hem AP'ye ve hem de TIP'e karşı savaşmak zorundayız» diyen Aksal, ortanın solundakilere de, orta yolu liderliğinin imkân verdiği en sert dille çatı: «İçimizde AP'nin güttüğü politikayı ve tatbik ettiği metodları benimseyerek netice alabileceğimizi sananlar olursa çok aldatılır. Ama, aynı şekilde, ideolojilerinin ve politikalarının temeli sınıf mücadelesine dayanan, gerçek adını ve hüviyetini şimdilik saklamaya çalışan TIP'in savunduğu fikirleri benimsemek veya onların savunduğu fikirleri daha çok yakınlaşmak suretiyle güç kazanacağımızı sananlar olursa —ki içimizde böylelerinin olduğunu kabul etmiyorum— daha büyük gâflet içine düşmüş olacaktırlar.»

CHP'nin üç ağır topundan gelen, fakat CHP'yi yıllar boyu eritmekten başka sonuç vermeyen bu orta yolculuk tarzı ve kuliste İsmet Paşa'ya kadar itikâlet ettirilen «gizli maksatlar, tesanüdü bozucu davranışlar» iddiaları karşısında hareketlerinin anlamını vuzuha kavuşturmak için Ecevit, tekrar söz almak zorunda kaldı. İnancı bir konuşma yaptı. «Partiyi sosyalist yapmak, altıok yedinci ok takmak, tesanüdü bozucu davranışlarda bulunmak» suçlamalarını cevaplandırdı. Anlatı ki mesele, CHP'nin oklarına bir yenisini eklemek değil, altıok'a gerçek rengini vermektir. Ecevit, bu arada «ortanın solu» deyiminden neden korkulduğunu da anlayamadığını belirtti. Ferda Güley'in söylediği gibi, «Ortanın solu» deyimini, gemileri yakarak, bir daha geriye dönüş ihtimali olmadan, ilerici yola atılmak demektir. Bir deyimden fena halde ürkenler, ricat yollarının kapanmasından mı ürüyorlardı? Meselenin can noktası buradaydı.

Tartışma da «önce tesanüt» diyenler ile «önce açıklık ve samimiyet» diyenler arasındaydı.

YÖN baskıya girerken, «tesanüt - samimiyet» çekişmesini bir sonuca bağlamak için İnönü konuşacaktı. Fakat yanılma payını göze alarak, İnönü'nün, Güleçleri belki biraz hırpalamakla beraber, «tesanüt içinde ilerçilik» görüşünü savunacağı söylenebilir. Yalnız tesanüt içinde ilerçilik görüşünün, samimiyetten uzak formülü bir yenilik ve ödenen bir açıklık detirmeyeceği aşikârdır.

Bu arada ortaya çıkan bir gerçek, seçim ertesi bekleyişinin ve Seçim Kanunu çekişmelerinin yarattığı ilerçilerle yakınlaşmanın artık son bulma yolunda olduğudur. CHP, TIP'ten ayrıldığını, AP den olan ayrılıklarından daha büyük bir şiddetle belirtme eğilimindedir. TIP de, CHP'yi «antiemperyalist savaşta ve ilerici hareketlerde ciddiyetsizlik» ile suçlamaya başlamıştır. AP ile öteki iç ve dış çıkar çevrelerini pek sevindiren bu çatışma öyle görünür ki, önlenemeyecektir. Emperyalizm ve AP, ne kadar sevinse, haklıdır.

Gelecek sayıda
MUZAFFER ERDOST
Bir perdeyi ilk kez
açıyor:
ŞEMDİNLİ
(Doğulu vatandaşlarla
bir yıl)

KENDİ KENDİMİZE

«Türkiye İşçi Partisinin içinde bulunduğu şartlar gözönüne alınarak tenkidler yapılmasında, gerçekçi çözüm yolları gösterilmesinde yarar vardır. Hiç kimse Türkiye İşçi Partisi tenkit edilemez gibi saçma bir fikir ileri sürmemektedir. Türkiye İşçi Partisi sosyalist hareketin tabii'su değildir, ama birtakım sorumsuz kişilerin, yüzde bilimkaçılık sözde sosyalistlerin üzerine fikir yürüteceği tenkit edeceği bir örgüt de değildir. Bu bakımdan bugün gerçekten uyanık, ilerici devrimci bir okuyucu kitleleste sahip YÖN'ün sütunlarını «Türkiye İşçi Partisi» ni ve dolayısıyla yurdumuzda hakikaten güçlü bir gelişme gösteren sosyalist hareketi baltalayıcı, oportünist, tutucu-yazıların meydanı haline getirmesinde fayda görmemekteyim.»

Yukarıdaki satırlar YÖN'ün geçen sayısında Okuyucu Mektupları köşesinde yayımlanmıştır. TIP Ankara İl Gençlik Kolu Başkanı Atilla Sarp'ın kaleminde çıkmıştır. Ben de bu konuya değinirken Atilla Sarp'ın endişelerini yazmanın baş tarafına koyarak söze başlamak dileğindedim. Çünkü önce şöyle bir soruyu hepimize yöneltmek isterim:

«Sosyalistler kendi aralarında konuşup gerçekleri araştırabilecek düzeye varmışlar mıdır? Yoksa bencilik, seviyetsizlik, bilgisizlik yüzünden, ya da başka-nedenlerle, konuşmalar yazlaşıp karşılıklı suçlamalara ve sen-ben hikâyelerine dönecek midir?»

Ne yalan söyleyeyim, şüpheliyim bu konuda. Bunun içindir ki arkadaşım Doğan Avcıoğlu Yön sayfalarında Türkiye'deki sosyalist akım konusunda elbirliğiyle bir araştırma ve yazışma fikrini ortaya attığı zaman tereddüt ettim. Türkiye'de sosyalist akım gittikçe, daha zihnatlı bir yapıya kavuşmak, ve memleketin gerçeklerine oturmak için durmadan düşünce çabası sarfetmek zorundadır. Başka türlü doğru yolu bulmak imkânı var mıdır? İş Partisi kurulu beş yıl ve iki seçim geçmiştir. Konuşmak ve tartışmak vakti gelmiş midir?

Bakınız genç arkadaşımız Atilla Sarp'ın yukarıya aldığımız satırlarındaki «Türkiye İşçi Partisi (...) yüzde bilim kaçık sosyalistlerin üzerine fikir yürüteceği, tenkit edeceği bir örgüt değildir» sözünü ele alalım. Bize kalırsa, Türkiye İşçi Partisi yalnız yüzde bilim kaçık sosyalistlerin değil, bu memleketin sosyalist olmayan bütün insanların tenkit edeceği ve üzerinde fikir yürüteceği bir örgüttür. Çünkü Türkiye İşçi Partisi bu memleketin partisidir, hepimizin partisidir. Her vatandaşta kendi varlığı üstünde bir pay, bir hak tanımalıdır. Ve bu şuur, Türkiye İşçi Partisinin bütün üyelerinde kökleşmelidir. Her vatandaşın sosyalist olmayı beklie bilmez miyiz? Ya da beklemek doğru mudur? Bırakınız Türkiye İşçi Partisinin durumunu, en sert sosyalizmin yürürlüğe girdiği ülkelerde bile her vatandaşın sosyalist olması beklenmez. Vatandaşları daha yumuşak ölçüler içinde ele almak öncelikle sosyalizmin ilk koşuludur.

Türkiye İşçi Partisini itham etmeyen, suçlamayan, Türkiye İşçi Partisine camur atmayan kişilerin tenkidleri makbuldür. Bugün Türkiye İşçi Partisine en seviyetsiz hücumlar yapılmaktadır, alçakcasına hücumlar yapılmaktadır. Bu hücumları göğüslemek, bu hücumlara layık oldukları cevapları vermek, Türkiye'de her sosyalizmin görevidir. Ama Türkiye'de sosyalist hareketi bir tehlikele kurtarmak vakti de gelmiştir. O da şudur: Şimdilik bir yanda İşçi Partisine en bayağı yalanlarla hücum edenler vardır, öte yanda belki de bu hücumların yarattığı dayatılmayla İşçi Partisine toz kondurmayanlar vardır. Bu ortamda konuşmak ve Türk sosyalizminin artık tartışılması gereken meselelerini yazıya ve yayına vurmak imkânı zorlaşmaktadır. Eğer bu ortam sürerse Türkiye'de toplunculuğun kısırlaşması ve kuruması tehlikesi doğar.

Şu halde YÖN'ün açtığı tartışma ortamını iki biçimde ele alabiliriz: Ya bu davranış sözcü sosyalistlerin sosyalizmi baltalayıcı, oportünist ve tutucu girişimidir; ya da bu davranış sosyalist elsin olmasın bu memleket insanının tyl niyetli tenkidleri ve fikirleridir. Eğer meseleyi bu ikinci biçimde ele alırsak, konuşulacak ve yazılacak olanlar, Türkiye sosyalizmine zihnatlı bir nefes getirir. Sosyalist sâflar arasında sıkışmayı, arkadaşlığı, yakınlaşmayı sağlar. İnsanlar konuşarak birbirlerinden uzaklaşabilirler; ama yakınlaşabilirler de... Yakınlaşmak için konuşanların yüzde kaç sosyalist olduklarını unutmaları gerekir. Hele yapılmış hizmetler ve fedakârlıklar muhasebesi, kişisel bilançolar hesaplanmaya başladı mı iş tatsız bir çorbaya döner. Oyletine bir tartışma sosyalist ahlâka şımar. Kapitalist Bahâli'nin üslûbunda kalır, insanlar geri çekilmeli, mantıkların ve bilgilerinin konuşulmalıdır.

Şu halde yapıcı olmayı konuşmaların en ön de gelen şartlarından biri olarak kabul etmeliyiz. Bayağı dedikodulardan, kısır benciliklerden, lüzumsuz şüphelerden arınmalıyız... ki amacımıza varalım:

Şimdi yapacağımız işin koşullarını böylece belirttikten sonra meselemizi ortaya koyalım. Bu mesele çeşitli biçimlerde ortaya konabilir. Meselâ denebilir ki: İşçi Partisi acaba memle-

kette sosyalizm eğiliminde var olan potansiyel gereği gibi emebildi mi?

Enlilliğine ve genişliğine tartışabileceğimiz konulardır bunlar. Seçim sonuçlarının incelenmesinde, ve İşçi Partisi arkadaşlarımızın gözlemlerinde bir gerçek belliyor: 1965 seçimleri ile 1966 seçimlerinin rakamları karşılaştırıldığında da Türkiye İşçi Partisinin olumlu yoldaki başarısı büyütülemez. Oysa memlekette gittikçe gelişen bir potansiyel olduğunu kabul etmek gerekir. Bu potansiyel şu nedenlerle doğmaktadır:

1 — Halkın zefaleti, memleket davalarının bir türlü çözülmemesi, denenmiş olanların dışında bir siyasal parti fikrine ağırlığını koymaktadır.

2 — Türkiye'nin en etkili ve yüksek tirajlı yayın organlarında toplunculuk yönünde yatırım yapılmaktadır. Bu yayınların yarattığı sonuç şudur: Türkiye İşçi Partisi örgüt kurmak için Anadolunun bir köşesine vardığı zaman, toplunculuğun kendisinden önce oraya vardığını, örgütlenmede öncü rolünü oynayacak vatandaşların bulunduğunu görmektedir.

3 — Dünyanın gidisi çağımızın akımı olan toplunculuğun kefesine ağırlığını koymaktadır. Bu ağırlık çeşitli biçimlerde duyurmaktadır gücünü...

Bu gelişmeyi veya yaratılan potansiyelin ölçüsünü gözümüzde büyütecek değiliz. Ama hem İşçi Partisi dışında ekilenlerin ve hem de İşçi Partisinin kendi çabasıyla etkilerinin sonucunu pek parlak görünmediği konusunda birleşmek, gerçekçi olmaktır. Bu gerçekçilik de akla yukarıdaki soruyu getirir: Acaba yerine oturmayan şey nedir?

Meselâ Türkiye'de 1,5 milyon civarında esnaf olduğu tespit edilmiştir. Bu tabaka, Adalet Partisinin dilemiş seçmen sayılmaktadır. 1,5 milyon esnafın 500.000'i üretici iş yapmakta, geriye kalan bir milyon aracılıkla geçinmektedir. Bütün sosyalist hareketlerin üzerinde önemle durduğu esnafa karşı İşçi Partisinin tutumu ne tepki yaratmaktadır?

Ve meselâ hem Milli Kurtuluş Savaşı ve hem de proletarya - burjuva mücadelesi içinde bulunan bir sosyalist akım «Milli Kurtuluş Savaşını yürütmek zorundayız» dediği zaman hangi çevrelerde olumlu yankı bulmaktadır?

Bu ikinci soruya cevap bulmak için önce çağımızdaki Milli Kurtuluş Savaşının anlamını ortaya koymak gerekir. Türkiye, Atatürk yönetiminde Milli Kurtuluş Savaşını yürüttü. Şimdi iktisadi açıdan bir savaş vermektedir. Daha açık deyişle kapitalist emperyalizme, yeni sömürgecilik karşı mücadele etmektedir. Yeni sömürgecilik, iktisadi bir kavramdır. Yeni sömürgecilik veya kapitalizmin emperyalizmini, iyice kavrayabilmek iktisadi anlamda bir kavrayış da gerektirmektedir. Bu da yeterli değildir. Bu iktisadi kavrayış, milliyetçilik açısına oturmak gerekir. Şu halde Milli Kurtuluş Savaşı dediğimiz zaman öncelikle zinde kuvvetlerin, memurların, subayların, öğretmenlerin, üniversite gençliğinin, aydınların ses vermesi tabiidir. Eğer sosyalizm mücadelesinde emperyalizme karşı savaşa öncelik veriyorsak geniş cepheyi kabul etmek, bu geniş cephe içinde gerekli yer almak zorunda değil miyiz?

Bütün bu gerçekleri gözden hiç kaçırılmadan yürütmek, sosyalist hareketin öncülüğünü yapanlar için borçtur. Yüzde bilim kaç sosyalist olanları da ilmekmek, ya da sıfırları ve tabakaları doktrindeki yerlerine göre büyük katılıkla ele almamak gerekir. Toplum içindeki kuvvetlerin dengesini hesaplamak zorunlu vardır. Ustelik bu hesap, sosyalizmin teorisinde ve çeşitli toplumlar içindeki denemelerde varlığını açık - seçik belirtiyorsa büsbütün hesaplamak zorundayız. Çeşitli kuvvetleri birleştirilecek bir tutum almaya; tecrit edilmekten kaçınmaya dik kat edilmelidir. Suçlama ve itham, dünyanın en kolay şeyidir. Sosyalist olmayanları suçlamaktan çok, sosyalizmin doğruluğunu sosyalist olmayanlara duyurmaya çalışmalıyız. Daha birleştirici olmak sosyalizmin yazlaşmasına götürmez ille de... Dar açı içinde sert bir mücadele yerine, daha büyük bir açıdan daha olumlu bir mücadeleye kaymak acaba Türkiye'nin şartları için daha gerçek sonuçlar alınmasına götürmez mi?

Fikir yönünden kısırlık, hiç şüphemiz olmasın eylem yönünden kısırlık getirir. Türkiye'de bugün sosyalistlerin yaptığı, Türkiye'ye aslanmış kapitalist - komprador düzenini ortaya koymak, çürüklüklerini belirtmek, mekanizmayı açıklamaktır. Ama Türkiye'de sosyalizmin yürüyeceği yol ve tutacağı usul konusunda yazılarımız zengin değildir. Oyle sanıyoruz ki o kesime de gelmiştir artık. Bugün parlamentoda grup olan bir sosyalist parti var Türkiye'de... Ve önümüzdeki üç yıl içinde meselelerimiz daha kesinlikle ortaya koymak zorundayız. Çünkü üç yıl sonra sosyalistler seçimde Milli Bakıye'yi bulmayabilirler... Üç yıl o kadar kısa, ve politika hayatı öyle sürprizlerle dolu ki!

İhan Selçuk

AP'de neler oluyor?

Bu haftanın başında, uzun süredir bir türlü çoğunluğu sağlamıyan AP Grubu, Genel Başkan Süleyman Demirel ve Bakanlarının da katılmasıyla çoğunluk sağladı ve bundan sonra da hiç benlenilmeyen bazı gelişmeler peşpeşine ortaya çıktı.

AP Grup yöneticileri, haftalar vardı ki, Grup Yönetim Kurulu Başkanlığına verilmiş olan bir genel görüşme önergesi dolayısıyla, grubun çoğunluk sağlanmasına engel oluyor, önergeyi veren Naşit Sarıca'yı, önergesini geri almaya zorluyorlardı. Ancak bu haftanın başında, Sarıcanın Grup Yönetim Kuruluna verdiği önergenin geri alınması yolundaki baskıları sonuç verdi ve Sarıca, önergesini geri alacağını söyledi. AP Yöneticilerini tedirgin eden önerge, AP nin seçimlerden sonraki politikasının gözden geçirilmesi ve parlamento çalışmalarının düzenlenmesi yolundaydı. Yani tıpkı CHP Grupunda haftalardan beri görüşülen önergenin bir benzeri.

Gündemin ilk maddesinde yer alan bu önergenin geri alınması fırsatını yaratacak olan toplantı başladığında, Ahmet Mustafaoğlu adlı milletvekilinin gündem dışı söz istediği görüldü. Mustafaoğlu, 10 milyon liralık bir maden yolsuzluğunu açıklayacağını söylüyordu. Bu açık istek karşısında pek tabii ki Mustafaoğluna söz vermemek olmazdı. Mustafaoğlu, Rasih ve İhsan Maden Limited Şirketi adındaki bir maden firmasının Enerji Bakanlığı ile birlikte adı karışan bir takım yolsuzluklara çrtaya döküyordu. Mustafaoğlunun anlattıklarını, Başbakan Demirelden çok, renkten renge girerek Enerji Bakanı İbrahim Deriner ve yüzünün normal rengi kara sarı olduğu için, değişiklikleri pek belli olmayan Mehmet Turgut ilgiyle izlediler.

Mustafaoğlu, Maden Dairesi ile, Enerji Bakanlığı ile sıkı sıkı olan Rasih İhsan Şirketinin, Kozluca'da almış olduğu bir maden imtiyazı etrafında yaptığı çeşitli yolsuzluklara rağmen ne manevralar çeirdiğini uzun uzun anlattı.

(Bu konuda bakınız YÖN. Sayı: 168 - S. 4.)

Mustafaoğlu, elinde daha böyle bir hayli dosya olduğunu, ilerde bunları da gruba getireceğini söylüyordu. Grupta, Süleyman Bey çevresine karşı alerjisi olanlar, Ahmet Mustafaoğlunu hararetle tebrik ettiler.

Demirel ve çevresi, bu tenkidleri sabırla dinlediler. Sonra sıra gündeme geldi ve Naşit Sarıca, gündemin ilk maddesini teşkil eden genel görüşme önergesini geri aldığı söyledi. Grup yöneticileri ve hükümet erkânı da böylece geniş bir nefes aldılar. Ne var ki, arka sıralarda oturan Edirne Milletvekili Nazmi Özogul'un sesi duyuldu. Özogul, «Ben önergeyi tekbüllü ediyorum» diyordu. İç tüzük ise gayet açıktı, geri alınan bir önerge, bir başkası tarafından tekbüllü edilebilirdi ve edilince de gündemde kalır, görüşülürdü. Ni tekim öyle oldu. Demirel ve Bakanları ile taraftarları kısa bir şaşkınlık geçirdikten sonra, nasıl olsa görüşmeler sonunda oylamada reddedilir diye bir kere daha beklemeğe başladılar. Önerge üstündeki görüşmeler kısa

sürdü ve oylamaya geçildi. Oylamaya geçildikten sonra da hayretle görüldü ki, hükümet ve grup yöneticileri birlikte oy verenlerin tümü sadece 39 kişidir. Genel görüşmenin açılması isteyenler ise 48...

Grup Başkan vekili toplantıyı açarken müzakere çoğunluğu olduğunu da söylediği için, oylama sonunda çıkan oyların bir karar almaya yetmeyeceği gerekçesini de ileri sürmediğinden, AP grubunda hiç beklenmeyen bir strada bir genel görüşme açılması kararlaştırılmış oldu. İlk şaşkınlık anından sonra, çıplak tepesi hayli kızarmış olan Başbakan Demirel kürsüye geldi ve kendisinin de genel görüşmenin açılmasından yana olduğunu belirtti. Hükümet olarak verilmeyecek hesaplar yoktu... Ama bunları söylerken keyfi de hayli kaçtı...

AP grubundaki bu beklenilmeyen gelişmenin bir de perde gerisi vardır ve bugünlere kadar gün yüzüne çıkmamıştır. Bu perde gerisi de şudur:

AP içinde Saadettin Bilgiç'in temsil ettiği bazen Demirel'le şike yaptığı havasını da veren muhalefet grubunun dışında, başka bir takım «gayri memnunar» vardır. Gidişten üzüntülüdürler, huzursuzdurlar ve bu gidişe bir yerde «dur» denmesini istemektedirler. Bunlar belli başlı iki grup halinde faaliyet göstermektedirler. Birinci Grup eski DP yakınları çevresidir ki, bunlar son zamanlarda Süleyman Demirel'in başına buyruk gidişinden endişelidirler, çok uzun vadeli bir takım çalışmalarla, sonbaharda yapılacak kurtulay için Dışişleri Bakanı Çağlayangil etrafında toplanmaktadır. Neriman Ağaoglu, Melâhat Gedik, Nilüfer Gürsoy, Cafer Tayyar, Ahmet Dalli, Abbas Çetin, Adnan Akarca, Adnan Akın, Ali Esat Birol, Erol Yılmaz Akçal, Turgut Toker, İsmail Hakkı Tekinel, Muhiittin Güven, Kevni Nedimoğlu, Mesuz Erez, Mithat Dülge, Muammer Baykan, Seyfi Kurtbek, Yüksel Menderes bu takımdandır.

Bunların dışında ve son haftalarda asıl faal olan bir başka ve mütevazî istekli grüp ise, İzmir Milletvekili Şükrü Akkan, Ertuğrul Akça, İsmail Hakkı Yıldırım, Onal Şakar gibi milletvekillerinin dirije ettiği gruptur ki, bunlar köklü bir kabine ıslahatının peşinde koşmaktadır. Eski DP nin yaylaclarının havasını taşıyan, Demirelin gruba gereği kadar önem vermediğini söyleyen bu grubun haftanın ilk günü İsmail Hakkı Yıldırımın evinde yaptığı toplantıya 94 AP li senatör ve milletvekilinin katılmış olması, daha önce Şükrü Akkan'ın evinde yapılan bir toplantıda ise 130 isim tesbit edilmiş olması ve bunların AP içindeki Bilgiç ekibinden dikkatle uzak kalma çabalarına önemlidir. Görünüşte pek büyük istekleri yokmuş gibi ortaya çıkan bu grubun, büyük kongre arifesine kadar, fazla sert tenkidlere girişmeden kabineyi ele geçirmek istemesi, daha sonra ise, Demirel karşı koyarsa kongrede Demirel'e bile karşı çıkma eğilimi ise, AP içindeki son gelişmelerin tipik bir başlangıcıdır. Demirel, kongre arifesinde ya bu grupla birleşmek ve bunları tâvizler vererek yanına almak, ya da karşılarına çıkıp mücadele etmek durumunda kalacağı için, önümüzdeki günler, özellikle ve genel görüşmelerin başlayacağı Salı günü, AP bakımından hayli önemlidir.

Coca - Cola meselesi

«Bulgaristan'da bile Coca-Cola var» diyorlar ve Coca-Cola'ya karşı çıkılmaması alayla karşıyorlar. Halbuki Coca-Cola, Bulgaristan'da döviz getiren turistlere bir ufak konfordan ibaret. Türkiye'de ise, meyva sularımızın aleyhine olarak, iç pazara yönelmiş, döviz götürün bir zehir.

Kapitalist Yunanistan bunun farkındadır. Farkında olduğu için de, Uluslararası Gıda İşçileri Federasyonunun Haziran 1966 tarihli bülteninde şu haber yer almaktadır:

«Tarım kooperatifleri, Coca-Cola'nın transit olarak geçmesine karşı koyuyorlar.

Hükümetin, Coca-Cola ithaline müsaade etmesi üzerine, çeşitli Yunan tarım kooperatifleri, yerli meyva suyu satışına rekabet ettiği gerekçesiyle, bu müsaadeye karşı cephe almışlardır. Ayrıca, bu müsaadenin, Yunan Ticaret Bakanlığının daha önce benimsediği bir karara aykırı düştüğü, kararın memleketin tarım ekonomisini hayati bir şekilde etkileyeceği, çünkü meyva suları sanayininin 100 milyon drahlilik bir sermaye ile meyva fazlasını kullanan en verimli işkolularından birini teşkil ettiği ileri sürülmektedir. Şimdiki halde, kooperatifler, Coca-Cola'nın transit olarak dahi Yunanistan'dan geçmesinin yasaklanmasını istemişlerdir.

Biz ise tam bir gaffet içinde Coca-Cola fabrikalarını kurmaktayız!

seçim tablosu

CHP'ye verilecek yön tartışmalarında Mustafa Ok, ilgi çekici bir mukayese yaptı. Ok'a göre, Anayasa oylamasında, tutucu güçler, kırmızı oy verilmesi için her türlü çabayı göstermişlerdi, fakat buna rağmen beyaz oy ağır bastı. Ok, ilerici - lâik ve reformcu cephenin bu oyları kazanabileceğini ileri sürmektedir. Yalnız iktidar yolunu bir an önce açabilmek için bir kısım AP oylarının, Anayasanın kabulünde «evet» olarak kullanıldığı muhakkaktır. Ok'un tezi kendi ifadesiyle şöyledir:

«Seçim sloganlarımızı bir daha hatırlayalım. Beş esaslı slogan kullanmıştık. Sosyal adalet, Sosyal güvenlik, Toprak reformu, Millî petrol, Planlı ekonomi ve nihayet bunların ve diğer bazı hususların fikir çatısını ifade etmek için «Ortanın Solu» terimini kullandık.

Buna mukabil Adalet Partisi bize karşı Dinsizlik ve Komünistlik isnat ve iftirası ile harekete geçti. Bir üstünlük sağladı ve seçimleri kazandı. Sonradan yapılan resmî ve gayri resmî eleştirilerde «Ortanın Solu» suçlu görüldü. Bu durumu böylece hatırlamıza tutalım.

Şimdi de 1961 Anayasasının oylaması meselesi üzerinde kısaca

Vilâyet	Anayasaya kırmızı-oy	1961 Seçimi	1962 Seçimi	1966 Seçimi
Bursa	161.151	188.362	185.515	152.612
Denizli	81.774	92.355	86.887	77.103
Diyarbakır	36.139	23.401	31.936	43.432
Elâzığ	33.203	35.909	38.111	36.860
Gümüşane	36.834	23.225	32.983	38.479
Maras	58.825	65.069	55.640	41.426
Niğde	47.536	32.912	47.080	49.700
Sakarya	74.632	51.242	71.625	65.510

duralım. Yukarıda saydığımız sloganlar ve seçim bildirgemize aldığımız fikirler esas itibariyle Anayasamızda da mevcuttur. O halde seçimlerde takip ettiğimiz

Mustafa Ok
«Kazanabiliriz»

fikirler bütününü ile tamamen Anayasamızdaki fikir ve görüşlerin aynidir. Anayasa oylamasını bilen bir insan olarak arz ediyorum. Çünkü Ankaradaki Umum Müdüründen, kasabalardaki ziraat memurlarına kadar, radyolardaki konuşma ve spotlardan, uçakla atılan dövizlere kadar bütün faaliyetleri Komite adına ben planlamış ve kaleme almıştım.

Kısa bir tetkikle, Anayasaya karşı olanların, o zaman kullandıkları taktik ve sloganların 1965 ve 1966 seçimlerinde bize karşı kullanılanları aynı olduğu hayretle görülmektedir. Meselâ Anayasamızın Sosyal Devlet ilkesini almışlar, sosyal kelimesinden sosyalizme intikal ederek Anayasamızın sosyalizmi, komünizmi getireceğini söylemişler ve onu kötülemişlerdir. «Mister Feferandum» menfi sloganının bize ciddi sıkıntılar çıkardığını hatırlıyorum.

«Hayır de, hayır bul» ve nihayet «Rabbîyesir velâ tîassir Rabbîtemin bilhayır» sloganları oldukça etkili kullanılmıştır. Anayasa oylaması devresinde, Avrupa bankalarından 200 milyon Türk lirasının çekilecek Türkiye'ye sokulduğunu istihbar etmiştik. Karşı mücadele, 1965 ve 1966 seçimlerindeki metod ve vüs'atla yürütülmüştü. Oylama sonunda 3 milyon 933 bin 944 kırmızı oyun çıktığı görüldü. Buna mukabil beyaz oy miktarı 6.348.092 idi. Sosyal Devlet, Sosyal Adalet Anayasamızda vardı, Sosyal Güvenlik vardı, Toprak Reformu, Millî Petrol ve Planlı Ekonomi vardı, Anayasamızın getirdiği yeni düzeni her türlü menfi propagandaya rağmen 6.5 milyon vatandaşımız benimsemiştir. Hem de bu bir Anayasa düzeni idi. Anayasayı değiştirmenin, iktidardaki partiyi değiştirmekten güç olduğu elbette biliniyordu. Bu bilinçli ilerici bir davranış idi. Anayasa oylaması bir bakıma Türkiye'deki ilerici, lâik ve reformcu cephe ile tutucu - mukaddesatçı ve liberal ekonomik cephenin gerçek güçleri ortaya koymuştur. Eğer ilerici devrimci ve reformcu cephenin reylerini saflarımızda toplayamıyorsa bunun günahını kendinde aramalıyız. Devrimci ve reformcu tutumumuzun samimi, yetine inandırdığımız gün, bu reylerin bize ait olduğunu göreceğiz. Oy potansiyel bakımından ilerici cephenin daha şanslı durumda olduğu açıktır. Bu değerlendirmemizin doğruluğunu ortaya koymak için, müsaade edersemiz, tabii ki meselâ 5 Haziran Senato seçimlerinin yapıldığı vilâyetler üzerinde biraz daha derinleştirilim.

Kırmızı oy: 1.270.680, 1961 seçimi: 1.173.793, 1965 seçimi: 1.607.315, 1966 seçimi: 1.459.040.

Kullandığımız sloganlar aynı ile Anayasamızda mevcuttu. Esasen o da oylama sırasında sol Anayasa olarak suçlanmıştı. Buna rağmen beyaz oy miktarı kırmızı oy'a nazaran 2.3 milyon fazla idi.»

Sahil yağması

Almanya'daki işçilerden sonra, en güvendiğimiz döviz kaynağı, sahil satışları ile takviyeli turizm gelirleridir. Yardım veren ülkelerin temsilcileri, gazetelerimizin yazdığı üzere, bu yolda kanunî değişiklikleri yapmak, ya da sahil kapatan yabancı firmalara milletlerarası garanti vermek üzere bizi zorlamaktadırlar.

Bu yabancı firmaların en başarılılarından biri, «Akdeniz Kulübü»dür. Yıllardır gazetelerde bu kulübün Türkiye'de sahil köyleri kuracağı yazılır. Ama bundan esas kazanacak olanın, sahilimizden Türk halkına kapanmasının yanı sıra, bu kapitalist şirket olduğu yazılmaz. Bu sebeple, sosyal turizm iddiasındaki bu kapitalist şirket hakkında biraz bilgi vermeyi yararlı bulduk.

Kulübün cirosu 1950'de 5 milyon iken, 1965'te 890 milyon franka çıkmıştır. 1950'de tek bir köye sahip iken, 1965'te 30 köyü vardır. Bu anonim şirketin sermayesi 150 milyon Belçika frankıdır. Sermayenin yüzde 37'si yöneticilerinin ve bu arada «Camping Kralı» Gilbert Trigano'nun elindedir. Edmond de Rothschild grubuna ait Compagnie Financière de hisselerin yüzde 34'üne sahiptir.

Görüldüğü gibi, Akdeniz sahilimizin yabancı turistler adına kapatılması çok kârlı bir iş haline gelmiştir. Ama bundan sahilimizi yağma ettiren ülkeden çok Rothschildler ve benzerleri kazançlı çıkmaktadır.

ABD Bağımsızlık Bildirisi

ABD'nin bağımsızlık savaşının 190. yılı dolayısıyla, TMTF ikinci başkanı Cavit Savaş, ABD İstiklâl Beyannamesinin orijinalinin fotokopisini, bir mesajla birlikte Johnson'a gönderdi. Mesaj, şöyledir:

«Bay Başkan, İngiliz sömürgelerinin A.B.D. adı altında bir araya gelecek bağımsızlığını dünyaya ilan edisinin 190. yıldönümünde, güçlü bir armağan olacağına inandığımız bağımsızlık bildirinizi sunarken, bağımsızlık savaşını yapan bütün mazlum ulusların mücadelelerini benimsememiz dileği ile şahsınızda Türk Yüksek Öğrenim Gençliği adına bütün Ameri-

GELECEK SAYI
GÖRÜNMEYEN
İŞGAL

Yazan:

Prof. Dr. Cahit Tanyol

kan ulusunun bağımsızlık gününü en içten duygularla kutlar, saygılarını sunarım.»

ABD'nin, «Bir milletin kendisini diğer bir millete tâbi kılan bağları koparması ve dünya devletleri arasında tabiat kanunlarının ve Cenabı Hakım kendisine bahşettiği bağımsız ve eşit yeri alması gerektiği zaman» diye başlayan bağımsızlık bildirisinde şu sözler vardır: «Daima aynı mak-sada hizmet eden uzun bir zulmetler ve sulistimaller silsilesi halkı mutlak bir istibdat altında esir durumda tutma amacını ağıya vurursa böyle bir hükümeti atıp, yerine gelecekteki güvenliği koruyacak yeni bir yönetimi getirmek hakkın hakkı ve ödevidir. İşte bu sömürgelerin sabırla tahammül ettikleri durum böyledir ve şimdi de eski yönetimlerini değiştirmeye kendilerini zorlayan nedenler bunlardır»

Bu bildiriye Johnson Doktrinine ulaşmak için Jefferson'un sözlerini tersine çevirmek gerekecektir

Wolfram işi protesto ediliyor

ABD'nin ünlü tekellerinden olan ve Türk Petro-Kimya sanayisine de göz diken Union Carbide'a wolframun peşkes çekilmesini, gençlik ve bir kısım sendikacılar protesto ile karşıladılar TMTF Genel Başkanı Yücel Akıncı ile İkinci Başkanı Cavit Savcı'nın yayınladığı «Petrol meselesinden sonra wolfram meselesine tahammülümüz yoktur» başlıklı bildiriye Maden-İş, Lâstik-İş, Yapı-İş, Ağaç-İş, Basım-İş, Bank-İş, Kimya-İş, Tekstil İşçileri, Likat-İş ve Gıda-İş Sendikaları katıldılar.

Bildiri şöyledir: «Büyük bir üzüntü ile öğrendiğimize göre Etibank ile Union Carbide arasında bir Amerikan firması arasında yapılan anlaşma gereğince Ulu-dağ çevresindeki wolfram madenine Amerikan şirketi büyük ölçüde ortak olmuştur.

Ülkemizde bulunan madenlerin bir yandan Türkiyeciler ve devrimci unsurlar tarafından millileştirilmesi savunulurken ve de bu konuda fiili mücadele mevcut iken, diğer taraftan son derece değerli bir maden olan wolfram madeninin işletme hakkını Amerikalılara satmaya kalkmak bu ulusun ekonomik savaşa ihanet etmek demektir.

Türkiye'de bugün hemen mevcut bütün ilerici ve devrimci kuruluşlar ve unsurlar tarafından benimsenmiş bulunan madenlerimizin millileştirilmesi politikası, yine ergeç bu kuruluşlar ve unsurlar tarafından gerçekleştirilecektir.

Ülkemizde petrol meselesinin mücadelesini yürüten mal etmiş bulunan Türk yüksek öğretim gençliği olarak, madenlerimizle ilgili her türlü millî mücadeleyi devam ettireceğimizi bildirir, wolfram madeni ile ilgili olarak alınan bu ulus yararına aykırı kararı ve yapılan anlaşmayı protesto eder, bu hakkı davamızın karşısına çıkacak her kurum ve şahsı millî menfaatlerimizin hasmı ilan ederiz.»

YÖN'ün milli ilaç kampanyası

Yabancı sermayeli ilaç firmalarına karşı milli ilaç sanayisini koruyan YÖN'ün başlatıldığı kampanya yürüyor.

Eczacı Mahmut Akan'ın Başkanlığındaki 4. Bölge Adana Eczacı Odası da ilgi çekici bir broşür yayımlayarak bu milli davada yararlı oldu. Broşürün önsözünde Mahmut Akan şöyle diyor:

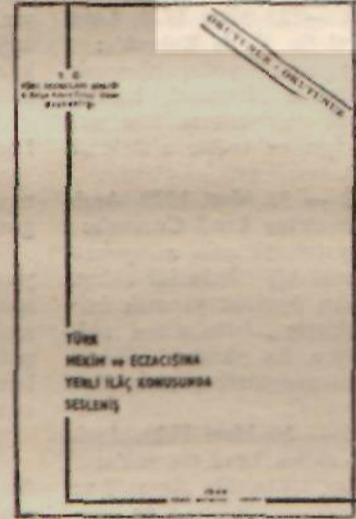
«Yabancı sermayeli ilaç tesisat kuruluşlarından bugüne kadar asıl maksada bir adım bile yaklaşmamışlardır. Aksine, yerli ilaç sanayimini zayıflatan mahrumiyetle hazırlanmış oldukları ortamda süratle gelişmiş ve yerli mü-

tahzarlarımızın benzerlerini imâl ederek, geniş propagandaları ile onların saf dışı edilmesine bütün gayretlerini taksif etmişlerdir.»

Broşürde bundan sonra Sayın Dr. Cavit Başar'ın YÖN'de yayımlanan «Yabancı İlaç Hayranlığı» başlıklı uyarıcı yazısı ıktibas edilmektedir.

Daha sonra, Eczacı Salim Atik, ahlında yerli firmaların yabancıardan hattâ üstün durumda bulduklarını anlatmaktadır: «Yurdumuzda faaliyet gösteren yabancı menşeli ilaç fabrikaları ile yerli fabrikalarımız arasında tesisler bakımından büyük bir fark yoktur, hattâ üstünlük bazı yerli firmalarımızdadır. Kullanılan personel bakımından da fark yoktur, yabancı firmaların personel kadrolarını yerli firmalarımızdan temin etmişlerdir. İlaç ham maddeleri ve makineler umumiyetle aynı kaynaklardan temin edilmektedir. Ambalaj malzemelerini her iki grup da yerli kaynaklardan sağlamaktadır...»

Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun sağladığı imkânlarla kurulmuş olan yabancı ilaç fabrikaları, yıllık kârlarını ve bu fabrikalarda görev alan yabancı uyruklu elemanlar da kazançlarını dile-

Adana broşürünün kapağı «Doktorlar görevi...»

askleri anda derhal döviz olarak yurt dışına çıkarabilirler. Dış ticaret bilânçosu her yıl açıkla kapanmakta olan yurdumuz için bu durum üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır. Diğer taraftan Avrupalıların yabancı tıbbi müstahzar için «bence» paraya, (Cehalet Vergisi) emelleri de her zaman kulaklarıza küpe olacak deşerdedir.»

Dr. Erdiğ Köksal da «Yerli «Yabancı» başlıklı yazısında Türk doktorlarına ve bütün Türklere sesleniyor: «Türk ilaçlarına inanın!»

Dünyanın bir çok yerlerinde fabrikalar kurmuş olan Boehringer, Organon, Chino, Lepetit, Merk USA, Bristol, Parke Davis, Glaxo, Searle, Upjohn, Spezia, Asla, Warner, Revensberg, Nativelle ve Farmitalia gibi tanınmış firmalar, Türk ilaç fabrikalarını yorduktan bize inandıktan sonra, müstahzarlarını kendi adlarına yıllardan beri bizim fabrikalarımızda imâl ettirmek kararını rahatlıkla vermişlerdir...

Mühterem meslekdaşlar, Mâruf yabancı ilaç uzmanlarının dahi tereddüt etmeden itimadına mazhar olan Türk ilaç tesislerine ve müstahzarlarına güveniniz. Reçete yazacağınız, yerli ya da patentli Türk ilaçlarına ödenecek para, ham madde ve patent ücreti hâricinde yüzde 70 memleketimizde kalmaktadır. Senelik 500 milyon liralık ilaç tüketiminde memleketimize kazandıracağınız milyonlarca dolarlık döviz kaleminizin ucundadır.»

Broşürde Türk Eczacılar Birliği I. Bölge İstanbul Eczacı Odasının, Hükümetten

POLİTİKA VE ÖTESİ

ATATÜRK YADIGARI MİLLİ BAĞIMSIZLIK

1919 da Millî Kurtuluş Savaşmasını yapan subaylar ekibinin, o günün sosyolojik ve ekonomik koşulları altında armış ulusal bağımsızlığı gerçekleştirmelerine şaşmamak elden gelmiyor. İmparatorluk düzeninden, millî devlete geçiş fikri özellikle geri bırakılmış bir ülkede hayli zordur, hattâ mümkün değildir. Osmanlı homojen bir toplum değildi. Türklü unsurlardan kurulu idi. Gerçi devleti yönetenler Türktü ama kendileri ne Osmanlı diyerek öğünürlerdi. Osmanlılar can vermez, şan almaz» mısraı bu öğünmenin ifadesidir.

Mustafa Kemal Osmanlı öğünmesinin yerine Türk sözünü korkun kuru kuruya bir böbürlenmeye gıtmıyordu. Gerçekten, millî misak sınırları içinde kendini Türk sayanların su katılmamış, yabancılarla iliski kurmamış çıkarını ön plâna alıyordu. Bugün «Altaylardan attığımız ok, Alp dağlarını aştı.» diye kâbarlar öte yandan Amerikan çıkarları ile birlikte hareket etmekten, Wolfram varıncaya kadar madenlerimizi yabancılara satmaktan geri durmuyorlar. Bunların Türklüğü de spekülâtif bir Türklüktür. Dindarlıkları gibi, bir aldatmaca ve ayalamadır.

Sivas'a kadar gelen General Harbord'un ve İstanbul'dan mektuplar yazarak Amerikan mandasını salık verenlerin karşısında Mustafa Kemal direniyor ve şunları söylüyordu:

«— Kendi mevkini bilen bir devlet, eline tam selâbiyet ve hakimiyet abadan, iç ve dış idarelerini düzeltmek ve yürütmek sorumluluğunu kabul edemez.»

Bu da gösteriyor ki, Mustafa Kemal, millî bağımsızlık ilkesini daha 1919'da ön plânda tutuyormuş. Kimsenin Osmanlı'dan kopan Türkiye'nin kendi kendine yeteceğini düşünmediği bir zamanda, Mustafa Kemal, bunun bilinci içindeymiş. Bir de o yıllarda ve öncesinde Osmanlı Sadrazamlarının, herhangi bir büyük devletin adamı olmakla öğündükleri geleneğini özününe alınsanız, millî bağımsızlık ve yabancı etkilerden kurtulma ilkesinin henimsenmesi zorluğunu anlarsınız.

Bunları düşünürken, Mustafa Kemal'in kendisinin de, kuracağı devletin de parası yoktu. Rifat Hocası, sırasıyla Mustafa Kemal'in Etilik sarayındaki kararlarına üç bes kurş getirdiği zaman «yıldızlı söz şu oluyor:

«— Haddiğimiz Lurî fasulye ve et almaya unutmamın.»

Baskınların, Türkiye'yi bütün yabancı iliskilerden kurtarmaya karar verdiği günlerde, fasulye etlezi Lurî yannı siz hayâl edin.

Bugün büyük bir cesî ile karşı karşıyayız. Amerika'ya vakımlıdır açık bir İktidar önünde, Türkiye'nin millî bağımsızlığına kavuşmasını savunurken, bu İktidar halktan oy olarak seçim üstüne seçim kazanmaktadır. Bu İktidar belli bir ön baskınımız bizim Amerika'ya vakti iliskiler kurmamızı, bize ay vermek suretiyle tasvi ediyor da diyor. O zaman bunun özün yolu ne olacaktır?

Biz, Türkiye'nin bütün yabancı iliskilerden abanmış bir millî bağımsızlık savaşmasını vermesini isterken, İktidar, ay istiyorsunuz, ama halk istemiyor, diyebilecektir.

Türk halkını, Osmanlı devlet düzeninden Cumhuriyet devlet düzenine geçirmek isteyen Mustafa Kemal bunu başında tasarlarken birkaç halkı, vakti iliskilerden çoğu buyu farkında mı idi? Halk ay olmaz, ama halk da bunu hâlâ anlatamadık. Öyleyse al-

ternatifi nedir? En büyük çelişme burada işte!

Sunay'ın Cumhurbaşkanlığına, Fırat'ın Genel Kurmay Başkanlığına gelmeleri; AP'nin 5 Haziran seçimlerini büyük bir çoğunlukla kazanması, millî bağımsızlığı savunucularla, siyasi İktidar dengesinde bir değişiklik yapmıştır, AP'de bir rahatlama görülmektedir.

Dikkat çekici bir durum var ortada. Komutanlara Cankaya Köşkü bîşîşinde konuşulması söz konusu olduğu zaman, Genel Kurmay Başkanı, bir buçuk odalı bir evde oturduğumu söylemek suretiyle bir veecece durmak hasmıdır. Bu vokal ülkenin Genel Kurmay Başkanı, bir buçuk odalı bir evde oturduğuna söylerken hepimizin özüsü kabarmalıdır. Bu, bizim için en büyük ümit işğirdir. Çünkü Mustafa Kemal de, bu devleti kurarken, mütevazî bir ermeni bağında oturmuştu ve devleti öyle kurmuştu. Yunan generalleri, içinde büyük salonları olan 350 metre karelik kâsanelerde oturabilirler. Ama biz, millî bağımsızlık savaşmasını göze alan bir millet olarak oenerellerimizin bir buçuk odalı bir evde oturduğu ile öğünebiliriz. Bizci cöktüğümüz verden, yukarıya bu bîşîş kaldıracağız.

Siz Devlet olarak kurulduğunda bu yana, Yunan ordusunun bir savaş kazandığını hatırlıyor musunuz? Anadolu'da bizim üstümüze gönderilirken bile, Yunan orduları İngiliz emperyalizminin usayı idi. Generalleri kılıçlarını teslim ederlerken canlarını kurtardıkları için seviyorlardı. İkinci Dünya Savaşında, vurtlarını istifa eden faslet sürüterine karşı da Yunan ordusu döğünmemiş, teslim olmuştur. Fasist sürülerine karşı döğünen asker değil, müslimler ve gerillalardır. Bugün dahi Yunan ordusu, Amerikan emperyalizmini çıkarlarını savunmuş. Kral ve onu hükümetini desteklemektedir. Yunan ordusu halk ve millî bağımsızlığı isteyenlere karşı bir kuvvet olmakta devam etmektedir ve millî ordu değildir.

Bizim ordumuz ise millidir, halkın içinde çıkarılmıştır, halk çocuklarından kuruludur ve Mustafa Kemal'in millî bağımsızlık ilkesinin geleneğini sürdürücüdür. Böyle olduğu sürece de umut verici, geleceğe güvenle bakmamızı sağlayacaktır.

İkili anlaşmaların yeniden gözden geçirilmesi ve bir çekli düzen verilmesi, İkinci Genel Kurmay'da kurulan bir komisyonca ele alınmıştır. İktidar sorumluları bu müzakerelerin ivediliğini geciktirici bir tutum içine girebilirler, ama izleyici ve kovuşturucusu gene askerlerdir. Bu menleketin üstün çıkarlarını, Amerikayla yakınlıkta gören İktidarlar bulunabilir, bunlar seçim üstün seçim de kazanabilirler, fakat buna rağmen ulusal bağımsızlığı kuracak olanlar yine bir buçuk odalı mütevazî evlerde oturan askerlerimiz olacaktır. Millî bağımsızlık ilkesi bu askerlere, Atatürk'ten yadigar bir emanettir. Bu emanete kimse ihanet edemez yeter ki, Millî Bağımsızlığın ne olduğu ve ne olmadığı iyice anlansın, gözler önüne gün geçtikçe biraz daha serilsin. Türk ordusu ile, Yunan ordusu adları, benzetme yoluyla da olsa yanyana gelemez...

Mehmed Kemal

alınmasını istediği tedbirlere de yer verilmektedir:

1 — Yabancı sermayeli fabrikaların çok acele olarak tutumlarını değiştirmeleri istenmelidir, temin edilmelidir.

2 — Sorumlu makamlar, yabancı sermayeli fabrikaların kuruluş gayelerine uygun çalışıp çalışmadıklarını ve imzalandıkları anlaşmalara riaye tedip etmediklerini yetkili ve bilgili elemanlar vasıtasıyla tetkik ettirmelidir, imalatına gecmeleri istenmelidir.

3 — Yabancı Sermayeli İlaç Fabrikalarından ham madde li, anlaşmalarında bunu vadedip kabul etmiş, fakat hâlâ yerine getirmemiş olanlardan hesap sorulmalı, yapılacak

ham madde imalatının da hakikaten döviz kazancı sağlayıcı mahiyette olması öneden tahkik ve temin edilmelidir.

4 — Ham madde ithal fiyatları hemen kontrol altına alınmalı, bu mevzuada yetkili ve tecrübeli makamlar olan Sağlık Bakanlığı, Türkiye Eczacılar Birliği Merkez Heyeti ve İthal Malları Fiyat Tesell ve Tetkik Dairesi arasında bir koordinasyon sağlanmalıdır.

5 — Mamül ilaç fiyatları, bugünkü şartlarla tekrar ve mukayeseli olarak gözden geçirilmeli, bir takım mânâsız imtiyazların verilmesinden vazgeçilmeli, formülü aynı müstahzarların yerli veya yabancı aynı fiyatla satılması

öğürlümelidir.»

Sağlık Bakanlığı eski Donatım Genel Müdürü Nahit Arda da, bize gönderdiği bir mektupta İsrail'deki yabancı ilaç firmalarının durumunu şöyle anlatıyor: «Yabancı sermayeli ilaç firmaları İsrail'de de var. Yalnız şartları ve faaliyetleri bizdeki gibi soygun esasına dayanmıyor. İsrail'de bir ilaç fabrikası faaliyete geçtikten muayyen bir müddet sonra, istihsalının yüzde 50 kadarını dünya fiyatları ile rekabet ederek ihraç etmesi gerekiyor.»

Bu millî meselenin tamamen gün ışığına çıkarılması ve sonuçlandırılması için bütün satansevler yerli olmalıdır.

MİLLİ KURTULUŞ SAVAŞIMIZIN GİZLİ BELGELERİ

İngiliz Dış Politikası Dokümanlarından II. ve XIII. ciltlerde (1919 - 1939) yer alan, Kurtuluş Savaşıyla ilgili belgeleri yayımlıyoruz. Okunması tahdide tâbi tutulan ve bir kısım belgeleri hâlâ gizlenen bu XIII. cildi, arkadaşımız Avukat EROL ULUBELEN incelemeyi başarmış ve böylece ortaya müthiş bir belge çıkmıştır. Türk milliyetçileri, bu belgeyi tekrar tekrar okumalı ve hafızalarında taze tutmalıdırlar.

Vesika No. 1 — 12 Şubat 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:
... Müttefiklere karşı olan millî hareket (Türk Kurtuluş Savaşı), bir felâket hâlini alıyor. Bu, Doğu meselesini tamamen ve yeniden ortaya çıkarabilir. Bu hareket derhal durdurulmalıdır. (İngiliz Dış Politikası Dokümanları (1919 — 1939), Cilt: XIII, S. 1).

Vesika No. 2 — 13 Şubat 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:
... General Milne, Konyadan yolladığı haberde, «dini liderler halkı heyecanlandırmıyorlar» diyor. Maraş olayından beri durum tehlikeli olmaya başladı. (Aynı eser, S. 1)

Vesika No. 3 — 16 Şubat 1920, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e:
... Açıkça Türkleri İstanbul'dan atacağımızı bildiriniz. Şayet Anadolu'daki birliklerimize dokunurlarsa, sulh şartları daha da ağır olacaktır. (Aynı eser, S. 2).

Vesika No. 5 — 22 Şubat 1920, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e:
... Yunan ordusunun Türklerle taarruz etmesi için emir verildi. (Aynı eser, S. 4).

Vesika No. 6 — 23 Şubat 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:
... Anadolu'daki bütün hareket, Mustafa Kemal Paşa tarafından millî hareketin parçaları olarak yürütülüyor. Müttefiklere hücum edenler, sadece muntazam askerler değil aynı zamanda Kuvayı Milliye de var. Milliyetçiler, kendi memleketlerine hiç de iyilik yapmıyorlar, kendi Sultanlarına ihanet ediyorlar ve halkın sulh içinde yaşamasına mâni oluyorlar. Damat Ferit, milliyetçilere karşı asker göndermek istiyor. Bizim aldığımız kararlara bürmet etmeyen yeğâne halk, Türk halkıdır. (Aynı eser, S. 4).

Vesika No. 7 — 24 Şubat 1920, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e:
... İzmir bölgesinde Yunan kuvvetlerinin ilerlemesi, bizi memnun ediyor. (Aynı eser, S. 8).

Vesika No. 11 — 5 Mart 1920, Lord Derby'den Lord Curzon'a:
(Çok gizli ve şahsîdir)... Fransız Dış İşleri Bakanı ile görüştim. İstanbulun işgalinden müthiş korkuyor. Bütün Türkiye'de karışıklıklar olur diyor. Bu konuda size yazacağım. (Bahis konusu mektup, açıklanmamıştır). (Aynı eser, S. 10).

Vesika No. 13 — 5 Mart 1920, Lord Curzon'un Fransız Büyükelçisine verdiği muhtıranın ekleri:

1 — Fransızlar, Türk sulhü ile ilgili olarak Türk Hükûmetine şunları söylemiştir: Biz, Türk — Fransız dostluğunu unutmuyoruz. Türklerin en talihsiz olduğu şu sırada, onlara yardım elimizi uzatmak istiyoruz. Fransa, geleneklerine ihanet etmeyecektir. Bu propaganda, Türklerin gözünde, Fransız prestijini arttırmakta ve faaliyetlerini düşürmektedir.

2 — Fransız Hükûmet Başkanı Pichone, Türk tahtının varisine telgraf çekip «Fransa, geleneklerine uyacak ve Türk menfaatlerini koruyacaktır» demiştir.

3 — İstanbul'daki Fransız komutanı, İngiliz komutanını küçük düşürme çabası içindedir.

4 — Fransız komutanı, Peyam ve Sabah gazetelerine demeg verip müttefiklerin Fransız görüşünü kabul ettiklerini ve Türklerin İstanbul'da kalabileceklerini bildirmiştir. (Aynı eser, S. 11).

Vesika No. 17 — 9 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Boğazların milletlerarası bir hâle getirilmesine ve Türkiye'nin tam bir mali kontrol altına alınmasına razıyım. Fakat İzmir ve Trakya'nın Yunanlılara verilmesi, beni ciddi surette endişelendiriyor. Bütün bunlar Önasya'da çok fazla kanlı olaylara yol açacaktır. Müsümanlar, Yunan işgali altına girmezler, hele Yunanlıların İzmir'de yaptıkları kepezliklerden sonra... Mr. Venizelos, Yunan kuvvetini bu şekilde ispat edemez, kendisi tam bir Yunan bile değildir. İngiliz subayları ve bizim adamlarımız, Türkleri öldürmekte Yunanlılarla birleşiyorlar. İngiliz halkı bunu öğrendiği zaman, rahatsız olacaktır. Biz bu şekilde Yunan menfaatlerini korudukça, Türkler, Bolşeviklerden silah alacaklardır ve Yakın Doğu, kan içinde kalacaktır.

Bizim Türklerle karşı gösterdiğimiz bu şiddet, anlaşılır şey değildir. Bizim iyi isimimiz, şerefimiz ve Orta Doğu'daki bütün menfaatlerimiz tehlikededir. Banâ inanınız. (Aynı eser, S. 17)

«MUSTAFA KEMAL BİÖFTÜR»
Vesika No. 18 — 9 Mart 1920, Mr. Kerr'den Mr. Campbell'e:

... Venizelos, Türklerle sulhü zorla imzalatmakta ısrar ediyor. «Mustafa Kemal, bir biöftür» diyor. «Türkler, bir zamanlar Balkanlarda ve Orta Doğu'da milletlerarası bir kuvvetler, şimdi nihâl olarak ezilmelidirler. Şayet, İtalyanlar ve Fransızlar, kuvvet göndermekten korkuyorsa, Yunanlılar, İngilizlerle birlikte Türkleri ezerler. Biz, Afyona ilerleyeceğiz» diyor. (Aynı eser, S. 20).

Vesika No. 20 — 12 Mart 1920, Lord Curzon'dan Washington'daki Mr. Lindsay'e:

... Adanada iki Amerikan vatandaşı öldürüldü. Ve Fransızlar, Maraş'ı terk mecburiyetinde kaldılar. Fransızlar Mersine dönmeye yolladılar. Milliyetçilerin lideri (Mustafa Kemal Paşa), sulh şartlarını çok ağır bulduğundan direniyor. Türklerle İzmir'in bir kısmını, Doğu Trakya'yı ve Ermenistanın bir kısmını bırakarak, Sultanın milliyetçilerden kurtulmasını isteyelim mi? Amerikan Hükûmeti, Türkiye üstündeki menfaatleri dolayısıyla, mesuliyetlerin de bir kısmını paylaşmalıdır. Biz, bunu çok iyi karşılarız. (Aynı eser, S. 22).

Vesika No. 23 — 15 Mart 1920, Türkiye'deki genel durum hakkında generallerin bildiris (Gizlidir):

a) Bütün politik kudret, milliyetçi liderdedir (Mustafa Kemal Paşa kastedilmiştir).

b) Moral durum: Halkın büyük kısmı, harplerden yorgundur, buna rağmen vatanları için müthiş şekilde savaşacaklardır.....

3 — Karakteristikleri: Türkler müthiş savaşçıdırlar, bilhassa vatan müdafaasında üstlerine yoktur. Subaylar çok iyi yetişmiştir, iyi organize olmuşlardır. Milliyetçi

çetelerin silâhları vardır, fakat cephaneleri azdır. Hiç ulaştırma araçları yoktur, buna rağmen inanılmıyacak bir hareket kabiliyetleri vardır.....

8 — Ermenilerin 20 bin kişilik bir orduları ve 36 dağ topları vardır. v.s..... (Aynı eser, S. 26).

Vesika No. 24 — 16 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:
... 16 Mart sabahı İstanbul işgal edildi.

1 — Saat 10'da müttefikler İstanbulu işgal ettiler.

2 — Askerî otoriteler her türlü tedbir aldılar.

3 — Harbiye ve Bahriye Nezaretleri işgal olundu, posta ve telgraflara el konuldu. Sadrazam büyük bir hayrete düştü. Sultan, müttefiklerle çalışmaktan hoşlandı, fakat işgale üzüldüğünü bildirdi. Muhafız tevkifler yapıldı. Mukavemet gösteren 5 Türk askeri öldürüldü, 1 İngiliz öldü. (Aynı eser, S. 38).

Vesika No. 29 — 21 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:
... Müttefik komiserlerinin yayınladıkları bildiri:

Milliyetçiler Sultana ve hükûmete karşı koyuyorlar. Biz, Türk kalplerine huzur vermek istiyoruz. Milliyetçiler bir türlü durmak bilmiyorlar. Şayet, Allah saklasın, Hristiyan katliamı devam ederse, Türkleri İstanbuldan atacağız. V.s... (Aynı eser, S. 44).

WILSON, İSTANBUL'DAN TÜRKLER ATILMALI...» DİYOR

Vesika No. 31 — 25 Mart 1920, Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e:

... İstanbul'a yiyecek yollayabilmemiz çok şüphelidir. Türkler İstanbul halkını açlıktan öldürmek istiyorlarsa bize ne? Yalnız İngilizler için ne tedbir alabiliriz? (Aynı eser, S. 47).

Vesika No. 32 — 25 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Türklerle yapılacak sulh anlaşmasının gene geri bırakıldığı haberini aldım. Amerikan Hükûmeti öncülük yapmak istiyor. Wilson, Türklerin İstanbul'dan atılmasında ısrar ediyor. Bu kadar şiddetli tedbirler, silâhlı çatışmaya sebep olur. (Aynı eser, S. 47).

Vesika No. 36 — 30 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Sadrazamdan, Mustafa Kemal'i ve bütün milliyetçi liderleri kötüleyen ve bunların hükûmetin emirlerine karşı çıkan insanları öldürmelerini belirten bir vesika aldık. (S. 51).

Vesika No. 37 — 30 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Şimdiki kabine, mümkün olduğu kadar yerinde kalmaya uğraşıyor. Millî hareketin muhalifleri, bunları yerinden uzaklaştırmaya çalışıyorlar. Muvaffak olurlarsa:

1 — Tevfik Paşa ya da onun kadar önemsiz biri, kabine kurabilir.

2 — Kabine, millî harekete tam mânasıyla karşı koyabilir. Bu takdirde Damat Ferit başa geçirilecektir.

3 — İstanbul'da hiç hükûmet olmaz ki, bu, bizim işimize gelmez.

İstanbul'da işgal şoku geçmek üzeredir. Türkler harekete geçtiler, Yunanlıların ilerlemesi, nefreti büsbütün arttırdı. (S. 52).

Vesika No. 46 — 5 Nisan 1920, Washington'daki Mr. Lindsay'den Lord Curzon'a:

... Amerikan Senatosu, Ermenistanın mandası işini konuşt. Beş senede 757 milyon dolar verilecek. İlk başlangıçta 59 bin kişilik bir ordu, sonra da 200 bin kişi gönderilecek. Amerikan kuvvetlerinin başına General James G. Harbord getirilecek. Ayrıca, bütün Türkiye'nin mandası müzakere edilmektedir. (S. 60).

Vesika No. 48 — 11 Nisan 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Damat Ferit, 7 Nisanda beni ziyaret etti. Millî hareketi bastırma için her türlü mane'vi baskıyı kullanacağını söyledi. Millî harekete karşı organize edilen Annavur, hükûmetin elinde ilk silâhtır. Annavur, Bandırma'yı istila etti. Hükûmet, onu Balıkesir Vâlisi ilan etti. Ayrıca İngilizlerden de yardım istedi. (S. 61).

Vesika No. 63 — 16 Mayıs 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Amerika Hükûmeti, Ermenistanın -Adana vilâyeti de dahil- korunmasını istiyor. Silâh, cephane, demiryolu ve her türlü malzeme buraya gönderilecek, para verilecek. Karadeniz limanlarında boşaltma işleri Amerikan harp gemilerinin himayesinde ve Amerikan bahriyesi tarafından yapılacak. Amerikan Hükûmeti, resmî Ermeni mandasını kabul etmiyorsa da, hu-

dutları her türlü garanti altına alacak. Ermeni ordusunun yetiştirilmesi ve her türlü teçizatını Amerikan ordusu üzerine alıyor. Ben bu hareketin daha çok bir iç politika olduğunu sanıyorum. (S. 71).

Vesika No. 76 — 4 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Fransızlar, Mustafa Kemal ile ateş - kes konuşması yapıyorlar. Fransızlar, Mustafa Kemal'e Adanayı istemediklerini söylüyorlar. (S. 81).

Vesika No. 79 — 10 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... İzmir'de hükûmete sadık askerler, milliyetçiler ile İngilizleri yüzüze bırakıp çekildiler. İzmir'i terk ederek, İstanbul milliyetçilerin eline düşer. (S. 83).

«İNGİLİZ DOSTU PADİŞAH YETİŞTİRECEĞİZ»

Vesika No. 80 — 10 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Sadrazam, istikbaldeki Türk Devleti için İngiliz himayesini talep etti. Ve yeni yetişen prensin tam bir İngiliz dostu olarak yetiştirileceğini söyledi. (S. 84).

Vesika No. 90 — 23 Haziran 1920, Lord Derby'den Lord Curzon'a:

... Fransızlar, İzmir'i milliyetçilere karşı korumaya karar verdiler. Bunu kendi güvenlikleri bakımından yapacaklar. Milliyetçilerden çok korkuyorlar. (S. 91).

Vesika No. 94 — 26 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a (Çok gizlidir):

... Biz şimdi Türklerle savaş hâlindeyiz. Türklerle yenilsek, bütün tesirimizi kaybedeceğiz, Fransızlar birinci plâna çıkacaklar. Fransızlar, ateş - kes için Adanada Mustafa Kemal'e temastalar. (S. 95).

Vesika No. 98 — 10 Temmuz 1920, Lord Curzon'dan Sir Buchanan'a:

... İtalyanlar, Mustafa Kemal ile temasa geçtiler, bu milliyetçi lider, İtalyan generaline şunları söyledi:

«Harbin en felâketli sonucu, İngiltereyi dünyada üstün bir kudret hâline getirmesidir. Ama bu üstünlük, yanlış anlaşılmalıdır. Bugün kudretinin en yüksek noktasında görünen İngiltere, düşmeye hazırdır, sallanmaktadır. İslâmın vazifesi, onu yere sermektir». (S. 98).

KÜRT MESELESİ

Vesika No. 103 — 28 Temmuz 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Kürt meselesi hakkında sizin fikrinizi biliyorum. Sadrazam bana geldi ve «Kürdistan ayrı bir devlet olacaktır. Kürt liderleri Mustafa Kemal'den nefret ederler, çünkü o bolşevikliği getirmek istiyor. Siz Mustafa Kemal'den nefret ederseniz, çünkü o sizin yaptığınız sulh anlaşmasını tanımıyor. O halde, Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı birlikte kullanalım» dedi. (S. 108).

Vesika No. 105 — 29 Temmuz 1920, Sir G. Buchanan'dan Lord Curzon'a:

... Kıbrıs adası Yunanlılara verilirse, Majestelerinin Hükûmetine her türlü hizmet yapmaya hazırlar. (S. 109).

Vesika No. 108 — 30 Temmuz 1920, Lord Grandville Vill'den Lord Curzon'a:

... Yunanlıların Doğu Trakya'da süratle ilerlemeleri ve Albay Tayyar'ı esir etmeleri, burada korkunç tezahürata sebep oluyor. Bir nevi delilik buhranı içindedir. Bütün gazeteler, İstanbul'u Yunanistan için istiyorlar. Majestelin Hükûmeti en yüksek prestijini yaşıyor, halk sokaklarda beni alkışlıyor. (S. 112).

Vesika No. 122'ye ek — 4 Ağustos 1920, Kralliyet Adliyesinin tebliği:

... Mazlum Edip Bey, Celâl Bey, Tevfik Mehmet, Abdülcemal Efendi ve İbrahim Hakkı Beyin harp kanunlarına göre idamlarına karar verildi. (S. 124).

Vesika No. 130 — 28 Ağustos 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

... Sadrazamın ısrarla para istemesi üzerine, Fransız, İngiliz ve İtalyan komisyonları, Türkiye'nin malî durumunu tetkik ediyorlar. Türk memurları masraflarını alırlarsa, karışıklık çıkmaz. (S. 132).

MUSTAFA KEMAL İLE GİZLİ MÜZAKERELER

Vesika No. 132 — 3 Eylül 1920, Lord Curzon'dan Sir Burhanan ve Amiral Robeck'e:

... Hükûmetimiz bazı çevrelerin aracılığı ile Mustafa Kemal ile müzakere etmektedir. Mustafa Kemal tarafından gönderilen Suphi Bey'e şu şartları ileri sürdük:

1 — Mustafa Kemal, Trakya'da hiç bir talepte bulunmayacaktır.

2 — Türkiyeye İzmirde bir kısım yer verilebilir.

3 — Yunanlılar Türkiyeden çekilecek yerlerine İtalyanlar getirilecektir.

4 — Mustafa Kemal, İngiliz teknik müşavirlerini kabul edecektir.

5 — Boğazları sadece İngiltere kontrol edecektir.

6 — Damat Ferit istifa edecektir.

7 — İngiltere, Yunanlıları desteklemekten vazgeçecektir.

8 — Mustafa Kemal kuvvetlerini dağıtacak ve silâhlarını teslim edecektir.

9 — Mustafa Kemal, Mısır, Hindistan, Mezopotamya ve diğer yerlerde yürütmekte olduğu İngiliz aleyhtarı propagandanadan vazgeçecektir.

Şayet bunlar kabul edilmezse, kendisi ile başka yollarla anlaşmaya çalışacağız. (S. 135).

Vesika No. 152 — 5 Ekim 1920, Venizelos'tan Lloyd George'a :

... Türk Hükümetinin Mustafa Kemal'i ortadan kaldıramayacağına kanaat getirdim. Sultanın daha fazla adam göndermesi, milliyetçileri kuvvetlendiriyor. Bunun için tedbir olarak :

1 — Bütün Türkleri İstanbuldan atalım.

2 — Karadenizde Pontus Rum Devletini kuralım, bunlar İslâmîliğe karşıdır. (S. 157).

Vesika No. 161 — 23 Ekim 1920, Lord Curzon'dan Lord Derby'ye :

... Damat Ferit istifa etti, şimdi yeni Sadrazamı elde etmeliyiz. (S. 163).

Vesika No. 171 — 6 Kasım 1920, Albay Stoks'tan Lord Curzon'a :

... Türklerin Ermenistanı başarılı istilasından sonra, Orta Doğunun çehresi değişmiştir. Şimdi Türkler, Azerbeycanı kontrol etmek isteyeceklerdir. Türklerle Bolşeviklerin çatışması kaçınılmaz hâle gelecektir. Biz her ikisi ile de düşmanız, fakat hiç biri ile yaşamıyacağız. Şayet Bolşevikler ile olursak, onların güneye immelerini durdurabiliriz. Fakat propagandaları devam eder. Türkleri tutsak, Yunanlıların Türkiyedeki gelişme politikalarını terketmemiz gerekir. İslâmın bize karşı birleşmesi korkusunu, ortadan kaldırmalıyız.

Sunniler ile Şii'ler arasındaki ayrılık büyüyüktür. Biz, bunu daha da geliştirebiliriz. (S. 170).

Vesika No. 179 — 22 Kasım 1920, Sir H. Rumbold'dan Lord Curzon'a :

... İzmirdeki askerî raporlar iyimser değildir. Yunanlılar dahi askerî disiplinleri olmadığını itiraf ediyorlar. Kondylis Üçüncü Birliğin Başkanı, Salihî'den kömür vagonlarının altında kaçmış. Öyle görünüyor ki, Yunanlılar bu işi beceremeyecekler (S. 183).

«TÜRKLER İLE RUSLARI ÇARPIŞTIRMALIYIZ»

Vesika No. 181 — 22 Kasım 1920,

Rusya - Türkiye - Yunanistan hâdiseleri:

... Türk lideri Kâzım Karabekir Paşa, Ermenistana girdi. Kars, Sarıkamış v.s.'yi aldı. Türkler Wrangel'i elimine ettiler. Venizelos'un politik hayatını mahvettiler. Türkler şimdi bir grup inatçı macedracı tarafından idare edilmektedir. Şimdi onlara teklif edeceğimiz bütün fırsatları reddedeceklerdir. Milliyetçi ordular iki kısma ayrılmış, Doğu Ordusunun başına Kâzım Karabekir, Batı Ordularının başına da Mustafa Kemal geçmiş. Mustafa Kemal'in orduları Yunanlılar ile çarpışmaya hazırdır. Hattâ İzmir'te İngilizleri bile tehdit etmektedir. Erzurum üstünde Ruslar ile Türklerin çarpışmasını temin etmeliyiz. Türkler, Ruslarla olan anlaşmalarını bozarlarsa İzmir, Kars ve hattâ Trakya'da bazı hakları onlara bırakırız. Türkiye, bizlerle Rusya arasında tarafsız bir devlet hâline gelirse, İngilterenin Mısır, Hindistan ve Mezopotamya gibi dominyonları rahatsız hâle gelirler. (S. 183).

Vesika No. 185 — 26 Kasım 1920, Sir H. Rumbold'dan Lord Curzon'a :

... Milliyetçiler, Ali Fuat'ın başkanlığında yeni bir ordu daha kuruyorlar. (S. 192).

İSLÂMİN KORUYUCULARI!

Vesika No. 186 — 27 Kasım 1920, Sir H. Rumbold'dan Lord Curzon'a :

... Şayet çok şiddetli askerî harekâta geçmezsek, milliyetçiler kudretli ele geçirecekler. Üstelik korkumuz, halkın çoğunluğunu tatmin edecek bolşevik prensiplerin Türkiyeye sızmasıdır. Biz kendimizi bolşevizme karşı İslâmın koruyucusu olarak göstermeliyiz. Mümkün olduğu kadar bolşevikler ile Mustafa Kemal'in arasında açmalıyız. Ayrıca şimdiye kadar Rusyayı İslâmın Düşmanı zanneden İslâm âlemi, yavaş yavaş uyanıp hakikî düşmanın İngiltere olduğunu anlamaya başladı. Hindistan'da dinî liderler ve çok tesirli bir şahıs olan Gandî, Türklere imzaltılan sulh anlaşmasının karşısına çıkıyor. (S. 193).

Vesika No. 200 — 24 Aralık 1920, Lord Harding'ten Lord Curzon'a :

... Bolşevikler, Mustafa Kemal ile anlaşma yapmak üzere. Müttefikler acele olarak Mustafa Kemal'e yaklaşp Sevri anlaşmasında bazı değişiklikler teklif etmelidirler. (S. 201).

İNGİLİZ DIŞ POLİTİKASI DOKÜMANLARI (1919 - 1939)

CİLT: II

... Yunanlılar, İzmir bize bırakıldığına göre, ne istersek yaparız, siz karışmayın diyorlar. (İlk ağızda 20 bin Türk öldürüldü). (S. 36).

Amiral Bristol, Türkler ile Yunanlılar arasındaki hâdiseden Türkleri sorumlu tutuyor, «Silâha sarılmasalardı, ne yapalım yâni...» diyor. (S. 262).

İstanbulda basına sansür koyup İzmir olaylarını halktan sağlamaya çalışıyorlar. (S. 296).

Başbakanlar, Londra ve Paris'te toplanıp Türkleri İstanbuldan çıkarmayı görüşüyorlar. (S. 727).

İtalyanların Anadolu, Arabistan ve Kızıldeniz üstündeki menfaatleri, İngiliz ve Fransızlar tarafından kabul edilmişti. Kendilerine hatırlatılır. (Aynı eser, Cilt: Cilt: IV, S. 23).

Vesika No. 21 — 31 Ağustos 1919, Mr. Kerr'in notları :

... İtalyanlar Güney Anadoluyu istiyorlar. Türkler Araplara benzemez, daima idare eden olmuşlardır. Güney Anadolu ıssal edilince, başka bir kuvvetin de Kuzey Anadolu'yu ıssal etmesi lâzımdır. Bu ise, devamlı karışıklık demektir. İtalyanlar, Güneyden elde edecekleri malî menfaatlerle yetinmelidirler. Aksi hâlde en az 200 bin kişilik bir ordu beslemeleri lâzımdır. (Aynı eser, Cilt: IV, S. 55).

İngiliz temsilcisi, Fransa'ya İstanbul'un, Anadolu'nun, Ermenistanın (şayet Amerika'ya verilmezse) ve Suriyenin mandasını teklif etti. 30 Mayıs 1919'da İstanbulun ıssal münakaşası edildi. Avrupa kısmı Fransızlara, Asya kısmı da İngilizlere bırakıldı. (S. 254).

Vesika No. 211 — 26 Haziran 1919, Lloyd George'un memrandumu :

... 2 — Fransızlar, Suriyenin mandasını alacaklar. İngilizler Mezopotamya'yı, Amerika veya İngiltere Ermenistanı, Boğazlar ve İstanbulu, İtalyanlar belki Kafkasyayı.

3 — Filistinde siyonist politika, buranın ekonomik gelişmesine çok yardım eder.

4 — Fransızların Anadolu sahillerinden alacakları yerler, İtalyanları çok kızdırabilir.

5 — Türkler, Avrupada hiç bir toprağın sahibi olamayacaklardır. Boğazlar ve Marmara denizinde de hiç bir yer verilmeyecektir. (Cilt: IV, S. 301).

AMERİKÂNİN PETROLÇÜ SAHTE PROFESÖRLERİ

Vesika No. 347 — 30 Ekim 1919, Lord Curzon'dan Viscont Grey'e :

... Ellerinde Türk Hükümetinin müsaadesi olan ve kendilerine «Amerikan arkeoloji uzmanı» adını veren bir grup insan, Standart Petrol Şirketi adına petrol aramak için buraya geldiler. (S. 501).

Vesika No. 367 — Fransanın Antep, Urfa ve Maraş ıssal üzerine 80 gehir ve kasabada gösteriler yapıyor. (S. 536).

Vesika No. 385 — 29 Kasım 1919, Albay Meinertzhagen'den Lord Curzon'a :

... İki Fransız subayı, Mustafa Kemal ile görüşmek üzere Anadolu'ya gidiyor. (S. 560).

Vesika No. 424 — 10 Şubat 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

... Maraş hâlâ yanmaktadır. Antep, Fransızlara isyan etti. Anadolu milliyetçileri üç kol hâlinde Maraşa yürüyorlar. (S. 633).

25 Haziran 1919 - 12 Şubat 1920, Konferansta Türk meselesi :

... Majestelerinin Hükümeti, Türk Küçük Asyasına, dört anlaşma üzerine girdi:

1 — 1915'te İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılan İstanbul anlaşması.

2 — 26 Mart 1915'te İngiltere, Fransa ve İtalya arasında yapılan Londra anlaşması.

3 — 1916'da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılan Sykes - Poet anlaşması.

4 — 1917'de İngiltere, Fransa ve İtalya arasında yapılan St. Jean de Meaurienne anlaşması. (S. 635).

Vesika No. 426 — 25 Haziran 1919, Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson'un evinde :

... Lloyd George, Wilson'a Türklerin İstanbul'da kalıp kalmıyacağını sordu. Wilson, «Eğer benim hükümlümü istiyorsanız, Türkler Avrupada çok uzun zaman kaldılar ve tamamen oradan temizlenmelidirler» dedi. (S. 643).

Vesika No. 427 — 25 Haziran 1919, Amiral Sir A. Cathorpe'tan Lord Curzon'a :

... 12 Amerikan mühendisi, Marmara bölgesinde Standart Şirketi adına petrol arıyorlar. (S. 651).

Vesika No. 428 — 26 Haziran 1919, Amiral Sir A. Cathorpe'tan Lord Curzon'a :

... Amerikan yardım grupları, Küçük Asyada Amerikan ticaretini geliştirmek için propagandalara başladılar. Kuvvetli Amerikan grupları, Türkiyede ticaretî ele

geçirmek için harekete geçtiler. Maamafih, İngiliz grupları da taaldır. (S. 651).

Vesika No. 433 — 28 Haziran 1919, Amiral Webb'den Sir R. Graham'a :

Vesikanın notu: Çanakkale çarpışmalarında bir hayli şöret yapan Mustafa Kemal, Sadrazam tarafından müfettiş olarak Samsuna gönderildi. Sadrazamın niyeti kötü değildi, ama Mustafa Kemal Samsuna çıktığından beri milliyetçi hareketlere girişti. Sadrazam onu geri çağıracağına söz verdi. Diğer tehlikeli şahıslardan biri de Bandırma Mintaka Kumandanı Rauf Beydir. (S. 654).

Vesika No. 441 — 25 Haziran 1919, Samsun :

... Amerikan bahriyesinden Amiral Bristol, Standart Petrol Şirketine Mr. Thomas ve New York Millî Bankasından Mr. Hutchins'in buraya geldiklerini bildiririm. Yerli rumlardan birini yüzde 3 komisyonla petrol işinin başına getirdiler ve ayrıca tütü ndepolarını tetkik ettiler. (S. 663).

Vesika No. 447 — 8 Haziran 1919, Amiral Sir A. Calthorpe'tan Lord Curzon'a :

... Ermeniler Erzuruma hücumu hazırlıyorlar. Yunanlılar İzmirde bir mez-baha hâline getirdiler. (S. 668).

Vesika No. 472 — 1 Ağustos 1919, Amiral Sir A. Calthorpe'tan Lord Curzon'a :

... Ordunun başı olan Cevat Paşa ve onun gibiler, millî hareketi bütün güçleri ile destekledikleri için işlerine son verildi. (S. 712).

Vesika No. 478 — Ek, 9 Ağustos 1919 :

... Avrupahlıların verdikleri raporlara göre, Yunanlılar İzmirde ilk adımda 20 bin kişi öldürmüştür. (S. 723).

Vesika No. 487 — 17 Ağustos 1919, Amiral Webb'den Sir E. Crowe'a :

... Türkiyedeki durum, gittikçe rahatsız hâle geliyor. Burası Türkiyeden başka bir yer olsaydı, müthiş bir ayaklanmanın eşigindeyiz derdim. Fakat bu garip memlekette her şey aksi istikamette gidiyor. Yunanlılar İzmirde bir harabe hâline getirdiler. (S. 733).

AMERİKALILARIN ERMENİSTANI

Vesika No. 488 — 18 Ağustos 1919, Mr. Balfour'dan Lord Curzon'a :

... Mr. Polk ile yaptığım konuşmadan anladığıma göre, Amerikan Senatosu, Türkiyenin mandasını kabul edecek. (S. 734).

Vesika No. 492 — 19 Ağustos 1919, Amiral Webb'den Lord Curzon'a :

... Amerika, Trabzon ve Erzurumu da içine alan bir Ermenistanı himaye edecek. Buna göre, Wilson, Türk otoritelerinden Ermenilerin himayesini istiyor, aksi hâlde fena olur diyor. Sadrazam bana Erzurum valisinden aldığı hakaret dolu bir mektubu gösterdi. Burada halkın sesi, sizden farklıdır vaziydi. (S. 735).

Vesika No. 512 — 17 Eylül 1919, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

... Sadrazam, milliyetçilere karşı asker göndermeyi düşünüyor. Fakat bu akıllı bir hareket olmaz. Belki Mustafa Kemal ile birleşirler. Biz, Mustafa Kemal'e aracı göndermeyi düşünüyoruz. (S. 761).

Vesika No. 513 — 17 Eylül 1919, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

... İzmirin Yunanlılar tarafından ıssal üzerine, Mustafa Kemal tarafından Erzurum'da başlayan Kastamonu ve Harput'u içine alan Ankara ve Sivas yayılan bir harekete göre, Anadolu'da bir cumhuriyet kurmak yolundalar. İstanbulda birçok kimse ve bilhassa Harbiye Nezareti onlarla beraber. Bu hareket de 1908'deki Genç Türk hareketine benzer bir şey. O zaman da, şimdi de sadrazamlar bizim dostumuzdu. Sadrazam, İtalyan Komiserine şehir, milliyetçiler tarafından tehdit edilirse ne yapacağız diye soruyor (S. 763).

Vesika No. 529 — 30 Eylül 1919, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

... Mustafa Kemal'in tesiri gittikçe yayılıyor. Sultan, İngiliz otoritelerinden milliyetçileri kuvvet kullanarak durdurmalarını istedi (S. 785).

Vesika No. 533 — 4 Ekim 1919, Mr. Hohler'den Mr. Kidston'a :

... Bizim bataryanın Samsundan çekilmesine çok üzuldüm. Mustafa Kemal'in önünden çekiliyormuş gibi oldu. Ve bir Doğulunun gözünden bu zayıflık âlameti hiç kaçmaz (S. 788).

«İZMİR AHALİSİ DİN DEĞİŞTİRMELİ»

Vesika No. 543 — 10 Ekim 1919, Aml-

D. Avcıoğlu'nun yazısı üzerine

Sencer Divitçioğlu

Marx'gil düşünce planında teorik bir araştırma olan **Asya Tipi Üretim Tarzı Ve Az Gelişmiş Ülkeler**(1) adlı risale pek belli sebeplerden ötürü D. Avcıoğlu'nun(2) hismine uğradı. Bu denli eleştirilere cevap vermek hakkımız, bu hakkı nezaketle kullanmak ise **ödevimizdir**. Yalnız korkarım ki, bana göre, «pek belli sebepleri» ortaya sererken, salt teori ile birlikte, günümüzün bazı sosyalist hareketlerinin zımnı yorumuna da girişmiş olmayayın.

Başlarken, yanlış anlaşılma ve tahrib edilmeye yer vermemek için Marx'ın «Asya Tipi Üretim Tarzı» dediği modeli bir varsayım olarak ele alıp, analizini yaptığımız az gelişmişlik teorisinin özellenmesine müsaade edilsin.

İk-yaklaşımında, az-gelişmiş ülkelerde Devlet hâlâ eski devirlerin kudretli Devletidir ve bu Devlet hâlâ kapıkulu (saray, seçkinler, askerler, ulema, eşraf ve yüksek memurlar) diye adlandırılabilir bir sınıf tarafından temsil edilir. Kapıkulu sınıfının karşısında ise halk sınıfı vardır.

Bu sınıflaşmanın iktisadi sebebi şudur: Ekonomide toplumsal emek ürününün bir kısmı üreticiler ve ailelerinin asgari geçim seviyesinde belirlenen yoğunlaşmaya tahsis edilirken, artık-ürün halinde diğer kısmı, toplumsal ihtiyaçları ne derece kadar tatmin ettiğine bakılmadan, kapıkulunun refah fonksiyonuna göre, kapıkulu sınıfının ve topluluğun ihtiyaçlarına tahsis edilmektedir.(3) Böylece, toplumsal ürünü yaratan halk olduğu halde, artık-ürünü gaspedip, kullanan kapıkulu sınıfı olmaktadır. Öyleyse, az gelişmiş ülkeler, üretim tarzlarından dolayı sınıfsız toplum niteliği göstermezler. Aksine, sınıfı toplumun bütün özelliklerini taşıyor, yani, sömürme olayı ve sınıf çatışması, sistemin icaplarındanadır.

Toplumsal gerçek arka arkaya yapılan yaklaşımlarla anlaşılabilir. Bundan doğ-

tu, Dealarca yazdığımız üzere **Çalışanlar Partisi** kurma teşebbüsünde, YON yöneticilerinin, hele Doğan Avcıoğlu'nun iştiraki olma-
mıdır. TİP'i Sadun Aren ve Türkaya Ataöv, bunu çok iyi bilirler. YON yöneticileri, Çalışanlar Partisi'ne girmeyeceklerini daha işin başında, yüzlerce sendikacının önünde açıklamışlar ve bunu o zaman gazetesinde yazmışlardır. YON'un 54. sayısında, Sosyalist Kültür Derneğinin, **Türk Sosyalist Partisi'nin özüneli teşkil edeceği** yazdığı iddiası da kaba bir tahrihtir. Bu görüşü Hareket gazetesinde İleri süren, mi, zah yazarı Sayın Adnan Veli'dir. Bir iktibasta yer alan bir cümle-
nin YON'e maledilemeyeceği aşikârdır. Ustelik, SKD, bir parti olmayı asla düşünmediğini, daha işin başında defalarca açıklamış nitekim TİP. İller de dahil, çeşitli partilerden kişilere, (CHP, YTP) kurucuları arasında yer vermiştir. Ama buna rağmen TİP Genel Yürütme Kurulu Üyesi Rasih Nuri İleri, yazısına uydurma iddialarla başlayabilmektedir. Ve onun için her şey CHP oyunudur. Sükredeyim ki, modaya uyarak, her işte CIA parmağı arayacak aşamaya henüz gelmiş de-
ğil. Bunun dışında, sosyalist te-
oriyi yüzye de bilmekten İleri gel-
diğini sandığımız ve katılmadığı-
mız görüşleri, bizim için saygı-
değerdir. Bu görüşleri, tartışma-
lar İlerledikten sonra cevaplandır-
maya çalışacağız.

layı, az-gelişmiş ülkelerin iktisadi-toplumsal bünyelerini açıklamak için, ikinci yaklaşımda, az-gelişmiş ülkelerde kapitalist sistemin darbesinin incelenmesi de gerekir. Bu darbe, kendisini iki yoldan hissettirmiştir.

İlkin, Devlet, kapitalist dün-
ya karşısında varlığını koru-
yabilmek için, diğer reformlar
yanında, sanayileşmeyi zorunlu
görmüştür. Devletin sanayileşme-
ye başlamasıyla, kapıkulu sınıfı
içinde yeni bir kapitalist zümre
ortaya çıkmıştır. Türeyen bu zümrenin
Devlet firmalarına iştirak et-
tirilmesi, onun tarafından bireysel
kapitalist olarak yaratılması,
analizi aksatmaz. Önemli olan,
az-gelişmiş ülkelerde, Devlet
tarafından yaratılan kapitalist
zümrenin, Batı'da olduğu gibi uzvi
bir gelişmenin sonucunda olma-
yıp, fonksiyonel bir gelişme-
nin sonucunda meydana geldi-
ğidir.

İkinci darbe, uluslararası
kapitalizmin, bu ülkelere sız-
masıyla başlamıştır. Emperyalizm,
gelip yerleştiği ülkelerde,
kendisiyle işbirliği yapan
kapitalistleri yaratacak ve evrensel
kapitalizmin bilinci, yabancı sermayenin
ya ratığı kapitalistleri. Devletin
yarattığı kapitalist zümre ile
kaynaştırılmaktadır.

(D. Avcıoğlu, az-gelişmiş ül-
kelerde kapitalizm olgusunu
reddettiğini nereden çıkar-
dı?)

Yukarıda özet olarak analizi
yapılan her iki darbe de aynı
sonuca götürür bizi. Asya tipi
toplumlarda, temel sınıf bünyesi-
nin değişmemiş olmasına rağmen,
bu bünyeye bir de kapitalist ve
dolayısıyla işçi zümresi eklenmiştir.
Kapitalist zümre kapıkulu sınıfının,
işçi zümresi ise halk sınıfının
birer alt cümlesidir. Bundan dolayı,
az-gelişmiş ülkeler, bir yandan,
battal bir gelişmeye tâbi olan eski
üretim tarzlarının, öte yandan,
yeni yerleşmeye başlayan kapitalist
üretim tarzının etkisi altında,
bir «geçiş üretim tarzı»na(4) malik-
tirler. Bu özgül üretim tarzı,
D. Avcıoğlu'nun sandığı gibi,
ne kapitalist ne de sosyalist bir
üretim tarzı olabilir. Kendine özgü
üretim tarzları analizi yapılmadan,
herhangi bir az-gelişmiş toplum
için kesin olarak «kapitalisttir»
ya da «sosyalist olmuştur» den-
lemeyiz.

Tabiiyle, az-gelişmiş ülkeler
için yeni bir tanıma-
açıklama bu geçiş üretim tarzının
İlanı haye sürüp gideceği hiç
bir vakit söylenemez. Sistem,
kapitalist ya da sosyalist (ya da
aşağıda açıklanacağı nitelikte
devletçi) yollara doğru dalma
açılabilir. Ne var ki, bu özgül
üretim tarzının belirlenmesi
sosyalizmin kuruluşu kadar,
sosyalizmin devamı bakımından da
önemlidir. Nitekim, sosyalist
sistemi kurmuş olan Çin bile,
bugün kendi öz üretim tarzını
hesaba katmaya mecbur olmuş
ve hatta bu yüzden klasik
Marx'gil gelişme şemasını tersyüz
etmiştir.(5)

Teori bu şekilde ortaya atıldıktan
sonra, bundan bazı çıkar-
sımlar (inference) yapmak
mümkündür.

Az-gelişmiş ülkelerde, sınıf
açısından, üç tane ayrı «gayri
meçhul güç» vardır: Kapıkulu,
kapitalistler ve halk. İşçi
zümresi aileleri ile birlikte,
üretim katışı, bölüşüm ve
dolayısıyla yoğunlaşımın ya-
rarlanış açısından, halkın

köylü, esnaf gibi diğer züm-
relerinden ayrılmadığından
henüz bir güç değildir. Aslında,
az-gelişmiş ülkelerde halk
tümünü değerli yaratır ve an-
cak asgari geçim seviyesini de
yoğaltımdan istifade eder. Oysa,
kapıkulu sınıfına dahil ya da
emperyalizmin yardakçısı kapitalist
zümre, az-gelişmiş ülkelerde
mülkiyet ilişkilerini değiştirmeye
başladığından, kapıkulu sınıfının
toplumsal ilişkilerinden farklı
ilişkilere sahiptir. Bu fark esasen,
kapıkulu sınıfı ile kapitalist zümrenin
üretim katışı biçimindeki ayrılık-
tan doğmaktadır. Kapıkulu sınıfının
üretim katışı hiç bir zaman
söz konusu değildir. Üretim Devlet
tarafından yapılır. Oysa kapitalist
zümre, başlangıçta Devlet tarafından
yaratılmış olsa bile, üretime
katılmakta ve dolayısıyla art-
ık-değeri doğrudan doğruya ele
geçirmektedir. Bununla birlikte,
kapıkulu ile kapitalistler arasındaki
bu fark bölüşüm ve yoğunlaşım
söz konusu olduğunda ortadan
kalkar. Her ikisi de değer yaratma-
dikları halde, halk tarafından
yaratılan artık-değeri paylaş-
maktadırlar.

Az-gelişmiş ülkelerin sınıf
bünyesi böyle olunca, kapıkulu
sınıfının Devleti devam ettirmeye
çalışması tabiidir. Devam ettirir
işlûbu ise, kapıkulu sınıfı içindeki
iktidarı alan çeşitli gurupların eğilim-
lerine göre değişir. İç ve dış
güçler karşısında, eiden giden
Devleti kurtarmak için, bu eğilimler
statükonun muhafazasından, bir
iki üstün insanın zihnindeki «so-
yalizm» kadar çeşitli renkler
alabilir (Kerim Devlet eski
Devletin ihya edilmiş şeklidir.
Yeni terim kullanmakla bilimsel
bir münasebetsizlikte bulunacağımı
tahmin edemeydim).

Kapıkulu sınıfı gibi kapitalist
zümrenin menfaati de bu Devletin
devamına bağlıdır. Ne var ki,
Devletin kerim olmasından çok,
kapitalist olmasından çok, kapitalist
olması işlerini getirir. Hele ya-
abancı sermayenin güvenliği için
bu dönüşümü gerçekleştirmek
şarttır. Çünkü Kerim Devleti
kuracak olanlar, sınıf ilişkilerinden
dolayı yerli kapitalist zümre ile
birlikte yaşamaya mecbur olsalar
bile, milliyetçi hisleri körüklemek
amacıyla emperyalizme karşı
geçici bir cephe alabilirler.

Halk ise, bir sınıf olarak,
eski ya da kerim dediğimiz
Devlete (Kapıkuluna) karşıdır.
Sınıf bünyesi bakımından kapitalist
zümreye de karşı olması gereken
halk, Devlet iradesi ile kendisi
kaim olacağı yerde, kendi iradesiyle
Devletin kaim olma-

cağına inandığı gün, kapitalizmle
işbirliği yapmakta reddüt etmez.
Ta ki, kapıkulu sınıfına bağlı olan
kapitalist zümrenin Devleti de-
ğiştirmeye muktedir olamayacağı
anladığı güne kadar. İşte o vakit
halk, kendi partisini arayacaktır.
Bu parti ancak, halk ile kendisini
özdeş kaim sosyalist bir parti ola-
bilir.

Öyleyse, kullandığımız halk
sosyalizmi terimi, siyasi rejim
demokrasi olan az-gelişmiş
ülkelerde sosyalizmin inşasında
dayanak olarak alınacak olan
sınıfın, sadece ve sadece halk
olması gerektiğini göstermektedir.
Yoksa D. Avcıoğlu'nun iddia ettiği
gibi, bu terimi kullanmakla «so-
yalizmin inşası» ile «sosyalizmi»
karıştırmış değiliz.

II
Az-gelişmişlik teorisi ana-
hatlarıyla bu Tabiiyle bu teori
de her teori gibi nihai değil.
Olsa olsa, az-gelişmişlik ana-
lizine doğru atılan pek mütevazı
bir adım. Yalnız ne «fantazi»,
ne «icat», ne de «chayal mahsulü»
(bilimsel tartışmalarda bu sıfatların
kullanıldığını hiç duymadım).
Her teori gibi belirli bir varsayım
dayanmış, belli bir yöntem
uygulanarak muhaka-
me edilmiş ve böylece teori
(model) elde edilmiş. Bununla
birlikte, geçerli olması için,
her teori gibi somut olgularla
tahkik (test) edilmeli ki doğru
ya da yanlış olduğu anlaşılabilir.
Teorinin tutarlı olduğunu san-
mamaya rağmen doğru olup
olmadığını ben de bilemem.
Kabul edilmesi ya da reddedilmesi,
doğrudan doğruya Türkiye
gerçekleri ile uyup uyumamasına
bağlı. Bildiğim tek şey, teori
yanlış olsa bile, doğrunun aran-
masına hizmet ettiğidir. Nitekim
yanlış bir teori, bazı varsayımların
bir daha kullanılmamasına
neden olur. Benimsenecek yeni
varsayımlarla hakikate daha çok
yaklaşılmasına yol açacaktır.
Bu metodolojik bilginin ışığı
altında, mantıklı olarak teori
tahkik edilmeden varsayımları
yanlış ve varsayımın düşün için
doğrudur ama bugün için yanlış
ve de varsayım yanlış ama bilgi
edinilmek için kullanılabilir di-
yerek, bir teoriyi eleştirmenin
«mümkün» yoktur.

Teori kuruluşu hakkında D.
Avcıoğlu ile metodoloji konu-
sundaki şu elemanter anlaşmaz-
lığımıza rağmen, teorinin «teh-
likeleri» hakkında kendisiyle aynı
fikirde olduğumu üfraf edeyim.
Gerçekten, tahkik edildikten
sonra bir teori bazıları için
tehlikeli olabilir. Şöyle ki:
Türkiye'nin sınıf bünyesi
hakkında kurulacak teoriler ve
yapılacak araştırmalar kapitalist
zümre ile karışık kapıkulu sınıfı
karşısında halk diye belli başlı
bir sınıfın mevcudiyetini ortaya
koysa, demokratik yol-

dan sosyalizmi kurmaya çalışan
sosyalist bir partinin siyasi
eylemine temel teşkil edecek
bir teori kurulmuş olur. Bu teori
bir yandan sosyalist partinin
halka daha fazla inmesini
kolaylaştırırken öte yandan,
demokratik sosyalist harekete
karşı olan güçlerin belirlen-
mesine yarar. Belirlenen bu
güçler, emperyalizm ile birleşik
kapitalizm ve kerim devletçiliktir.
Hele kerim devletçiliğin özel
bir türü olan kapıkulu sosyaliz-
minin(!) gerçek niteliği mu-
hakkak teşhis edilmeli ve so-
yalist harekete karşı çıkan bir
güç olduğu bütün çıplaklığı
ile ortaya serilmelidir.

Acta est fabula. Bilmem «pek
belli sebepleri» açıklayabildim
mi?

Sencer DIVİTÇİOĞLU

1. EHF Yayınları, İstanbul 1966
2. «S. Divitçioğlu'nun Kitabı Üzerine», YÖN, 24 Haziran 1966
3. Capital, Foreign Languages Publishing House, Moscow vol. III, s. 855.
4. E. Balibar, «Sur le concept fon-
demantoux du matérialisme histo-
rique», Lire le Capital, Maspéro,
Paris 1965
5. Ch. Bettelheim, «Le cadres gé-
néraux de la planification Chinoi-
se», La Construction du Socialisme
en Chine, Maspéro Paris 1965.

AVCIOĞLU'NUN NOTU:

Divitçioğlu, «pek belli sebeplerden
hısmıma» uğradığını İleri sürüyor.
Bu pek belli sebeplerin, neler
olduklarını, «Marx'gil düşünce
planında teorik bir araştırma»
yaptığını iddia eden Divitçioğlu'nun,
Marksizm ile uzaktan yakından
ilgisiz olmayan, Marksizmin elifba-
sına aykırı fikirlerinde ısrar eden
yukarıdaki yazısı göstermeye
yeterli değil mi? Divitçioğlu,
çağımızda sosyalizmin ve kapitalizmin
dışında üçüncü bir devamlı gelişme
yolunun varolabileceğini tasavvur
edebilecek tek bir Marksist bulam-
lamyacaktır. Onun yaptığı gibi,
«halk sınıfı» biçiminde temelinden
yanlış bir deyim kullanabilecek
tek bir Marksist göstere-
meyecektir. (Risaledeki deyim ise,
«S»-de halk sınıfı»dır. Şimdi
sözde kaldırılmıştır). Divitçioğlu,
«halk sınıfı» biçiminde belirsiz
ve karışık bir kavrama dayanarak
teoriler kurmaya kalkacak bir tek
Marksist olmayan, hatta antimark-
sist bir bilim adamı dahi keşfedemeyecektir.

Marksistlik ve bilimsellik iddiası
ile, Marksizme ve bilime bu derece
aykırı «fantaziler» i tehlikeli
bulup e-irmemiz için, bundan
öte nedenlere ihtiyaç var mı?

«Asya Tipi Üretim Tarzı ve
Azgelişmiş Ülkeler» risalesini,
«Doç. Dr. S. Divitçioğlu ile yapı-
lan bir konuşma» başlıklı bir
yazının yayımlanmak üzere YON
e verilmesinden sonra bulup
okudum. Bu mülâkatta, risale,
«Türkiye gerçeklerini bilimsel açı-
dından ele almak ve kavramak
amacıyla yapılan çalışmaların
önemli bir katkısı» olarak sunul-
yor ve Divitçioğlu da verdiği ce-
vaplarla, Marksist metodu kulan-
dığını ve «sınıf olayının,
Marksist açıdan nasıl ele alın-
ması gerektiğini belirtmeye çalış-
tığını» söylüyordu. Ama cevapları,
hiç de Marksist ve bilimsel
değildi. Bunun üzerine risaleyi
inceledim ve gerçeklere saygısız,
arkadaşlık hoşgörülüğünden
üstün tuttuğum için YON'deki
yazıyı yazdım. Divitçioğlu ile,
Marksizmin elifbası üzerinde
tartışmak zorunda kaldığım için
de mahcup ve üzgünüm.

Bu gristen sonra, teferüatı
girmeden, Sayın Doçentin idia-
larını anahtarlarıyla kısaca ce-
vaplandırmaya çalışacağım:

a) Divitçioğlu, Türkiye'de
geniş kitlelerin tarihi nedenlerle
pek gevşediği bir bürokrasinin
varlığı sezisinden hareket ederek,
«bir azgelişmiş ülkeler» teorisi

kurmaktadır. Bu çok acele bir genellemedir. Zira geçmişte Asya Tipi Üretim Tarzını (ATÜT) tanıyan ülkelerin birçoğunda, gelişme, kapıkulunun sömürgeci ile birleşerek devleti yıkması kendisinin de kapitalist olması biçiminde olmuştur. Türkiye'nin durumu öyle görünür ki, özeldir. Genel durum, Yves Lacoste'ın («Sınıf Açısından Azgelişmişlik» adıyla yapılan çeviride, şöyle belirtilmektedir: «Sömürgecilerin ilk işbirlikçileri, hükümdarlarla az çok çatışma halinde olan ve vergi toplama hakkı reddedilen veya kaldırılan eşraf olmuştur.» (S. 62). «Avrupalılar bu ülkelere, toprağın özel mülkiyetine dayanan farklı temel sosyal ilişkiler getirdiklerinden, yerli eşrafın, sömürgeçliği ve onun mülkiyet görüşünü benimsemekte büyük çabaları vardır. Böylece, vergi alma hakkını, tam mülkiyet haline getirebilmekteydiler. Bunun en ünlü örneği, eski vergi toplayıcı Hint eşrafı (zemindar)lardır. Zemindarlar, sömürge yönetimi sayesinde, vergi topladıkları azizlerin sahipleri oldular» (S. 61). Böylece ATÜT devleti yıkıldı ve mültezim, kapitalist oldu. Genel tablo budur.

Emperyalizmin baskısı ile ortaya çıkan yeni düzen de, Divitçioğlu'nun iddia ettiği gibi «bozuk - ATÜT» değil, geçmişini kahıtlarını yaşatmakla beraber «kapitalist sistem» dir. Yves Lacoste, sistemi genel hatları ile şöyle anlatıyor: «Bu sistemde, kapitalist üretim ilişkisi, imtiyazlıların tam yararına olarak, ilkel ilişkilerle birleştirilmiştir. Bir yandan, yerli eşraf, evvelce hiç bir zaman elde edemediği yetkilere sahiplenmek için geleneksel yapıların çöküşünden yararlanmıştı (topraklara sahiplenmek, köylüyü doğrudan doğruya kullanmak v.s. gibi). Öte yandan yerli eşraf, kapitalist hale gelmiştir (İhracat emtiası üretmektedir ve ekseriya ithal edilen emtiasını satışı yapmaktadır (S. 73)... Çözülen geleneksel yapıların bir sürü kahıtları, yerli ya da sömürgeci imtiyazlı azizliklerin çıkarlarına dokunan geleneksel unsurlar yok olmakta, dokunmayanlar ise yaşamaktadır. Zira geleneksel yapıların uğradığı değişiklikler, ne irade dışı, ne de tesadüfidir. Kapitalizmin gelişmesini frenleyen unsurlar yok edilmiştir (arazi üzerinde kolektif hak, otarşik ekonomik denge gibi)» (S.32).

Bu sebeple, Divitçioğlu'nun «bozuk - ATÜT» diye bir sistemin hâlâ varlığını iddia etmesi ne kadar yanlışsa, Türkiye bakımından dahi araştırması henüz yapılmamış üstükörü bir «kapıkulu» kavramından hareket ederek, bir azgelişmiş ülke genellemesi yapması da, o kadar yanlıştır. Marks ve Engels, toplumların gelişme modellerini (teori) ortaya koymadan önce yüzlerce cilt tarih okumuşlardır. ATÜT konusundaki ilk görüşlerini de, Morgan'ın tarihi araştırmalarını okuyunca değiştirmişlerdir (Bakınız A. Tokatlı'nın Godelier çevirisi, S. 35-54). Bunun içindir ki, risaleyi eleştiren yazınızı şu sözlerle bitirmişti: «Türk sosyalistlerine şimdilik düşen iş, yeni toplumsal gelişme kanunları ve teorileri icat etmek yerine, sosyalist metodu doğru kullanmaya alışarak, Türk toplumunun evrimi hakkında tarihi ve sosyolojik araştırmalara girişmektir».

b) Bir anlam taşıyan teorik modeller, Divitçioğlu'nun iddia ettiği gibi, fantezist varsayımlara dayanarak kurulamazlar. Hele Marksistler, böyle bir yola asla iltilaf etmezler. «Teorisinin doğru olması önemli değil, tutarlı olması önemli» sözleri ile

özeltiyebileceğimiz Divitçioğlu'nun tutumunun patenti, burjuva iktisatçılara aittir. Marksist Shmelev, YÖN'ün 168. sayısında yayımladığımız yazısında, «Saf bilimin meyvaları» saydığı bu tip modellerle alay etmekteydi: «Burjuva iktisatçılar, muhakemelerini saf mantık plânına dayandırmakta ve bunu ekseriya matematik hesaplar ve gelişmiş kapitalist ülkelerin tarihindeki örneklerle desteklemektedirler. Tavsiyelerinin sevkedeceği uygulamaların somut sonuçlarıyla, kafiyen ilgilendiklerini ileri sürmektedirler. Yalnızca mantığa dayanan şemalarının zarif ve tutarlı olmasına önem vermektedirler. Eğer geri kalması ülkelerdeki kalkınmanın somut şartları, onların mantığa dayanan boşlukta modellerine uygun düşmezse, kabahat bu şartlarıdır».

Divitçioğlu, azgelişmiş ülkelerin çoğu ve Türkiye kapitalist sistem içinde değilmiş, «bozuk - ATÜT» biçim içindeymiş varsayımına dayanarak, model kurmaktadır. Bir taraftan «bozuk - ATÜT» ün kapitalist sistemi, keirim devleti veya halk sosyalizmini «seçmek zorunda kalacağını» söylerken, öte yandan da «bozuk - ATÜT» ün kapitalist gelişmeyi engellediğini «risale» de ve «konuşma» da ileri sürmektedir! Konuşma'da Divitçioğlu, şöyle demektedir: «ATÜT tipolojisinde, temle olarak ekonominin kendi kendine yeterliği, (auto - subsistence) en göze çarpan karakterdir. Yani bu üretim tarzında, ilerleyici ve başka tarzlarla dönüşücü bir özellik yoktur... Ben, bu denemede, kapitalizmle temas haline geçmiş ve daha sonra bozulmuş olan ATÜT'ü incelediğim için, varmış olduğum sonuçlar ile hareket noktalarının arasında bir tutarlılık olduğunu düşünüyorum. Ayrıca şunu belirtiyim: ATÜT kapitalizmle temasa geçince, devlet, eski fonksiyonunu gerçekleştirerek için (yenilikler) yapmak zorundadır. Böylece, sanayi ve hizmet temelleri üzerinde yükselen bir devlet haline gelir. Bu durum, kapitalizmin kökü olarak piyasa genişlemesi olayını gerçekleştirilmesini kesin olarak engeller. Devlet işletmeleleriyle rekabet söz konusu değildir. Oysa, hepimizin bildiği gibi, kapitalizmin teşekkülünü ve gelişmesini ana ilkelilerinden biri rekabettir. Kapitalizmin gerçekleşmesi için, zorunlu olan sermaye birikimi ise, mülhak ve nisbi artık - değerler devlet tarafından ele geçirilmesinden (devletin bunlara sahip çıkmasından) dolayı yeterince gerçekleşemez».

Divitçioğlu'nun iddiası böyledir, fakat gerçek böyle midir? Pek kot iktisat tarihi bilgisizliğiyle bile, Divitçioğlu'nun teorisini dayandığı bu görüşlerin kesinlikle yanlışlığına söylemek mümkündür. Türkiye'de, emperyalizmin baskısı altında, kolektif toprak mülkiyetinin ve ATÜT'ün çöküşüyle birlikte, kapitalist gelişme başlamıştır. Devletçilik, kapitalist gelişmenin engeli değil, güçlü bir araç olmuştur. Devlet, vergileme yoluyla aldığı fonları, kapitalizmin gelişmesi yolunda kullanmıştır. Ekonominin «auto - subsistence» karakteri yıldıran yıla göze görülür biçimde azalmakta ve piyasa genişlemektedir. Devlet işletmeleri ile rekabet, kapitalizmin yararına olarak en tatlı biçimde yürümektedir. Eğer Prof. Enos'un hesapları, kabaca bile doğru ise, milli gelirin yüzde 32 sini alan kapitalist sınıfın, «kapitalizmin gerçekleşmesi için zorunlu olan sermaye birikimine» fazlasıyla sahip bulunduğu hükümetmek gerekecektir. Üstelik, devlet fonları ve Amerikan yardımları, kapitalist sınıfın co-

mertçe emrindedir. Devlet de, Divitçioğlu'nun iddia ettiği gibi kapitalist sınıfın üstünde soyut bir varlık değildir. Bürokrasiden hâlâ zaman zaman bazı mukavemetlerin gelmesi, kapitalist sınıfın devlet üzerindeki egemenliğinin görmezlikten gelmeye elbette yetmez. Sosyolojik anlamıyla bugün devlet, eski bir iş adamı veya Amerikan şirketi temsilcisi olan Demirel ve ekibi demektir. Gerçekler tam bir kesinlikle bu kadar açık iken, Türkiye'nin hâlâ kapitalist gelişme biçimi içinde olmadığını ileri sürmek ve buna göre teoriler icat etmek için, insanın gerçekten Merih'te ve fildişi bir sarayda yaşamaya gerekirdir. Bu kapitalist gelişme, Türkiye'yi kapitalist olmayan bir yola sokacak yeni sosyal güçler iktidara gelene kadar devam edecektir. Bu durumda, Divitçioğlu'nun gelişme modelini değerlendirmek için «fantezi, icat ve hayal mahsulü» sıfatlarından daha gerçeğe uygun ve müsamahalı deyimlerin bulunamayacağını, insaf sahipleri herhalde teslim edeceklerdir.

Üstelik Divitçioğlu'nun modeli, kendi çerçevesi içinde dahi, anlamsızdır. Risalenin 21. sayfasında kurduğu «Bozuk - ATÜT» modeli, esas itibariyle başta Amerika olmak üzere bütün kapitalist ülkelere uygun düşen basit bir şemadan ibarettir. Bu şemada, ATÜT'ün özelliğini belirten herhangi bir taraf olmadığı gibi, sistemin gelişmelerine ve bu gelişmelerle sistemin evrimine yer verilmiş de değildir. Halbuki Divitçioğlu'nun kullandığını söylediği diyalektik Marksist metoda uygun modeler, Marksist olmayan iktisatçılar da, hiç değilse, kullandıkları kavramları iyi tanımlarlar. Divitçioğlu ise hudutlarını çizme ihtiyacı duymadığı ve tanımlamadığı, kapıkulu, terim devlet, halk sınıfı gibi belirsiz ve karışık kavramlar kullanmaktadır.

C) Örnek olarak, «halk sınıfı» ve «halk sosyalizmi» meselesini ele alalım: Halk sınıfı nedir? Şehir işçisi ve tarım işçisi, şüphesiz, bunun içine girmektedir. Köyde biriz kendi toprağını işleyen, biraz da ücret karşılığında başkasının toprağında çalışan yarı proleter unsurlar da, «halk sınıfına dahi» dir. Kendi toprağını işleyerek geçinen ve başkalarının emeği ile kâr sağlamayan orta köylüler de bu sınıfa alınabilecektir. Fakat toprak kapitalistleri ile orta köylüler arasındaki, ücretli el emeği kullanan, fakat «moderleşmiş bir tarım için, ya da sadece, orijinal bir yaşayış tarzı sürmelerine elverişcek kaynakların sağlanmaması için gerekli sermayeden yoksun» bulunan köylü tabakası, «halk sınıfı» nun içinde midir? Burası belli değildir. Öte yandan, işçi çalıştırmayan zanaatçıyı halktan sayalım. İşçi çalıştıran, fakat kendisi de üretimde rol alan küçük patron ne olacaktır? Küçük tüccarı, mahalle bakkalını ve benzerlerini ne yapacağız? Marksist açıdan artık - değer yaratmayan küçük tüccar, halktan mıdır, değil midir? Divitçioğluna göre, halktandır. Pekî, üç-beş yüz lira aylıkla çalışan öğretmenler ve bütün ufak memurlar, halkın dışında kapıkulu mudur? Divitçioğlu'nun «gayri meçhul üç güç» ayırımına göre, ufak memurları halktan ayrı saymak gerekecektir. Kendileri kapitalist olmayan fakat kapitalistlerin yanında çalışan yüksek ücretli müdür, mühendis, muhasebeci v.s. halktan mıdır, meçhuldür.

Divitçioğluna göre, işte böyle bir halk sınıfı, kendi partisini bularak iktidara gelecek ve bu da halk sosyalizmi olacaktır!

Divitçioğlu'nun, halk sınıfı içinde topladığı, çıkarları çatışan sınıf ve tabakalar bir bütün olarak iktidara gelirlerse, bunun sosyalizm olmayacağı aşikârdır. Zira sosyalizm, bu sınıfi farklılaşmaların kalktığı, gelişmelerin çözüldüğü sınıfsız toplum düzenidir. Bunu sosyalist teoriye göre, «halk sınıfı» değil, işçi sınıfı gerçekleştirecektir. Divitçioğlu'nun teorisine göre, «halk sınıfı» nun iktidarında, yüzbinlerce artisanal özel sanayi işletmesi, yüz binlerce ufak ticari işletme, emekçi çalıştıran yüz binlerce ufak tarım işletmesi var olacaktır. Bu kapitalizme yönelmeye hazır sınıf ve tabakalar, işçi sınıfıyla birlikte iktidarı, «halk sınıfı» olarak paylaştıkları takdirde, Divitçioğlu'nun «halk sosyalizmi» nin hızla kapitalizme dönüşeceği hususunda, başta Lenin, bütün Marksistler görüşbirliği halindedir.

d) Son olarak, Divitçioğlu'nun risalesinde bulunmayan, fakat cevabı yazısında açıklanan «demokratik yoldan sosyalizmi kurmaya çalışan sosyalist bir partinin siyasi eylemine temel teşkil edecek teorisini» ve bize yönelttiği «kapıkulu sosyalist» suçlamasını ele alalım. Divitçioğlu, açık Türkçeyle şöyle diyor: Halk sınıfı, devlete (kapıkulu'na) karşıdır. Devleti değiştirmek istemektedir. Devleti değiştirme söz konusu olunca, halk sınıfı kapitalist zümreye karşı olması gerekirken, kapitalistlerle birleşmektedir. Ama kapıkulu sınıfına bağlı olan kapitalist zümre, devleti değiştiremeyecektir. Nihayet halk sınıfı bir gün, kapitalist zümrenin (Halk sınıfını lead eden Divitçioğlu, burada kapitalist sınıf için nedense zümre deyimini kullanıyor) devleti değiştiremeyeceğini anlayacaktır. O zaman kendi partisini arayacaktır. Bu parti, halk sınıfı ile kendisini özdeş kılan sosyalist partidir. Böylece, siyasi rejimi demokrasi olan azgelişmiş ülkelerde, halk sosyalizmi gerçekleşecek, kapıkulu denen asker ve sivil bürokrasinin saltanatı son bulacaktır.

Peki siyasi rejimi demokrasi olmayan azgelişmiş ülkelerde ne olacaktır? Zira emperyalizmin boyunduruğu altında siyasi rejimi demokrasi olan ülke pek azdır. Ve çağımızda, «halk sınıfı» iktidara gelmek isteyince, faşizmin ihracatçısı kesilen emperyalizm, asla buna müsaade etmemektedir. Kapitalist sınıfın da, seçim sonuçları aleyhine dönmeğe başlayınca, demokrasiden hemen vazgeçip faşizme yöneldiği, hiç değilse bugüne kadar, değişmez bir kuraldır. Bu takdirde, Divitçioğlu'nun «sosyalist parti siyasi eylem teorisini» ne ifade edecektir? Azgelişmiş ülkeler için genel teori yapan Divitçioğlu, sıra siyasi eyleme gelince, «çok şartlı ve çok özel» bir teori ile yetinmektedir!

Açıkça yazılmamakla beraber, Divitçioğlu'nun, Türkiye'deki siyasi gelişmenin teorisini yapmak istediği aşikârdır: CHP, kapıkulunun partisidir. DP ve AP ise, kapitalist zümrenin elinde bulunmakla beraber, «halk sınıfı» nun oy verdiği partidir. Kapıkulu sınıfına (yani devletin müf evladı) bağlı olan kapitalist zümre (yani devletin âş evladı), devleti değiştiremeyeince, halk sınıfı, bu sefer seçimle kendi partisini, sosyalist partiyi iktidara getirecektir. Yalnız bu teorisinin doğru olabilmesi için, önce, kapıkulu partisinin aldığı yüzde otuz ilâ kırk oranındaki oyun nedenlerini açıklamak gerekir. Bu yüzde 30 ilâ yüzde 40 oyu veren, köylüler, işçiler v.s. halk sınıfının dışında mıdır? DP, 1957 de yüzde 50 den az o yalığı zaman, halk sınıfı neredeydi? Teori bu bakımdan bile, «halk sınıfı» nun iki büyük

parti arasında bölünüşünü açıklayamadığı için, boşlukta kalmaktadır. Geniş anlamı ile kapitalist sınıfın oya genellikle hâkim olduğu ve bu sınıfın şimdiki kadar iki büyük parti arasında bölündüğü, fakat bu partilerden birini kapitalist sınıfın çıkarlarını zedeleyen tedbirlerden söz etmesi üzerine (toprak reformu, tarımda gelir vergisi v.s.), geniş anlamıyla kapitalist sınıfın bir kısmını ve onlarla birlikte milyona yakın oyu kaybettiği, sağ ayırımı geliştiği sürece kapitalist sınıfın tek bir partide toplanacağı ve o partinin oyunu arttıracığı çok daha tutarlı ve belki de seçme hayli yakın bir varsayımdır. Kenan Bulutoğlu'nun «Köy» konusu ettiği, Amerikan köy Anketi ve adını dahi bilmeden AP'ye verilen oylar, bu varsayımı, bir ölçüde desteklemektedir. (Bakınız: YÖN'ün bir önceki sayısındaki «Kabuk Teorisini» yazısı).

«Kapıkulu sosyalizmi» ise, af buyurulsun, Divitçioğlu'nun nida işaretli yeni bir icattır. Bu sosyalizme örnek olsa olsa, Divitçioğlu'nun kapıkulu sınıfından saydığı, Mısır ve Cezayirde iktidarı ele geçiren subayların çabalarıdır. Bu ülkelerde, küçük burjuva ailelerden gelen subaylar, kapitalist sınıfı, toprak kapitalistleri ve ağalarıyla birlikte tasfiyeye yönlerecek ve antiemperyalist bir politika izleyerek, «kapitalist olmayan» bir kalkınma yolunu yürütme çabasındalardır. Doğan Avcioğlu, bu çabaya, sosyalizm etiketi verilemeyeceğini, Türkiye için de, bugünkü temel ve hayati meseleleri sosyalizm olmadığını, fakat antiemperyalist mücadele olduğunu, sosyalizmin, antiemperyalist mücadelesinin başarısına bağlı yarının meselesini teşkil ettiğini bir çok kere ısrarla yazmıştır. Bu sebeple, Divitçioğlu'nun «halk sınıfı sosyalizmi» ne karşı, bizim «kapıkulu sosyalizmi» ni savunduğumuzu ve «pek belli sebeplerle» halk sınıfı sosyalizmi teorisini, kapıkulu sosyalizminin pabucunu dama atacağı içi tehlikeli saydığımızı iddia eden sözleri, kaba bir yakıştırma ve zoraki bir suçlamadır.

En son olarak şunu söyleyelim ki, Asya - tipi üretim biçiminin incelenmesini, emperyalizmin baskısı altında kapitalist gelişmeye girdikten sonra ATÜT kahıtlarının bu evrim içinde araştırılmasını, Kapıkulunun, ya da daha genel bir deyimle bürokrasinin Türk toplumunun evrimindeki özel durumunun tesbitini, yüz yıl önce sınıf farklılaşmalarından yoksun görünce 40 bin köyün kapitalizmin ithaliyle evriminin tanınmasını, YÖN daima istemiş ve teşvik etmiştir. Ama Türk toplumunun özelliklerini tanıma amacını güden bu istek, toplumların genel gelişme kanunlarını ve Türkiye olgu araştırmasını hiçe sayarak ve Marksizm adına Marksizmi katlederek yerine getirilmeye kalkılırsa, bu ciddiyetten uzak tutumunu eleştirilmesi normal karşılanmalı ve bunun ötesinde zoraki «pek belli sebepler» araştırılmalıdır.

«Yeni Çin kadını» tezgâh başında

YENİ ÇİN KADINI

Fransız Kadınlar Birliğinden bir heyet, Çin Kadınlar Federasyonunun davetlisi olarak bir ay Çin'de dolaştı. Heyet üyelerine Çin'de neyi incelemek istedikleri soruldu. Üyelerden Menie Gregoire, yeni Çin kadınının yaşayışını inceledi ve izlenimlerini Le Monde gazetesinde yazdı. Yazının ilgi çekici kısımlarını yaymıyoruz:

ESKİ ÇİN'DE KADIN!...

Çin'de karşılaşılan ilk gerçek, fakirliktir. Fakat Çinliler bunun farkında değiller. Farkında oldukları, güne nazaran daha zengin durumda bulunduklarıdır. Yarı daha müreffeh olacaklarını düşünmekte ve bunun için çalışmaktalar. Artık, karınları doymaktadır. Bu, her gün yenilenen bir mutluluk, bir şans, bir mucizedir. Henüz otomobil ve traktörden yoksundurlar, çeki hayvanı az sayıdadır. Fakat bunların varlığını şevk içinde keşfetmişlerdir. Ve nihayet kavuştukları barışı tatmaktadırlar.

Yüzlerde okuduğum ilk şey, büyük kütleli ezilmesi ve sefaletin mirasıdır. Yabancılar, bunun umursamaz tanığı ve hattâ suç ortağı olmuşlardır. Bir atın, ya da bir domuzun beslenmesine, insanın beslenmesinden daha fazla para harcanmıştır. Ve insanlar, bu gerçeği bilmekteydiler. Buna tayfunları, taşkınları, kum fırtınaları, çip-lak dağlar, içine battığımız çorak toprakları, sinekleri, salgın hastalıkları, afonyu, topraklara yayılmış hayvan gübresini ekleviz. Çinlinin, bilinçli ya da bilinçsiz irki hafızasının nelerden teşekkül ettiğini bulacaksınız.

Kadınlar için durum daha da kötü idi: Bir statüden yoksun idiler. Kocanın kadın üzerinde ölüm ve hayat hakkı vardı. Kaynana bir tirandı. Poligami (çok karılılık) yaygındı. Çin'de geçirdiğim bir ay zarfında, achiktan ölmek üzere olan bebeklerin tartılarak pazarlıkla satıldığı, kızların fahişelik için alındığı, annelerin dövüldüğü hikâyelerini çok dinledim. Pekin'de ihtiyarlar evinde bir kadın, beni mantomdan yakaladı ve tekkesini çıkararak, feci halde parcalanmış alımı gösterdi: «Kocam ve kavnanam, o zamanlar, beni öldürmek istemilerdi» dedi.

YENİ ÇİN'İN RUHU KADINDIR!...

Kurtuluş kadınları erkeklerden çok daha derin biçimde etkilemiştir. Çok çabuk farkına vardım ki, kadınlar,

yeni Çin'in ruhudur. Ülkenin inşasında, en güvenilir insanlardır. Bu işe nevhveslerin ihtirasıyla sarılmışlardır ve bundan büyük bir zevk almaktadırlar. Bütün propaganda operaları ve filmlerde, bir veya bir çok kadın meş'aleyî tasarımla ve topluluğu hareket geçirmektedir.

Çinli kadın 16 yaşında evinden ya da çiftliğinden çıkmakta ve üretimin bütün kesimlerine katılmaktadır. Pekin Teknik Üniversitesinde öğrencilerin yüzde 40'ını kadınlar teşkil etmektedir. Kadınların oranı tekdüze yüzde 70. Nankin ağır sanayinde yüzde 25'tir. Şehirlerdeki ufak montaj sanayi atölyelerinde tamamen kadınlar çalışmaktadır. Tarım işgücünün yarısı kadındır.

Onlar buna zorlanmış değillerdir. Kadınlarla konuşmuş, onlara çalışmanın avantajları gösterilmiş, evlerinden ayrılmaları, çocuklarına bakılması ve toplu halde örgütlenmeleri için yardımcı olunmuştur. Kadınlar Federasyonu, her yerde vardır. Federasyon Başkan Yardımcısı, bize şunları söyledi: «Kadın eğitimlisi, özgür ve üretici olması, aşağılık kompleksinden kurtulması için bize 30 yıl lazım.»

Amaç, erkeklerle «aynıyet» değildir. Erişilmek istenen, azami müessiriyettir. İki cins arasında savaş yoktur. Ayrıca, «Bütün üretim kesimleri kadına uygun değildir. Göz önüne tutulması gerekli farklılıklar vardır. Kadının menfaati hesaba katılmaktadır.» Bu sözlerle benden, inşaat sektöründe çalışan ya da çok ağır yük taşıyan kadın işçilerin varlığını saklamak istedikler.

On yargıları kaldırmak ve kadınları sosyalizmin inşasına iştirak ettirmek istenince, ev kadınlarının değeri açıkça tanınmaktadır. Eğitim görmüş ve gelişmiş kadın, Marksist düşüncenin propagandası ve sürükleyicisi olarak son derece yararlıdır. Kuvvetli bir kadın azınlığın çalıştığı Şanghay'ın bir mahallesinde, amaca ulaşıldığı ve tam çalışma yapıldığı düşün-

nılmaktadır. Askeri üniformalı kızlara gelince, onların savaşı olmadıkları, «hasta bakıcı» ve «eğitmen» oldukları belirtilmektedir. (Ordu Tiyatrosu kütle eğitiminin temel direklerinden biridir). Kadınlar silah kullanmasını sivil olarak milis örgütünde öğrenmektedirler.

Kadın emekçiler, erkeklerden beş yıl önce emekliliğe hak kazanmaktadırlar. Ayda iki gün ek izin yapmaktadırlar. (Dört yerine altı gün tatil). Büyük teşebbüslerin dışında, sekiz saat yerine yedi saat çalışmaktadırlar, sekizinci saat ise eğitime ayrılmıştır. Ücretli anahtarı izni sekiz haftadır. Emzirme için 30 ilâ 50 dakika işten ayrıma, ücret kesilmeksizin tanınmaktadır.

Emekçi kadının ücreti, üretimi ölçüsündedir. Fabrikalarda, erkek ücretine (70 Yen) eşittir. Mahallelerdeki ufak işletmelerde, ücret ortalaması 35 Yen'dir. Çin feminizmi, ötekilere pek az benzemektedir, eğitim aşamasındadır: Kadınların çalışması, ölçülerine uygundur. Onlar için, daha doğrusu onlar tarafından planlanmıştır. Çin demesinin şaşırıcı yönü, şüphesiz buradadır.

MAHALLELERİN ÖRGÜTLENMESİ!...

Mahallelerin örgütlenmesini yakından görmek fırsatını buldum. Kütlelerin evrimi halk komünlerinde ve bu mahallelerde yapılmaktadır. Şanghay'da bin mahalle örgütü vardır. Bana birkaç taneisini gösterdiler. Oralarda, «delege konferansları başkanları» tarafından kabul edildi. Peşimizde bir çocuk sürüsü ve eğlence arayan bir kalabalık olduğu halde, garip Batılı kıyafetlerle, evlere girdim, merdivenleri çıktım, mutfakları kokladım, aile resimlerine ve Marks, Engels, Lenin, Stalin gibi sosyalist ailesi fotoğraflarına baktım. Her ev grubu, bir komiteye sahiptir. 10 ya da 20 kadın, bir yöneticinin etrafında, evlerden birinde toplanmaktadır. İskemlelerini kendileri getirmektedirler. Toplantıda, politik haberler, gazeteler, kurtuluş tarihi ve genel tarih söz konusu olmaktadır. Uzun uzun konuşulmakta, fikirler doğmakta ya da telkin edilmektedir. Kadınlar grup halinde, mahallenin hayatını düzenlemektedirler. Kolektif hizmetleri planlamakta, üretim atölyelerini hazırlamaktadırlar. Mevcut kadın işgücünde belli olmakta ve arzedilmektedir. Talep böylece «temel» den gelmektedir. Federasyon, lokal, araç ve yönetici personel sağlamaktadır.

Kantinler temizdir, bol ve çeşitli yiyeceğe sahiptir. Kantinde yemek zorunu değildir. Yemek alınıp eve götürülebilir. Çocuk bahçelerinde ve kreşlerde, konuşmaya başlar başlamaz, çocuklara şarkılar öğretir. Bunlar, solduğan Amerikalıya karşı savaşçı şarkılardır.

KARŞILIKLI YARDIMLAŞMA AHLAKI!...

Her «mahalle», tedavi ve aşı yapılan bir sağlık merkezine sahiptir. Bir ev bakım merkezinde, yarım Yen bedel karşılığı, gömlekler ve örgütler yıkanmakta, tımar edilmektedir. Merkez, saat başına ev işçisi ve hastabakıcı da sağlar. Bir Muhasebe Hizmetleri Merkezi, hesaplarını düzenler. Bir kaybolmuş eş ya kutusu, bir kütüphane, bir ping-pong salonu, bir sıcak su satış merkezi (günlük on çay ve banyo için) ve nihayet aynı 100 metrelik çevrede bütün üretim grupları yer almaktadır: Montaj, mekanik oyuncak, kol saatleri, oyun kâğıdı yaldızlaması, saat parçaları, dokuma makineleri, elbise dikim atölyeleri v.b.

Bunların hepsi bir sokağa açılmaktadır. Çocuklar oraya beklemektedir. Birlikte yaşamaktadır. Evine girdiğini yürünce, Liou kadın, makinasını bırakıp koştu. Konuştuk. Liou kadın, hastahaneye kaldırılınca, «komşuları dört çocuğuna bakmışlar, kocasının izin almasına ihtiyaç kalmamış. Fabrika buna pek şaşmamış, patronlar, gösterdikleri dayanışma örneği için kadınlar komitesine teşekkür mektubu yazmışlar.» Liou kadın, tundan gurur duymaktadır. «Mahallenin zihniyeti» çok değişti. Yeni bir sosyalist «karşılıklı yardımlaşma ahlakı» mahalleyi kurtardı. Uyku da sanılan kadınlar uyandı. Yiyecek, ev bakımı gibi bütün günlük işleri, «halk komünü» ne bıraktılar. Her yerde olduğu gibi orada da, büyük sorunlar, temelde çözülmüştür.

Bana, «istediğiniz eve giriniz. Görmek istediğiniz evi ve aileyi kendiniz seçiniz» dediler. Gerçekten istediğim yere girdim. Sosyal meskenleri, köylü evlerini gezdim. Evler, iki ya da üç odalıydı. Renkli resimlerle dolu öndeki oda, gündüz oturmak için idi. Odada Başkan Mao'nun büstü, bir termos şişesi ve ufak kâseler vardı. Gerideki odalarda, yataklar sıkıştırılmıştı. Bambudan karyolalarda ki ot yataklarda anne, baba küçükler ve büyükanne ya da büyükbaba sıralanmaktadır. Kim demiş ki Çin allesi ölmüştür...

YENİ AİLE KANUNU!...

«Evlence Kanunu», yeni aile kanunu 1950'de çıkmış ve monogamiyi (tek karılılık), eşlerin özgür seçimini, erkek ve kadın arasında mutlak eşitliği, karşılıklı anlaşma ya da eşlerden birinin talebi ile parasız boşanmayı, çocukları eğitime ve ihtiyarları bakma yükümlülüğünü getirmiştir.

Çin Kadınlar Birliği, bu kanunun hazırlanmasına ve uygulanmasına katıldığı için, Federasyon yetkililerinden birinden bilgi istedim. Poligami, ancak zenginlerde görülmekteydi. Köylerde çok fakirlerin bir kadın alması dahi mümkün değildi. Federasyon, poligamilerin karılarının boşanmasına yardımcı olmuştur. Kanunu, bir boşanma dal gası izlemiştir. Boşanmada, bir beslenme ödeneği ile birlikte çocuklar kadına verilmiştir. Bu ilk dalgadan sonra işler düzenlenmiştir. Boşanmalar, artık çok nadirdir. Aile farklı, fakat çok sağlam bir biçimde durmaktadır.

Kanun, ihtiyar ana - babanın bakım giderlerinin sağlanmasını öngörmektedir. Fakat yazısız bir kanun, onların barındırılmasını da gerektirmektedir. Bu iş, erkek evlâda düşmektedir. Eğer yaşlı ana - baba kızlarının yanında durmayıp tercih ederlerse, erkek evlât kızkardeşine, onların giderlerini ödemektedir. Böylece, iki üç nesil bir arada yaşamaktadır. Eski «kaynana» lar, evin yardımcı ve çocuk bakıcısı olmuşlardır.

Yalnız bir tek ihtiyarlar evi ziyaret edebildim. Bana, «Bu bir muvakkat yer. Terkedilmiş ihtiyarlar, bize eski toplumdaki miras kalmışlardır. Bundan böyle terkedilmiş kimse olmayacaktır» dediler. Önce anlamadım, «iyi» bir Batılı olarak tebessüm ettim. Sonra anladım ki, ihtiyarların bakımından toplum değil, aile sorumludur. Ve artık çocukları achiktan ömediklerinden, ihtiyarların hepsine bakan bulunacaktır.

Hayır. Aile tahrip edilmiş değildir. Evlenme, Çin hayatının hâlâ büyük bayramlarından biridir. Evlenme, ziyafetler, kalkan kadehler, nutuklar, şarkılar ve oyunlarla kutlanır. Nişanlılık, resmi mera-

sim yoktur. Bu özel bir bayramdır. Ya da bir grubun bayramıdır. Talebeler çok geç evlenmektedirler. Zira onlar, tahsillerini bitirmeden önce, ikinci defa evlenme hakkına sahip değillerdir. Sevilen çiftler, en eski Çin gelenegine uygun biçimde sessiz ve utangaçtır. Bayan Wou, «Biz termos şişesi gibiyiz, dışımız soğuktur, içimiz ise yanmaktadır» demektedir.

BOŞANMA YASAK!...

Kim demiş ki, Çin'de kadınlar erkeklerden ayırt edilemez. Ancak Londra ve Paris'te kadınları erkek sanarak yanılabilirler. Bu kıy onlar yün - pamuk karışım bir ceket, pantolon ve fötrden terlikler giymişlerdir. Aktrisler hariç (Ondokuzuncu Yüzyıl Fransasındaki gibi) mücevher taşıma ve boyanma yoktur. Onları toprak sepet taşıyan, piriç tarlalarında çalışırken, ekseriya tozdan koruyucu bir eşarpla örtünmüş görmek mümkündür. En sade biçimde taranmış saçları kısaya yakındır. Bununla beraber, zerafetleri, davranışları, ince ve mat derili parlak yüzlerdeki tebessümleri ile tam kadındırlar. Jestleri, sesleri, geleneksel kadınlığı, hem de en şarklı olanını yansıtır. Kadınlar ihtiyarlamazlar, saçları beyazlaşır, fakat yüzü olduğu gibi kalır. Böyle kadınların boyanmayı unutmaları hayret ettim. Huzur içinde bir tebessümle, kadınlardan biri bana «Mevcut zihniyete uygun düşmüyor. Daha sonra, memleket zenginleşince, boya ve ipeklilik olacak» dedi.

Federasyon, modern Çin kadınının ideal imajını yapmıştır. Bu imaj, eskisinden tamamen farklıdır, ama yine de ince biçimde eskisinin aynısıdır. Marksist ihtilâl tarafından yutulmak yerine, ihtilâl pişiren, kendine uyduran ve hazmeden ülkesi gibi, Çin kadını da, Bayan Sun Yat - sen'in deyimleriyle «Marksizm - leninizmin gerçeğini, ülkenin somut şartlarına göre uygulamıştır.» Daha ileri giderek, en gizli şartlarına göre de denenebilir.

Çince'de «iyilik» ya da

«mutluluk» ifade eden kelimelerin yazılış kollarında çocuk taşıyan kadın biçimindedir. Şüphesiz her şey değişmiştir: «Yeni toplum, yeni aile, yeni kadın.»

Aile ödenekleri yoktur. Doğumlar, memur hanımları, öğretmenler ve işçiler hariç paradır. Geri kalanlar hastahane yarı tarife (6 Yen) öderler. Zenaat erbabından tam tarife alırlar (12 Yen). Fakat doğumlarda bir azalma yoktur. Sağlık nedenleriyle çocuk aldırma nadirdir. Gayri meşru doğumlar, çok ayıp sayılmakta ve kötü gözle görülmektedir. Fakat basızsız çocuklara bakılmaktadır.

Dünyanın dörtte üçü tarafından terkedilen mağrur ve yalnız Çin, ne parasına, ne de teçhizatına güvenmektedir. Elinin altındaki sermayeye, nüfusuna güvenmektedir. Eşi görülmedik bir insan yattırımı gerçekleştirme çabasıdır. Bu alanda hiç bir yanlış yapmaması gerektiğini bilmektedir. Çin'in geleceği, toprağına eğilmiş bir halkın bütünüyle anlaşmasına, geçmiş, kültürü, belli bir yaşama, var olma, düşünme ve kendini hissetme biçimi ile ahenk içinde olmasına bağlıdır.

Heyetimizle bir saatten fazla görüşen Çin Dışişleri Bakanı Mareşal Chen Yi, «Ruslar bizi bırakmakla, bize hizmet etmiş oldular. Bizi ancak kendimize güvenmeye zorladılar.» Chen Yi, Mao'nun sözlerini nakletti: «600 milyon çıplak ayaklı, zengin ve kudretli bir ülke yaratabilir.»

Papirus, bir gazeteciyi inceliyor

BEDİİ FAİK

Bedii Faik ikinci sınıf bir gazete yazarı. Bununla birlikte gazete yazarlarını gözden geçirmeye niçin onunla başlıyoruz? Olumlu ya da olumsuz yönde gerçek birer eylemleri olan başka gazeteciler dururken niçin önce o? Bu sorunun karşılığı şöyle veriliriz: 1946'dan sonra Türkiye'de yeni bir gazeteci tipi doğmuştur. Bedii Faik, kültür yönünden de, davranış yönünden de, oluşum yönünden de bu yeni gazetecinin prototipidir. Özellikle 1950'de Demokrat Parti iktidara geldikten sonra siyasal hayatımızdaki çalkantılar ve bu çalkantıların temel sorunlardan yoksunluğu, gazeteciliği kişisel çatışmaya itmiştir. Daha çok rejim sorunları üstünde durulmuştur. Devletin hukuki statüsü tartışılmıştır. Hükümet, politikacı olduğu gibi Basın da ekonomik baskılar altında tutmayı ve basın özgürlüğünü sınırlamayı bilmiştir. Gazetelere verilen resmi ilanların dağıtım şekli bunun örneğidir. Maurice Duverger «Institutions Françaises» adlı yapıtında Fransa'daki basın özgürlüğünü inceleyen bu özgürlüğü iki bölüme ayırır: 1) Devlet karşısında basın özgürlüğü, 2) Para karşısında basın özgürlüğü. Yani biri kâğıt üstündeki özgürlük, biri uygulamadaki özgürlük. Maurice Duverger bugün Fransa'da kapitalin basına hâkim olduğunu, onu kendi gerekleri için istediğince kullanabildiğini söylüyor. 1950 - 1960 Türkiye'sinde bu durum iyice soyuzlaşmıştır. Üstelik ekonomik baskı Devlet tarafından yapılmaktadır. Gazeteci temel sorunlardan söz etmeyecektir; rejim sorunlarına yanaşması ise ekonomik baskıların riski içindedir. Bu durum, genç gazetecileri kişilerle uğraşmaya iter. 27 Mayıs 1960 dan sonra ise temel sorunlar belirmiş, sosyalizm tartışmaları başlamıştır. Böylece 1946 - 1960 döneminde yetişmiş genç gazeteciler, ya 1960 kuşağı diyebileceğimiz yeniler (Çetin Altan, İhan Selçuk v.b.) gibi ideoloji yönüne kayarak fikir sorunlarına kosullanmışlar, ya da eski durumlarını sürdürmek istemişler ve yenilerin eylemi karşısında erimek, yitmek tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bedii Faik, ikincilerdendir.

Menderes'in bir sosyolojisi vardır; her planda aynı adamın değişik tiplerini yaratmıştır. Menderes'in paraleline sadece karşı partideki benzeri olan Kasım Gülek'i çekmekle kalmamış, basında da tiplerini kalmışdır (Ahmet Emin Yalman, Falih Rifki Atay), yaratmıştır. (Bedii Faik). Bedii Faik tam anlamıyla Menderes'e birlikte ortaya çıkar, gelişir, onunla birlikte yıkılır. Onun Menderes'e zaman zaman karşı olması gözlemlerimizi zedelemiyor. Çünkü Menderes, dediğimiz gibi, siyasal planda sadece benzerlerini değil, karşılığını da yaratmıştır.

Bedii Faik'in gazetecilik hayatı 1945 yıllarında başlar. Basın hayatına belediye ve trafik esprisleri diye nitelendirilecek küçük fıkralarla atılmıştır. Kişilerle dalgaşan, Devlet örgütünün küçük aksaklıklarını eleştiren ufak, sezimsel gözlemlerdir bunlar. Bedii Faik kavga değil de didişme denebilecek bir tutum için dedir. Ballandırmış yalı deyimlerinden, ünlemlerden, senli benli ifadelerden yararlanır. «Bir damla» başlıklı fıkralarındaki havayı bugüne kadar sürdürmüştür. En çok kullan-

dığı kelimelerden, deyimlerden bazıları şunlardır: Hokus pokus, sevsinler, bak sen!, şamata, goygoycu, men dakika dukka, Ey Pekiy, bize de mi lololo, Aman erenler, yani efendim, tevekkeli, vay benim köse sakahım, kuzum, aaa!, vaaaay! Bu fıkraların ortalamasına iskeleti genellikle şöyledir: söz gelimi A'ya sevmediği birinin öldüğü söylenir; o da «Sahi o yaşıyor muydu?» diye karşılık verir. Ya da söz gelimi iki kişi konuşurken, biri bir politikacıyı över, ağzından bal aktığını söyler; ötekini karşılığı bal kelimesinin çağrıştırdığı bir kelimeye dayanır; ya «tevekkeli arı gibi sokuyor», der, ya da balın tersi bir kelime aramaya koyulur. Çelişmeden ya da aykırılıktan doğan bir sıvah - beyaz ve diyalogların gidişindeki ufak sapmalar Bedii Faik'e ortalama okurca bir zamanlar beğenilen kolay ve oldukça sık fıkralar sağlamıştır. Burhan Felek, Ercument Ekrem Talu gibi mizahçıların yaygın kocakarı esprisinden sonra Bedii Faik'in Doğan Nad'iyle birlikte yarattığı kekrece tarz bir ara bazı çevrelere gerçekten tutulmuştur. Ne var ki entelektüel hiç bir kökleri olmaması ikisini de tekrara, kolayla götürmüştür. Doğan Nad'i'nin hiç değisi az yazarak ve bir tekke bilgeliğine girerek kendini daha çok koruduğu söylenebilir.

1952 yılında Dünya gazetesine yerleştikten ve onu eline geçirdikten sonra Bedii Faik'in sürekliliği uzun fıkralar yazmaya başladığını da görüyoruz. Bu yazılarda eski küçük fıkraların etkisinden kurtulamadığı anlaşılıyor. «Bir damla» lar anlık bir pırıltı içinde bir olayın, bir kişinin kesin profilini yansıtır, yansız bir eleştiriyi olayı, kişiyi abartıyor. Uzun yazılarda yerleşmiş eski yapının zararları ortaya çıkıyor. Bunun dışında Bedii Faik uzun yazılarda iki etki altında kalmıştır: Önceleri Falih Rifki'yi Burhan Felek'leştirerek yazmaya çalışırken, sonraları bu beyaz anlatım için Necip Fazıl'ın küfrünü, öfkesini doldurmaya başlamıştır. Mallaparte, Hitler'i tanımlarken onu Mussolini'nin karikatürü ve kaduciliği olarak gösterir. Biz de uzun yazılarda Bedii Faik'i Necip Fazıl'ın çok kaba planda kaduculuğu olarak görüyoruz. Gazete sahibi olmak iyice megaloman ve saldırgan yapmıştır onu. Sanki Hachette'in yeşil ortaklığını o yönetmektedir. Oysa Bedii Faik'in kalem oynatlığı yirmi yıl içinde insanlar, anlayışlar, sorunlar değişecek, onu öfkesinin dört duvarı içine hapsederek, sonunda gerçek kadrosuna, yani sağın inkârı bölgesine indirgeyecektir.

Şimdi onun eylem olarak asıl belirlediği 1952 yılından sonraki yazarlık serüvenlerine bir göz atalım:

1) 1952 - 1960 yıllarında Bedii Faik'in ilerici cepheye yer aldığı görüyoruz. D.P.'ye karşı CHP'nin yanındadır. Ancak yazıları da esprileri de çaypak ve sorumsuzdur. CHP'nin o dönemdeki başbozuk devletçiliğini savunur. Sonra sık sık kaytarır. Arada bir kendini iyice ilerici, devrimci sandığı da olur. Hattâ bağımsız bir politikadan yana olduğunu çığlatır zaman zaman: Ve nihayet şimdi de Virginia tütününü mü? Aman efendim, elbette diyordularmış, buyurun Türk toprakları emine amâdedir. (1953). Tâviz el dış politikaya öylesine kar-

sıdır ki 22 Ağustos 1952 tarihli «Tek Çare» yazısında «mühim bir bakanlık» aradığını söyler alayla, ve yazısını şöyle bitirir: Evet, Amerikan Elçisine takdim edeceğiz de, 1953'de şöyle bir yazısına rastlarız: Türk balıkları mı? Buyurun Yunanlı dostlar! Türk kibritleri mi? Aman efendim, bırakınız bir kenafa yabancı gelin? Türk petrolü mü? Rica ederim haddiniz mi düşmüş! Ancak acele etmeyelim. Aynı Bedii Faik, 1965'den sonra petrolün millileştirilmesi konusunda yazarken bilimsel konuşmaların karşısına dikilen «sömürgeci» feryatlarından iğrendiğini de söyleyecektir.

İç politika konusunda da iling görüşler ileri sürer: Lütfen söyler misiniz, Fağist İtalya'nın ceza kanunundan aynen kopya edilen bir kanunu büsbütün ağırlaştırarak, sığın açığı müzakere ettirmek için, acaba nasıl bir zihniyet taşımak lazımdır? (6 Haziran 1953). İşçiye grev konusunda önceden söz vermiş olan DP'ye şöyle çatar: 1946'dan 1950 ye kadar meydan demeyip grev hakkı diye tutturun, salıon demeyip grev, grev diye bağırın bir parti, iktidara geçişinin üçüncü yılını tamamladığı halde bir defa daha grevden bahsetmemişse... Ö-nüne gelene komünist damgası vuranlara da kızmaktadır: Bir memlekette iki üç çurpık kalemler bir iki eski polis, istediklerine birer kızıl damga yapıştırmaya kalkarlarsa da orada susulursa... (25 Ocak 1956). Bedii Faik'in bu yazılardaki asil etkenin ilericilik değil, siyasal bir partiye bağlı olmanın gerekleri olduğu anlaşılıyor şimdiki. İnsan hayatı bir bütündür. Her geçen yıl insanı daha iyi açıklar, eski davranışlarını gün ışığına çıkarır. Bedii Faik'in C.H.P.'yi tuttuğu dönemde söylediği doğruları, ilerici fikirlerden çok, o dönemde beğenilen aktüel hıız espriler yapma tutkusuna bağlamak daha yerinde olacak sanırız. Çünkü aynı Bedii Faik, bugün herkesin alnına kızıl damga öüne geçilmez bir çukuyula yapıştırmaktan zevk duymaktadır. Grev konusunda 1965'de yazdığı yazılarda da aynı dönüşü görürüz. Berec, Kavel, Deri Fabrikaları, Çan Seramik ve Derince grevlerini «sokak zorbahçesi» olarak adlandırdığı gibi Bakan Bülent Ecevit'i «işverenlerin için bulandırmak» la suçlayacaktır. Bedii Faik'in ilerici fikirler karşısındaki tutarsızlığı sadece zaman içinde olmuştur. 1952'de orduda emirlerliği kurumunun kaldırılması söz konusu edildiğinde şunları yazar: Emirleri müessesesini muhafaza etmekle, Hükümet de, Büyük Meclis de pek doğru bir hareketle bulunmuşlardır. Zira hiç yoktan böyle bir mesele çıkarmış olan milletvekilleri

farkında olmayarak komünform tahrikleriyle parola be raberliğine düşmüşlerdir.

1952 - 1960 döneminde CHP'nin gönüllü savunucusu olan Bedii Faik'in arada sırada Menderes'e yakınlığı da görülüyor. Bu konuda oldukça pişkin. «Siz Menderes'in avukatı mısınız, son zamanlarda hep onu savunuyorsunuz?» diyenlere şöyle karşılık verir: Biz muhalefetten vazgeçmedik. Ancak sayın Menderes bize muhalif olmaktan vazgeçmiştir. (5 Şubat 1953). Şu satırlarda onun: Partilerarası yakınlıktan sonra, D.P. sırf irticaa mütemayil oldukları için adamlar kovmuştur. Ona göre: Menderes'in şahsen amansız bir sultim düşmanı olduğu muhakkaktır. (24 Nisan 1953). Bu itibarla Adnan Menderes'in bugün yükselmekte olduğu devlet adamlığı irtifandan geri dönüşüne inanmak güçtür. (11 Haziran 1953). Ama yüceltilerde gördüğü bu devlet adamını 1956'da küçümsemekte hiç sakınca yoktur. Ne zaman Menderes'in başı dara gelse, «Babaa!» diye bağırın muzıkçı çocuklar gibi Devlet Reisini imdada çağırıyor.

2) 27 Mayıs'ı herkes gibi Bedii Faik de heyecanla karşılamıştır. D.P. için veba kelimesini kullanır. 27 Mayıs sabahı Türkiye iktidarını devralan Atatürkçülerin karşılaştıklarıyla 19 Mayıs'ta Samsun'a ayak basan Atatürk'ün karşısında duran müşkilât arasında yakınlıklar pek çoktur. Sosyalizm Hazine, işte bunda da var. Alabildiğine tahrip edilmiş bir umumi ahlak. İşte bunda da mevcut!... (19 Haziran 1960). Bir süre sonra Bedii Faik, yılanın daha az samimi gördüğü D.P.'nin yıkılışıyla büyük bir sevinç duyuyor, ama çok geçmeden bir kararsızlık atmosferine kaplıyor kendini. Önce ilerici bir tavırla bazı bankalara saldırıyor. Evet, bir ceberrutu, bir diktatörlüğü nihayet on yılda uğraşa didine yıkabiliyoruz. Ama asıl bu memleketi ötedenberi kemiren şu binbir maskeli belâlardan ne zaman kurtulacağız? Mesele bu! (18 Haziran 1960). Sonra yavaş yavaş duruluyor. Olaylar hızla gelişmektedir. M.B.K.'nin ve hemen beliren solcu bir topluluğun ilersinden kaygılanıyor Bedii Faik. Asıl olanın, kurulu düzende büyük gedikler açılmaması olduğunu kavriyor. Kişiliğiyle, anlatımla, eylemiyle, her şeyiyle o düzene bağlı çünkü. Bu yüzden sivil yönetimin çabucak kurulması için yayın yapmaya başlıyor. «Ne demek 1961?» başlıklı yazısında erken seçimin zorunluluğundan söz ediyor. Başka bir yazısında, İsmet'in yokluğu yüzünden ne ler çektiğimizi anlatıyor. 1960 la 1961 seçimleri arasındaki tutumunu sivil yönetim özlemi olarak özetleyebiliriz.

3) Bedii Faik 1961 seçimlerinden sonra büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır. Seçimi A.P.'nin kazanması üzerine yazdığı «Yeni Başyürük» başlıklı yazıda şöyle diyor: İstanbul'da seçimi Hürriyet şehidi Turhan Emeksiz'in ruhuna tükürenler kazandı. İzmir'de Milli Mücadelenin tesadüfen kazandığı iddiasında olanlar seçimi aldılar. Aynı yazıda CHP için söyledikleri de ilingtir: CHP, seçimi kaybetti mi? Hayır. Namus-kâr olmanın, vatansever olmanın, tek kelime ile seviye olmanın bütün icaplarını yapan bir siyasal partiden bundan fazlası beklenemez ve istenemezdi (15 Ekim 1961). 1964 yılına kadar süren döneme Bedii Faik'in «cum hayranlığı» dönemi diyebiliriz. Koalisyonlarla alay eder. İnönü'ye karşı tavrını değiştirir; İnönü 27 Mayıs'a sahip çıkmamış, CHP'ileri küstür-

müştür. Seçimlere inancını da yitirir. Ordunun yeniden duruma hâkim olarak belli bir sivil kadroyla işbirliği yapmasını ister gibidir. Seçimden hemen sonra yazdığı «Ordu ve Politika» adlı fıkra bu yargımızı destekliyor: Türk Ordusu 27 Mayıs'ın nasıl bir zümreye karşı yapıldığını ne unutmamıştır, ne de asla unutulabilir. Bu gerçek her üniformada bayrak bayrak dalgalanıp dururken 27 Mayıs'ın intikamı gibi budalalıklar için de kıvranan ve yıkılmış zümrenin daha korkunç tiplerinden derlenen yeni politika gruplarının memleket mu-kadderatına çöreklenmek üzere olması ne demektir? (20 Ekim 1961). Seçim sonuçlarının 27 Mayıs'ı tatmin etmediğini söylemekle, 27 Mayıs'ın İnönü'yü ve CHP'yi kuvvetli bir iktidar çoğunluğu halinde görmek istedikleri gerçeğini söylemek arasında fark yoktur (12 Ocak 1962). Gerçek ne istediği pek belli değildir, ama CHP'nin tek parti yönetimi gibi bir düzeni özlediği söylenebilir. Atatürkçülükten ne anladığı da belli değil: Atatürkçülük, medeniyetçilik demektir. Bu belirsiz fikirler ve seçimlere duyduğu güven-sizlik onu 22 Şubat ve 21 - 23 Mayıs'ın yanına götürülecektir. Talât Aydemir'i tutmaktadır. 22 Şubat olaylarından 4 gün önce şunları yazarak demokrasie güvenliliğini anlatır: Atatürk devrimlerinin yaşayıp yaşamadıklarını ancak bir açık rejimde ölçebileceğimize doğrudur. Açık rejimin aynı devrimlere bir tek taş dahi katmadığı, hattâ mevent devrim yapılarında hayli geniş tahripler yaptığı da doğru. 22 Şubat olayları Talât Aydemir'in yenilgisiz sonuçlandıktan hemen sonra da şöyle yazar: Bir tek silâh atılmamış ve hiç kimsenin tevkif olummadığı resmen açıklanmış bir olay «şayan» ve faillerini «asiler» olarak adlandırmaktan daha çekimlenmişlerdir. Bedii Faik'e göre, Devletten emekli maaşını alan ve vicedan huzuru içinde olan Talât Aydemir'e asi dememeli. 22 Şubat'tan bir iki gün önceki bazı yazıları da ilingtir: Geleceğinden korkulan ordu ise Moskof ordusu değil Türk ordusu! (20 Ocak 1962). Bugünün Anayasasına karşı her biri iyi bilmiş birer hançer teşkil eden bütün bu kanunların ayıklanması konusunda ise Koalisyon Hükümeti ne yapmıştır? Hiç! İnönü artık gözden düşmüştür. Güçlü adam niteliğini yitirmiştir. En iyisi düzenin savunucusu bir subaylar topluluğuna umut bağlamaktır. Ancak Türkeş'i sevmediğini belirtelim: Türkeş'i bir «balon» olarak görür. 22 Şubatla 20 - 21 Mayıs 1963 tarihleri arasında Talât Aydemir'den umudunu kesmediği anlaşılıyor. 23 Nisan 1963'deki fıkrasında şu cümleyle okuyoruz: Sağcı da, solcu da, kafatasçı da, ırkı da hep birdir... Yani adam olamamak demektir. Tekelden, düz, yalın, mutlu bir diktatörlük... Ne var ki bir ay sonra Talât Aydemir ikinci baskaldırışında da yenilgiye uğrayacaktır. Dünya gazetesinde 20 - 21 Mayıs olaylarına ilişkin günü ne hiçbir yorum yoktur. 23 Mayıs'ta «Bir damla» fıkra-sı yerinde bir tefrika ilanı görüyoruz. Başlığı: Tumarhanelik Vücutlar. 24 Mayıs'taki fıkrasında ise Bedii Faik bir Belediye esprisini yapmaktadır. Talât Aydemir'in yenilgisini onu yeni bir kararsızlığa itmiştir. Ne yapmalıdır şimdi?

4) Sosyalizm güçlendikçe Bedii Faik'in sağa yanaştığına, kendini sosyalizme göre ayarladığına tanık oluyoruz. A.P.'ye yani veba'nın devamına, yılanın daha az samimi olanların safta, hiyanet-i vatanıye tertibinden ayık alan

Bedii Faik

ANADOLU İHTİLALİ

Sabahattin Selek'in «Anadolu İhtilali» adını taşıyan kitabının ilk cildi 1963 yılında çıkmış, ardından ikinci cildi 1964 yılı sonlarında yayımlanmıştı. Az zamanda mevcudu tükenen her iki cildin ikinci baskıları 1965 yılı içinde yapılmıştı. Sabahattin Selek, kitabının iki cildinde anlattığı gerçeklerin ve ele aldığı meselelerin zorunlu sonuçlarını anlatacak üçüncü cildine hazırlarken, üçüncü baskısı yapıyordu. Geçen hafta içinde «1965 yılı Yunus Nadi Armağanı» nı kazanması, bu kitabın daha geniş çevrelere yayılmasını kolaylaştıracak, ele aldığı meseleler üzerinde aydın çevrelerde uyandıran bilinci derinleştirecek, «Millî Kurtuluş Savaşı» üzerinde yaptığımız sürekli yayınların bir yanını aydınlatacaktır kanısındayız. 27 Mayıs Devrimi'nden sonra gençler ve askerler arasında çok okunmaya başlayan kitaplar içinde seçkin yer alan Sabahattin Selek'in eserinin başarıya ulaşmasının nedenleri üzerinde duracağız.»

Sabahattin Selek

Sabahattin Selek'in kitabının ilkhazırlıkları oldukça eski tarihleri çıkarıyor. Gerekli belgeleri, kitapları derlemeğe başlayalı on yıldan daha gerilere gidiyor. Başlangıçta derli toplu bir savaş tarih yazmağı tasarlarken, okuyup anladıkça, meclis zabıt-

ların, din simsarlarının, yurdu on yıl işgal altında tutanların mirasçılarını bitirecektir. 23 Temmuz 1965 tarihli yazısıyla bu kayışın nedenini açıklamaya yeltenir: A.P.'nin kir at sembolünü kabul ettiği şu devre, eski D.P. ile en az ilşki gösterdiği devredir. Eski M.B.K. üyeleri artık onun için de Temelli Senatörler'dir. Falih Rıfkı Atay'la birlikte solu ve bu arada CHP.'yi yıpratmak için var gücüyle çalışırlar. 10 Ekim 1965 seçimlerini A.P. büyük bir çoğunlukla kazanınca Bedî Fa- n A.P.'ye çok bağlandığı farkedilir. 1961 seçimleri sonrasının seçim düşmanı Bir damla'cısı 1965 seçimlerinden sonra büyük bir «meşrutiyetçi» oluvermiştir. 12 Ekim 1965 günlü yazısında çok yukarıdan konuşur: Seçimin şimşek hızı ve ateşi ile ahşap kafalara çakılan asil anılamı, Türkiyenin sol maskaralıklara uygun bir yatak olmadığı ve olmayacağıdır. Bir gün sonraki yazısıyla O.H.P.'ye hüküm giydirir: Ortanın solu, yani CHP.'yi Atatürk'ün nü'nün partisi yapmak! İnönü'ye son karne notunu verir: Gemisini her seferinde karaya oturtan kaptan (18 Ekim 1965). A.P.'yi savunur: Kolay görünmüştü değil mi bilzi Amerikan parmağı iktidardan düşürmüştür diyerek basınlarımızı yabancı ülkelerle işbirliği hâlinde gösterip yıpratmak? (.....) Koskoca bir partinin liderine Morrison adının takılmasına turnak kaşımak, Amerika'dan para aldığı yaymak... (6 Temmuz 1965). Demirel'e övgüler duser: Demirel hiç de ahşık olmadığımız bir tutum içinde görünmüştür. Özentisiz bir halk çocuğunun, yalnız rakamlara dayanan konuşmasını, bir Başbakan sıfatının yanında görmek, bildiğimiz ve göre göre baktığımız siyasi tabloların dışında bir manzara idi.

Kısacası, Bedî Faik çok tutarsız bir yazar; 1946 - 1960 yılları arasında ortaya çıkan sorumsuz gazeteci tipinin bütün kusurlarını aşırı anlamda kendinde topluyor. İkinci Dünya Savaşında faşist, 1948'lerde yönşüz, 1951'lerde CHP.'li, 1953'lerde Menderes hayranı, 1957'lerde CHP.'li ve Menderes düşmanı, 1960'lar da Millî Birlikçi ve CHP.'li, 1962'lerde cuntacı, 1965'lerde A.P.'li ve burjuvaci. 1963 yılında şair Ahmet Muhip Dranas'a D.P.'li olduğu için «cedebi mevta» demişti. Bugün kendisi aynı düzenin savunucusu, sağın inkârçı bölgesinde, ve bir mevta bile değil.

PAPIRUS

larını karıştırıldıkça savaşlara katılmış eski askerler ve sivillerin anılarını derledikçe, bu konuda bilgi sahibi kimselere danıştıkça, bu ilk plânında değişiklikler yapmış, savaş anlatmakla pek fazla bir şey anlatılmıyacağına daha ilk hazırlık yıllarında farkına varmıştı. Bir imparatorluk yıkılıyor, onun 600 yıllık hesabının muhasebesi yapıyor, mirası üzerinde plânlar ortaya çıkıyor, büyük bir yekünün biriktirip getirdiği meseleler bir yana, on yıldan fazla silâh altında kalan askerleri disiplin altına alıp yeni bir savaşa götürmenin çetin zorlukları, işgal altındaki bölgeler, üstünde büyük bir ihtilale giden bir dünya, altında Osmanlı imparatorluğunun enkazından yeni devletler ve himaye bölgeleri yaratılıyor. Akdeniz'e inmeyi önlenecek tampon bölgeler kurma hesapları içindeki büyük devletler, sonra İstanbul'da kardeş kavgasının bataklığına batmış partiler, hizipler kargaşalığı... Anadolu'da yapılacak iş, yalnızca bir savaş değil, yeni bir kuruluşa ve kurtuluşa yönelmekti. Bir yandan dünya politikasının alttan alta etkilediği yeni bir orta doğu düzeni, öte yandan eldeki güçlerin derlenip toplanması, savaşa ve kurtuluşa yönelen yolda iyi hesaplanarak kullanılması, yürünen yolda adım adım iç ve dış engellerin kaldırılması başlangıçta sanıldığından daha girift, yalnız askeri hareketleri ele alarak açıklanamıyacak kadar bağışlı bir manzara gösteriyordu.

Bu yolda hazırlanırken, bu kitabın ortaya koyacağı gerçeklerin ve görüş açısının sağlamlığını ve geçerliğini ortaya koyacak olaylar da geliyordu. Bu kitabın tasvir ettiği, savaşın ve kurtuluşun gerçeklerine bağladığı Yeni Türkiye'nin kuruluşu ve evrimi üzerinde ortaya atıldığı görüşler, 27 Mayıs Devrimi'ni de içine alacak ölçüde doğrulanıyordu. Çünkü bu kitap, Millî Mücadele'den bu yana Türkiye'nin içinde çalkandığı sorunların cevabını aramağa çalışıyor, bu yoldaki ilk gerçek çıkış noktalarını da, Millî Mücadele'nin yapısında ve oluşum şartlarında arıyordu. Ashında 27 Mayıs sonrası Türkiye'sinde yeni bir «Millî Kurtuluş Savaşı» na yönelirken, daha doğrusu eskisini tikanıp kaldığı yerden yeniden hayata çağırıp canlandırmak isterken, aradığımız «en yakın başlangıç noktası olarak Millî Mücadeleyi» ele almış, bu büyük aşamanın olayları ve insanlarına, «oluşumu hazırlayan şartlarına» ışık tutması, yalnız Sabahattin Selek'ın buluşu değildi. Bu yeni görüş, 1950 den sonraki olay ve gelişmelerin, hele 27 Mayıs Devriminden sonraki yüze çıkan gerçeklerden öğ-

rendiklerimizin, uzun uzadıya yaptığımız tartışmaların bir sonucu idi: Türkiye, bu gün 1919 şartları içinde. İç politika yapısı, dış politikanın çevremizde giriştiği düzenler, dünya şartlarının gelişip biz sıkıştırdığı dar yer, yurd içinde devrime karşı çıkan kuvvetlerin yapısı, hemen her şey aranıp yoklandığında, kendimizi 1919 yıllarının şartları içinde buluyorduk. Aydınlar bunu hepsinden önce «Yön» dergisinin 5 yıl içinde 171 sayısı ile sürdüğü bilinçli uyarma kampanyası sonunda anlamışlardı. «Millî Kurtuluş Bilinci», bu gün artık aydınlar arasında iyice yayılan ve benimsemiş bir düşünce ise, «Yön» dergisinin bunda büyük bir payı vardı. Sabahattin Selek de, Millî Kurtuluş Savaşı'nı günümüze ışık tutsun, 27 Mayıs'tan sonra gele, düşünce buhranları içinde bunalan aydınlar ortamına bir ferahlık ve umut getiren diye yazmış, bu amacına da ulaşmıştı. Bu kitap, Türkiye'nin içinde bocaladığı sorunlara kesin hâl çâreleri getirmemekle birlikte, 1919-1923 olaylarını akıcı ve gerçekçi bir açıdan tasvir etmekle, bizdeki statik Atatürkçülüğü, içinde bocaladığımız çıkmazlardaki işe yaramazlığın dan bir dereceye kadar kurtarıyor, «Yeni Atatürkçülük» hareketlerinde öncülük yapıyor.

Sabahattin Selek, bu yoldaki niyet ve amacını kitabının önsözünde şöylece belirtiyor: «Bu kitabın amacı, yalnız tarihe ışık tutmak, hizmet etmek değildir. Bilhassa Atatürkçülük anlayışının statik düzenden çıkarılması yolunda, son zamanlarda gösterilen çabalara yardımcı olmak istedik. Ayrıca çok küçük bazı detayları bile değerlendirmeye çalışarak, bugünkü politik çıkmazın düne bağlı nedenleri üzerinde durmak ve düşündürmek amacını güttük.» Büyük bir zaferle sonuçlanan bir savaşı anlatırken, eski bir asker, coşup büyük ve şanlı sözler söylemesi çok tabii ve anlaşılır bir hareket olduğu halde, Sabahattin Selek'in bu yola sapmayı yukarıda belirttiği soğukkanlı bilincinden ve metod anlayışından, hepsinden çok bize yönelen amacından geliyor. İstiklâl Savaşının dönüm noktasını teşkil eden Sakarya Savaşından sonra içinde bulunduğumuz durumu anlatan satırlar, savaşın ardındaki gerçek ayrıntılardan bilinçli sonuçlar çıkarmak amacını gözünden bir an bile uzak tutmayan yazarlarda bulunur: «Cephelere yiyecek, araç, cephaneye yollamakta çekilen sıkıntı bir yana, askerlik şubelerince silâh altına alınan erlerin cephelere gönderilmesinde bile birçok güçlükler vardı. Cephelerin ihtiyaçlarını karşılamak çabası yü-

zünden, askerlik şubelerine asker toplama ve yollama işleri için para veriliyordu. Toplanan askerler barındırılmıyor, doyurulmuyor, giydiremiyor ve en uzak yerlere gönderilecek askerler bile yaya olarak yola çıkarılıyorlardı. Bu sebeplerle cephelere giden askerler, yollarda açlıktan ve soğuktan hastalanıyor, içlerinde ölenler oluyordu. Toplanan askerler hemen hemen yarısı, hastahanelere dökülmekte idi. Bakımsızlığa örnek olarak diyebiliriz ki, Onikinci Kolordu (Konya'da) hastahanelerinde yatanların % 80 i zatürri idi. Cephe gerilerinde ölenler, cephelere ölenlerden çok fazla idi. Genel Kurmay Sağlık Dairesi raporlarına göre, hastahanelere yatırılan hasta sayısı 1921 yılında 151.783, 1922 yılında ise 274.988 kişidir. Tifo, tifüs, dizanteri, zatürri, yılançık, ispanyol nezlesi hastalıklarından binlerce kişi ölmüştür... Muharebelerde yaralıların çok uzak yerlere taşınması gerekiyordu. Meselâ İkinci İnönü Muharebesi'nde Eskişehir'de durum çok sıkışık olduğundan, yaralıları, kağıt gibi en ilkel araçlar da kullanılarak Ankara'ya ve Konya'ya gönderilmişti.» Burada uzun uzadıya anlatılan, en doğru belgelere dayanarak, olaylardan biraz da saparak anlatma gereğini duyuyorsa, onun bu detaylara yaslamak niyetinde olduğu bir sonuç, önemli bir gerçek vardır demektir. İçinde bulunduğumuz çıkmazın düne bağlı nedenleri üzerinde durmak ilkesine bağlandığına göre, onun bu detayla anlatmak istediği şu olmak gerekirdi: Yoksulluklar içinde ve yoksulluklara rağmen yürütülen bu savaş, yalnız düşmana karşı değil, yoksulluğa karşı da açılmıştır. Her Millî Kurtuluş Savaşında böyle gerçekçi ve halkçı anlam vardır. Savaşın sonuçları, Türkiye'nin yoksulluğu yenecek, halkçı bir düzene ulaşması uğrunda kazanılacaktır.

Bu kitabın hazırlanışında bilimsel olmaktan fazla «eğitici - öğretici» olmaya çalışıldığı, 27 Mayıs bunalımından sonraki aşamada yalnız devrimleri savunmak değil, onların tıkanık yollarını açacak olan gençlere «tarih bilinci ve tarihten gelen umut» aşılamak, onların güçlü ve tutarlı, yeni bir kadro hareketine yönelmelerini kolaylaştıracak platformu hazırlamak amacı güdüldüğü anlaşılıyor. Durup durup elde edilen gerçeklerle bu günün karşılaştırmasının nedenleri de buradadır. Bu kitabın gençler katında bu ölçüde tutulması ve benimsenmesi için, bilimsel temele oturan sorunlarda gerçekçi, dön ve bugün karşılarında cesur olması gerekiyordu. Gençler, artık çağımızın gelişen şartları ve yaşadıkları olaylar sonunda, öyalayıcı ve uyutucu kitaplardan da, davranışlardan da iyice soğumuşlardı. Kendilerini yurd ve dünya sorunları karşısında şaşkırtan kimselerden de, eserlerden de artık iyice bezmiş'erd. Bu günün acemileri dünü kavriyamıyorlar, dünün bilincileri de bu günkü rahatlıklarını bozmuş gerçekleri, Millî Kurtuluş Savaşından bu yana sürüp gelen yanlışları söylemekten çekiniyorlardı. Ortada dönen küçük hesaplar vardı. Sabahattin Selek'in kitabında küçük endişelerden iz yok. Aklının erebildiği, belgelerinle yetişebildiği yerlerde, olayların önüne çıkar-

dığı bütün gerçekleri tartışmaktan da, bu güne bağlamaktan da çekinmiyor.

Bu iki cildin ortaya çıkardığı en önemli mesele, Sabahattin Selek'in, bizim Millî Kurtuluş Savaşımızı ısrarla bir «ihtilâl» olarak belirlemesidir. Bu görüş, onun tarihi yorumlayışından, ya da olayları zorlamasından mı geliyordu? İstiklâl Savaşı, çok yönlü olan bir savaştı. Ağırılık noktası, Türk - Yunan savaşlarında toplanıyor. Ama bütün bu savaşlarda ölen askerlerimizin miktarı, rejim kurma uğruna İstiklâl Mahkemelerinin astığı kimselerin yarısı kadar. Bu savaşların yalnız cephelerde değil, Birinci Büyük Millet Meclisi'nde de yürüyüp giden bir iç cephesi var. Bu iç cepheye olup bitenlere bakılırsa, düşmanı denize dökmekten yetmeyeceğini anlamak mümkün. Öte yandan İstanbul'da bir başka devlet ve hükümet var. Sonra içerde ve dışarıda bizimle ve birbirleriyle ayrı hesaplar yürüten büyük devletler var. Gerçekten de, her Millî Kurtuluş Hareketinin yapısında görüldüğü gibi, bizimkinin de yapısında bir «ihtilâl» çekirdeği, yeni bir rejime yönelen mavenanma var. Geleceği ne olursa olsun, savaşın sonuçlarını doğru, ya da yanlış yorumlasın, memleketin gerçeklerine uygun, İkinci Büyük Kurtuluşa başarı ile yönelin, ya da ömü tıkanmış katılmış olsun, hareketlerin önünde böyle bir «ihtilâleli oluşmanın» varlığını, Sabahattin Selek, bütün çabasıyla ortaya koymaya çalışıyor. Eserinin her iki cildinde yer yer değindiği ve bu gün içinde bulunduğumuz durumun gerçeklerine bağlamak istediği bu «devrim teorisi» ni, sayın yazarın derleyip toplayıp sentezci ve eleştirel bir açıdan, hazırlamakta olduğu üçüncü ciltte tartışması gerekecektir. Üstelik bunu yapabilmesi için önünde, 27 Mayıs'tan bu yana çok verimli bir yol açılmış, Türkiye'nin bütün sorunları yete- li ölçüde su yüzüne çıkmış ve tartışılmış bulunmaktadır. Şu var ki, Anadolu Millî Kurtuluş Savaşını, İkinci Dünya Savaşından sonra Dünyayı saran ve Amerika'yı da iyice korkutan, çağımızın büyük millî sorunu olarak genişliğine ele alıp yorumlaması ve başkaları ile karşılaştırması gerekecektir. Bu önemli sonuç cildini hazırlarken, «Yön» dergisinin bu güne kadar yürütüp getirdiği çalışmalarına ortaya döküldüğü, bilincine kabul ettirdiği gerçeklerin onun bu çalışmasında büyük bir yardımı olacağını söylemek, yaptığımız işi bilenler için hiç de kerâmet taslamak olmayacaktır.

Bu kitap, bizde bundan önce de artık tarihi, bir olaylar birikimi, yığını olarak almak ve anlamak alışkanlığının duvarlarını da gedikler açıldığını umudunu getiriyor. Tarihi, olayları düzenleyip sıralayan bir teknik olarak anlayınca, böyle de eğitim çevreye yayınca, devrimlerin katılması, yeni nesillerin temeldeki gerçeklere oturan bir «canlı yöntem» içinde yetiştirilemeye- yişleri anlaşılır birşey oluyor. Yaşadıkça yeni olaylar, dünya gelişmelerinin getirip üstümüze boşalttığı, bilincimize sürekli olarak yüklenen olaylar yığını altında kalan ve yabancılaşmış ezilen bilincileri yeniden hayata çağırmağa için «anlama ulaşmak» gerekiyor. Sabahattin Selek'in yazdığı kitap, Millî Kurtuluş Savaşını yeni bir açıdan eleştiren ve tartışan, olayların üstümüze çöken molozları altından «yeni, tutarlı ve olumlu bir millî bilinci» getirme çabalarının bir yanındır. Böyle anlaşılmalı, bu açıdan okunmalıdır.

Mehmet Kırçal

TÜRKİYE'DE REJİM KRİZİ VE NEDENLERİ

Ahmet Taner Kışlalı

Bir ülkede iktidara sahip olanlarla, o ülkenin kuvvetleri arasında sıkı bir bağıntı yoksa, orada bir «İktidar krizi» var demektir. Şayet gerçek kuvvete sahip olanlar veya onların temsilcileri iktidarda değilse bu durum uzun süre devam edemez. Ya rejim içindeki bir krizle biter; yani oyunun kurallarına göre, asıl kuvvetli olanlar iktidara gelir. (14 Mayıs 1950 de böyle olmuştur). Ya da bu yol tıkanmıştır; yani asıl kuvvete sahip olanların rejim içerisinde iktidara gelmelerine imkân yoktur. Bu takdirde rejim yaşayamaz, yıkılır. Kriz rejim içerisinde değil, Prof. Duverger'in deyişiyle «rejim üzerinde» olur.

Batılı demokrasi, iktidarın genel seçim yolu ile el değiştirilmesini öngören bir rejimdir. Fakat seçimi kabul etmek, gerçeğin ne olduğunu çoğunluğun oyuna bırakmak demek değildir. Çoğunluk kimde ise o taraf haklıdır demek değildir.

Seçim sadece, en kuvvetliyi tayin etmek için bir yoldur. En kuvvetliyi bu yoldan iktidara getirerek, yukarıda bahsettiğimiz «İktidar krizi» ni önlemek esasına dayanır.

Fakat bir ülkede gerçek kuvvete sahip olanlar en çok oyu toplayamıyorlarsa ne olur? İktidara en kuvvetli olan değil de, en çok oyu şu veya bu yoldan toplayabilenler gelir. Bu takdirde rejimin bu şekli ile uzun bir süre devam edebilmesine imkân yoktur. Ya gerçek kuvvetliler işleri perde arkasından idare ederler ki, bunun adı «güdümlü demokrasi» dir. Ya da rejim yıkılır ve asıl kuvvetli olanlar iktidarı doğrudan doğruya ele alırlar. Bu toplumsal bir kanundur.

Kimlerdir Türkiye'de gerçek kuvvete sahip olanlar?

Az gelişmiş ülkelerde, nüfusun büyük kısmını teşkil eden köylü-çiftçi topluluğu bir baskı grubu, bir kuvvet haline gelememiştir. İşçiler için de durum aşağı yukarı aynıdır.

Gerçi bu ülkelerde derebeylik devrinin kalıntıları hâlâ kuvvetli bir durumdadır ama, Türk devriminin ilk hamlesi derebeyliğin kalelerini diğer birçok az gelişmiş ülkeyle mukayese edilebilemeyecek kadar zayıflatmış, merkezi yönetimin otoritesini kuvvetlendirmiştir. Kapitalist gelişme deneyi ise, henüz yeterli kadar kuvvetli bir sermayedar sınıf yaratamamıştır.

Gerçi nüfusun küçük bir yüzdesini teşkil eden aydınlar kalmaktadır. Şimdilik asıl kuvvet, işte, ordusu, üniversitesi ve bir bütün olarak idare kademeleri ile bu topluluğun elindedir. Ve bu gruba girenler esasta anlaşmaya vardıkları zaman, 27 Mayıs'ta da olduğu gibi daima istediklerini yapmışlardır.

27 Mayıs, bir yüzü ile, iktidara sahip olanların, gerçek kuvvetli kimselerin taşıdığı unvanlarından doğmuştur.

KRİZİN TÜRKİYE'YE ÖZGÜ NEDENİ

Türkiye'de krizin rejim içerisinden rejim üzerine doğru kaymasının nedenlerini anlamak için, önce 27 Mayıs'ın Türk toplumsal - siyasal gelişimindeki yerini, yanlış anlamlara meydan vermeyecek şekilde belirtmek gerekir.

Diyebiliriz ki, DP iktidarının devamı iki yoldan mümkündür:

1 — Büyük çoğunluğu teşkil eden ve genellikle kendisine oy veren köylü ve işçi sınıflarını teşkilatlandırıp, kalkındırıp rejimin temelini teşkil eden gerçek kuvvetler haline getirmek ki, Demokrat Parti bunu yapamazdı. Aksine grev v.s. gibi kanunların çıkmasına, toprak reformunun yapılmasına şiddetle karşı koyarak, bu iki topluluğun sınıf bilincine sahip olup, birer kuvvet haline gelmesini önledi.

2 — İkinci yol, halihazırda

en büyük kuvvete sahip olan aydınlar kütlesine dayanmaktır. Halbuki DP başlangıçta sağladığı bu desteği çok çabuk kayetti. Aydınlardan çok daha küçük ve çok daha güçsüz bir matlu azınlığı daha da zenginleştirip kuvvetlendirmeye ve ona dayanmağa çalıştı. Ama bu işi tamamlayacak yeterli zamanı bulamadan iktidar koltuğundan tepetaklak yuvarlandı. Yuvarlandı; çünkü aydınla köylü - işçi kütlesi arasında bir menfaat çatışması olmadığı halde, yaratılmak istenen kapitalist sınıf ancak bütün diğerlerinin maddî ve mânevî zararlarına olarak gelişebirdi!

Millî Birlik Komitesinin sonradan 14 ler diye anılan üyelerinden birisi bana 27 Mayıs olayını şöyle izah etmiştir:

«İhtilaller toplum bünyesindeki kaynamaların sonucu olarak doğarlar. Kaynayan zanda buhar gittikçe kapağı tazyik etmeye başlar. Şayet kapak sağlam oturtulmuşsa bu tazyik kazanı patlatır. İşte bunun adı ihtilâldir. 27 Mayıs'ta ordu, patlama olmadan önce müdahale edip kapağı kaldırmıştır. Tazyik yaratan buhar çıkmıştır. Ama kaynama devam etmektedir. Kaynamanın sebebi olan ateş sönmemiştir. O halde, kapak tekrar yerine oturduktan sonra, buhar yeniden birikmeye devam edecektir.»

Bu tariften hareket edersek, 27 Mayıs, ne bir ihtilâl, ne de bir devrimdir! İhtilâl değildir; çünkü patlama olmamıştır. Devrim değildir; çünkü kaynamanın asıl sebebi olan ateş devam etmektedir.

O halde, nedir 27 Mayıs? 27 Mayıs Türkiye'nin siyasal gelişiminde, devrime giden yolu açan, faydalı ve zorunlu bir merhale dir.

1908 de, yani İkinci Meşrutiyetin ilânında da böyle olmuştur. Abdülhamid'in pençesi altındaki Türk aydınlarının davası hürriyettir. Kazanın kapağı açılmış, şu boğan buharlar bir dağılım isteniyordu. Ne zaman ki kapak açıldı, ne zaman ki buhar dağıldı, görüldü ki buharın sebebi kaynamadır. Ve bu kaynama devam ettiği sürece de bugün dağılan buharların yenileri doğacaktır.

Böylece 1908'de kazanılan hürriyet, belki hürriyetlerin tekrar kaybolmasını, ama sonuç olarak da adı «Kurtuluş Savaşı» olan Türk ihtilâlini, peşinden de Türk devrimini sürükledi.

27 Mayıs'ta başlayan gelişme de şimdilik aynı sırayı takip etmektedir. Bu devrimin ihtilâle birlikte mi, yoksa ihtilâlsiz mi doğacağını, büyük ölçüde bugün iktidarı ellerinde bulunduranların tutumu tâyin edecektir.

1920 LERİN TÜRKİYESİ HÂMLECIYDİ

1920'lerin Türkiye'si'nin düşüncesinin Anadolu'nun bağrında doğmakta olan devletin başı 40 yaşındaki bir adamdır. Asrın ilk büyük bağımsızlık mücadelesini vermekte olan orduların Genelkurmay Başkanı ise sadece 37 yaşındadır. Aynı kişiler birkaç yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı olarak gene yanyana yer almışlardır. Görürüz ki, o günlerin birçok bakanı, generali, yüksek kademedeki memuru da 30 - 40 yaşını aşmamaktadır.

40 küsur yıl sonra bugün, o günün Başbakanı Türkiye'nin 1 numaralı adamı olarak gene sahnededir. Ve artık ordu kademelerinde 40 yaşında bir generale rastlamak imkânı kalmamıştır. 28 yaşındaki bir genç se, değil bakan, milletvekilî bile olamamaktadır.

1920 lerin Türkiye'si hamlecıydı. Bugünün Türkiye'sine ise muhafazacılar - tutucular hâkimdir... Böyle bir gelişim içinde bu doğal bir sonuçtur.

Orneğin 18. yüzyılda bir nesil çatışması bahis konusu değildir. Çünkü yaş ortalaması çok düşük

tü. Aile reisî öldüğünde bir çoğunun ortalama yaşı 20 idi. Yani 18. yüzyılda 20 yaşındaki bir-gencin toplum hayatında yeri vardı. Evliydi. Sorumluluk yüküliydi. O yaşta herşey olması mümkündür. Hatta general bile!

Bugün 20 yaşındaki bir genç, henüz öğrencidir. Malî bakımdan ailesine bağlıdır. Hareketleri çok zaman ailesinin kontrolü altındadır. Bekârdır. Seçme ve seçilme hakkı yoktur. O yaşta toplum hayatında söz sahibi olması imkânsızdır.

Bugün 20 yaşındaki bir gencin üstünde çoğunlukla babasının ve hattâ dedesinin neslinin ağırlığı

vardır. Kendisinden farklı görüş ve inançlara sahip bu iki nesil hemen hemen herşeye sahiptir. Yüksek memurluklar onlarındır, Servet onlarındır. Kısacası, toplumun yönetenler onlardır.. Alfred Sauvy'nin deyişi ile, «Kanunları yapanlar ve bunu doğal olarak kendi menfaatlerine olarak yapanlar da gene onlardır.»

Nedir bütün bunların sonucu? Gelişmiş ülkelerde «Asî gençlik.» Az gelişmiş ülkelerde de, her türlü hareketsizliğe, durgunluğa karşı olan, kolayca taşınmaya hazır, huzursuz, tatmin olmamış, kızgın bir «mücadele grubu.»

Nesil çatışması, İkinci Örnekte toplum sorunları üzerinde doğuyor. Birincisinde ise, toplumun bütün sorunları olmadığı için, çatışma kişisel bunahunlarla ortaya çıkıyor.. Fakat şekli ne olursa olsun, iki olayın da temeldeki nedenler aynıdır.

Her nesil kendi devrinin olaylarının, şartlarının, kısacası, kendi devrinin ortamının yaratıcısıdır. Aynı şartlardan geçmemiş olanlarla fikir birliğine varabilmesi, ne imkân var mıdır?

İşte Türkiye'deki iktidar - kuvvetler dengesizliğinin temelinde ya tan nedenlerinden birisi de, birçok ülkede az çok ortak olan bu nesil çatışmasıdır. Toplum hayatının hemen hemen her bölümünde iki nesil açık veya gizli olarak karşı karşıyadır.

HAD SAHADA BİR KRİZ

Türkiye'de bir rejim krizi içinde olduğumuzu açığa vuran kuvvetli belirtiler görüyoruz:

1 — Halkın son senato seçimlerine katılma payı, yüzde 56.2 dir. İkinci derecedeki sebepler ne olursa olsun, bu rejimden birşeyler umanların gitgide azalmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Oy hakkı olmayanların genel nüfusa oranları da hesaba katılırsa, Türkiye'nin kaderini çizme durumundakilerin aslında bir azınlık tarafından seçilmekte olduğu ortaya çıkar!

Hele seçime katılma payı yüzde 50 nin altına düştüğü gün, rejim, havada, desteksiz ve anlamsız kalacaktır. Bu gelişimin nedeni, iktidarların büyük çoğunluğun çıkarlarını temsil etmemesidir.

2 — Rejim krizinin ikinci kuvvetli belirtisi de, şimdilik en kuvvetli grup olan aydınlarla ilgilidir. Bu kuvvet ile iktidarın bu derecede kopması, Cumhuriyet tarihinde galiba ilk defa görülmektedir. Hükümet edenler, aydınlar tarafından, şimdide kadar alışılmamış bir şekilde küçümsenmekte, hor görülmektedir. İktidardakiler gelişimi izleyememiş, fikir akımlarının çok gerilerinde kalmışlardır. Türkiye'yi yönetme durumunda olan kişilerin söz ve davranışları tebesülün konusu olmaktadır. Bu durumda yasalara bilimsel bir saygıyı açan gerçek bir saygıdan da bahsedilemez.

Bu, sincivisme-in en aktif ve tehlikeli bir şeklidir. (2)

Türkiye'de had sahhaya ulaşmakta olan rejim krizinin nedenleri böylece ortaya çıkıyor: Asıl kuvvetli olanlar iktidarda değildirler ve bu rejim, kısa vadede onların iktidara gelmelerine imkân bırakmamaktadır. Son seçimlerin daha da barizleştirdiği bu gerçek, yazının başlarında bahsedilen iki ihtimalî öngümü koymaktadır.

Ya sosyolojik anlamda kuvvetli ellerinde bulunduranlar işleri perde arkasından yürütecekler -ki son yıllarda bu zaman zaman böyle olmuştur -; ya da bu terslik, kesinlikle ortadan kaldırılacaktır.

Başka bir yol yok mudur? Yoktur! Çünkü halkın ve aydınların büyük çoğunluğu ile, bu sistemin başa getirdiği mutlu azınlığın çıkarları devamlı bir ziddiyet halindedir.

En önemlisi de; iktidarın bugünkü sahipleri, bu ziddiyeti yumuşatacak tavizleri verebilecek kadar akıllı gözükmemektedirler.

- (1) Bak. Page 122, «Quel Avenir Attiers l'Homme», P.U.F., Paris 1961, ouvrage collectif.
- (2) Bak. Page 259.251-262, «Sociologie Plurielle», Marcel Prelof, Cours de 1964-1965, Paris

Prof. Dr. BESİM ÜSTÜNEL

Türkiye'nin kalkınma yolunda karşılaştığı çeşitli güçlükleri, bunların çözüm yollarını ve Türk ekonomisinin nasıl bir gelişme potansiyeli taşıdığını herkesin anlayabileceği bir dille yazdı...

KALKINMANIN NERESİNDEYİZ

Türkiye'nin kalkınmasıyla ilgili bütün meselelerin 280 sayfa içinde anlatıldığı bu kitap 15 lira fiyatla piyasaya çıktı.

Genel Dağıtım: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın Bürosu — Ankara YÖN — 171

REKLAMINIZI GAZETE VE DERGİLERLE DEĞERLENDİRİNİ

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük : Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1 İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU